

Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması

Editör

Prof. Dr. Mustafa Saim YEPREM

Yazarlar

Prof. Dr. Mahmut ARSLAN

Doç. Dr. Mualla Gülnaz KAVUNCU

Yrd. Doç. Dr. Vildan GÜLPINAR

2. BASKI

TÜRKİYE'DE GENÇLERİN DİNİ BAYRAM ALGISI ARAŞTIRMASI

2. BASKI

TÜRKİYE'DE GENÇLERİN DİNİ BAYRAM ALGISI ARAŞTIRMASI

Yayın Kurul Başkanı

Dr. Mustafa AYDIN

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Yedigir İZMİRLİ

Dr. H. Fatih AYDIN

Editör: Prof. Dr. Mustafa Saim YEPREM

Yazarlar

Prof. Dr. Mahmut ARSLAN

Doç. Dr. Mualla Gülnaz KAVUNCU

Yrd. Doç. Dr. Vildan GÜLPINAR

Proje Yürütücüsü

Uzman Burcu BAKIREZER

Kapak ve Sayfa Tasarım

İstanbul Aydın Üniversitesi

Görsel Tasarım Birimi

Basım Yılı

2018

Basım Yeri

Armoni Nüans Görsel Sanatlar ve İletişim Hizmeti San. ve Tic. A.Ş.

Yukarıdudullu, Bostancı Yolu Cad. Keyap Çarşı B-1 Blok. N.24 Ümraniye / İSTANBUL

ISBN

9786054303410

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi

Bu yapının tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzeme izin almadan tümüyle veya kısmen yayımlanamaz.

Bu kitabın tüm hakları
İstanbul Aydın Üniversitesi'ne aittir.

BAŐKAN'DAN

Bilindiği gibi bir Őlkenin “toplum bilinci ile toplum değerlerine uygun tutum ve davranışları” incelenmek istendiğinde Şüphesiz dini ve kŐltŐrel değerleri ile bunların uygulanıŐ ve algılanıŐ biçimleri öncelik kazanmaktadır. Dini bayramlar, toplumların hem dini yaklaŐımları hem de kŐltŐrleri ve geleneklerini hangi Şekil ve düzeyde yaŐadıklarına dair neredeyse en ŐzlŐ bilgiyi sunmaktadır. Bizim toplumumuzda ise dini bayramları sadece ritŐellerle ve gelenek-gŐreneklerle sınırlamak ve bu kavramlar Őzerinden değerlendirme yapmak dini bayram algısını eksik kılacaktır. Bunun nedeni, toplumumuzda dini bayramların “barıŐ ve kardeşlik” ile eş değer gŐrŐlmesidir. Őstelik tarihsel sŐreçte bayramların Őlkemizin ve İslam dininin sınırlarını aŐarak, evrensel kucaklaŐma gŐnlerine dŐnŐŐtŐđŐne tanıklık etmekteyiz.

Toplumsal kodları bu derece gŐçlŐ biçimde ŐnŐmŐze seren dini bayramların gençlerimiz tarafından nasıl algılandığının bilimsel verilerle araŐtırılması ve analiz edilmesi, “modern hayatın etkisi altında dini bayramların dinamiklerinin deđiŐtiđi” tartıŐmalarının gŐncelliđini koruduğu Őu gŐnlerde bilim ve sosyal dŐnyamıza Őnemli katkılar sağlayacağı ačıktır.

Bu bağlamda İstanbul Aydın Őniversitesi bŐnyesinde kurulan ve kurulduğu ilk gŐnden itibaren din, dil, ırk, felsefi ve biliŐsel dŐŐŐnce sistemlerinin toplum kŐltŐrŐ Őzerine etkilerini uluslararası nitelikte bilimsel araŐtırmalarla ortaya koyan TARMER'in (Toplumsal AraŐtırmalar AraŐtırma ve Uygulama Merkezi) yapmıŐ olduğu bu araŐtırmanın hem araŐtırmacılar hem de Őđrenciler ačısından Őnemli bir kaynak olacağını umut ediyorum.

Araştırmada emeği geçen Őniversitemizin değerli akademisyenlerini ve çalışmaya iŐtirakleriyle katkı sağlayan sevgili Őđrencilerimizi yŐrekte kutluyorum.

Dr. Mustafa AYDIN

İstanbul Aydın Őniversitesi MŐtevelli Heyet Başkanı

REKTÖR'DEN

İstanbul Aydın Üniversitesi, üniversitelerin, toplumun kültürel değerlerini, manevi mirasını yaşatan, geleceğe şekil veren eğitim, kültür ve araştırma yuvaları olduğu gerçeğinden yola çıkarak; içinde yaşadığımız toplumun kültür yapısını bilimsel verilere dayalı olarak araştırıp incelemek, tarihi seyir içinde çeşitli kültürlerin birbirleriyle ilişkilerinde etkileşimleri tesbit etmek, her tür inanç, din, dil, ırk gibi faktörlerin bu oluşum içindeki rollerini izlemek, dünyada gelişen felsefi-düşünsel, ideolojik, bilimsel, teknolojik akımların toplum kültürümüz üzerindeki tesirlerini ortaya koymak, yapılan tüm çalışma ve araştırmaların sonuçlarını bilimsel ve kültürel etkinlikler aracılığıyla topluma aktarmak; böylece ortaya konulan özgür düşünce ve bilgi birikimini evrensel değerlerle bütünleştirerek kültür aktarımına katkıda bulunmak amacıyla İstanbul Aydın Üniversitesi bünyesinde Toplumsal Araştırma Merkezi'ni oluşturmuştur.

Toplumsal Araştırma Merkezi çok kısa bir süre içerisinde misyonuna uygun olarak pek çok çalışma gerçekleştirdi. Dikkatlerinize sunulan bu eserde de toplumun ortak hafızasında önemli yer tutan, böylece bireyin yaşadığı topluma aidiyet duygularını perçinleyen, bir arada yaşama arzusunu pekiştiren bayramların, dini bayramlar bağlamında gençler tarafından nasıl algılandığı incelendi. Bilimsel yöntemlerle “durum tespiti” yapılan bu çalışmanın, iletişim araçlarının etkili kullanımına bağlı olarak kültürel değişimin hızla yaşandığı günümüz dünyasında, milli, dini, kültürel değerleri, daha öz bir ifade ile toplumsal benliği muhafaza açısından önemli çıkarımlar yapmamıza vesile olacağını, araştırmacılar için de kaynak teşkil edeceğini düşünüyorum.

Ben bu vesile ile Merkezimizin, kuruluş aşamasından başlayarak bugüne kadar, çok önemli çalışmalara imza atmış TARMER'in başkanı değerli bilim adamı Prof. Dr. M. Saim YEPREM'e, gençlerin dini bayram algısını değerlendiren bu araştırmada emeği geçen üniversitemizin değerli öğretim üyelerine, çalışmaya katkı veren sevgili öğrencilerimize ve elbette tüm çalışmalarımızı bizlere sağladığı sınırsız imkanlarla destekleyen Müttevelli Heyet Başkanımız Dr. Mustafa AYDIN'a şükranlarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Yadigar İZMİRLİ

Rektör

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
TAKDİM	12
ÇALIŞMA HAKKINDA	14
GİRİŞ/ INTRODUCTION.....	17

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMANIN

TASARLANMASI

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	20
1.1.1. Dini Bayram	20
1.1.2. “Nerede O Eski Bayramlar” Söylemi.....	21
1.1.3. “Aslında Bayramlar Değişmedi Söylemi’	27
1.1.4. Modern - Dini Bayram Organizasyonları	28
1.1.5. Seküler Bayram Geleneği	30
1.2. ARAŞTIRMANIN TASARLANMASI.....	31
1.2.1. Araştırmanın Amacı	31
1.2.2. Veri Toplama Tekniği	31
1.2.3. Kapsam ve Sınırlılık.....	32
1.3. ARAŞTIRMA SÜRECİ	34
1.3.1. Hazırlık	34
1.3.2. Anketin Uygulanması.....	34
1.3.3. Veri Toplama ve Değerlendirme	34

İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN BULGULARI

2.1. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK VE KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ.....	38
2.1.1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	38
2.1.2. Öğrencilerin Yaş Ölçütüne Göre Dağılımı	39
2.1.3. Öğrencilerin Aile Yapıları	40
2.1.3.1. Öğrencilerin Kardeş Sayıları Ölçütüne Göre Dağılımı	40
2.1.3.2. Öğrencilerin Aile Kökenleri.....	41
2.1.3.3. Öğrencilerin Ailelerinin Yaşadığı Yer	43
2.1.3.4. Öğrencilerin Ailelerinin Yaşadığı Yerde Geçirdikleri Süre	44
2.1.3.5. Babanın Çalışma Durumu.....	45
2.1.3.6. Annenin Çalışma Durumu.....	46
2.1.3.7. Babanın Öğrenim Durumu.....	46
2.1.3.8. Annenin Öğrenim Durumu	48
2.1.3.9. Babanın Mesleği.....	49
2.1.3.10. Annenin Mesleği	51
2.1.3.11. Kardeşler Arasındaki En Yüksek Öğrenim Düzeyi Dağılımı	52
2.1.3.12. Ailenin Yaşadığı Evin Mülkiyet Durumu	54
2.1.3.13. Ailenin Yaşadığı Ev Tipi	55
2.2. ÖĞRENCİLERİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ.....	56
2.2.1. Öğrencilerin Aylık Gelirleri	57
2.2.2. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirleri	58
2.2.3. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik İmkanları.....	58
2.2.3.1. Öğrencilerin Yaz Tatilini Geçirdikleri Yerler.....	59
2.2.3.2. Yaşanılan Mekandaki İmkanlar.....	60
2.3. “DİNİ BAYRAM ALGISI” ANKETİNE VERİLEN CEVAPLARIN DAĞILIMLARI.....	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

3.1. GENEL DİN ALGISI.....	92
3.1.1. Toplumsal Bütünleşme, Toplumsal Adalet ve Aile Değerleri.....	93
3.1.2. Nostalji.....	94
3.1.3. “Vahşet” Söylemi.....	94
3.1.4. Tatil ve Dinlenme Olarak Bayram.....	94
3.1.5. Kendini ve Ailesini Değerlendirme.....	95
3.2. CİNSİYET, YAŞ VE SOSYO-EKONOMİK DURUMA GÖRE DİN VE DİNİ BAYRAM ALGISI.....	95
3.2.1. Cinsiyet.....	95
3.2.2. Yaş.....	100
3.2.3. Sosyo-Ekonomik Düzey (SED).....	102
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	109
KAYNAKLAR.....	113
EKLER.....	114
EK 1. GÜVENİLİRLİK ANALİZİ.....	114
EK 2. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER.....	116
EK 3. CİNSİYET DEĞİŞKENİNE AİT SONUÇLAR.....	120
EK 4. SOSYO-EKONOMİK DÜZEY DEĞİŞKENİNE AİT SONUÇLAR.....	122
EK 5. YAŞ DEĞİŞKENİNE AİT SONUÇLAR.....	137

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1.1.	İstanbul Aydın Üniversitesi Bünyesindeki Enstitü/Fakülte/ Meslek Yüksek Okullarında Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları	33
Tablo 2.1.	Cinsiyete Göre Dağılım	38
Tablo 2.2.	Yaş Ölçütüne Göre Dağılım	39
Tablo 2.3.	Kardeş Sayısı	41
Tablo 2.4.	Aile Kökeni.....	42
Tablo 2.5.	Ailenin Yaşadığı Yer	43
Tablo 2.6.	Ailelerin Yaşadıkları Yerde Geçirdikleri Süre.....	44
Tablo 2.7.	Babanın Çalışma Durumu	45
Tablo 2.8.	Annenin Çalışma Durumu	46
Tablo 2.9.	Babanın Öğrenim Durumu	47
Tablo 2.10.	Annenin Öğrenim Durumu	48
Tablo 2.11.	Babanın Mesleği	50
Tablo 2.12.	Annenin Mesleği.....	51
Tablo 2.13.	Kardeşlerin Öğrenim Düzeyi.....	53
Tablo 2.14.	Mülkiyet.....	54
Tablo 2.15.	Ev Tipi.....	55
Tablo 2.16.	Aylık Gelir.....	57
Tablo 2.17.	Ailenin Aylık Geliri	58
Tablo 2.18.	Yaz Tatili	59
Tablo 2.19.	PC ve İnternet Erişimi	60
Tablo 2.20.	Birinci Soruya Ait İstatistikler.....	62
Tablo 2.21.	İkinci Soruya Ait İstatistikler.....	63
Tablo 2.22.	Üçüncü Soruya Ait İstatistikler	64
Tablo 2.23.	Dördüncü Soruya Ait İstatistikler.....	65
Tablo 2.24.	Beşinci Soruya Ait İstatistikler	66
Tablo 2.25.	Altıncı Soruya Ait İstatistikler.....	67

Tablo 2.26.	Yedinci Soruya Ait İstatistikler.....	68
Tablo 2.27.	Sekizinci Soruya Ait İstatistikler.....	69
Tablo 2.28.	Dokuzuncu Soruya Ait İstatistikler.....	70
Tablo 2.29.	Onuncu Soruya Ait İstatistikler.....	71
Tablo 2.30.	On Birinci Soruya Ait İstatistikler.....	72
Tablo 2.31.	On İkinci Soruya Ait İstatistikler.....	73
Tablo 2.32.	On Üçüncü Soruya Ait İstatistikler.....	74
Tablo 2.33.	On Dördüncü Soruya Ait İstatistikler.....	75
Tablo 2.34.	On Beşinci Soruya Ait İstatistikler.....	76
Tablo 2.35.	On Altıncı Soruya Ait İstatistikler.....	77
Tablo 2.36.	On Yedinci Soruya Ait İstatistikler.....	78
Tablo 2.37.	On Sekizinci Soruya Ait İstatistikler.....	79
Tablo 2.38.	On Dokuzuncu Soruya Ait İstatistikler.....	80
Tablo 2.39.	Yirminci Soruya Ait İstatistikler.....	81
Tablo 2.40.	Yirmi Birinci Soruya Ait İstatistikler.....	82
Tablo 2.41.	Yirmi İkinci Soruya Ait İstatistikler.....	83
Tablo 2.42.	Yirmi Üçüncü Soruya Ait İstatistikler.....	84
Tablo 2.43.	Yirmi Dördüncü Soruya Ait İstatistikler.....	85
Tablo 2.44.	Yirmi Beşinci Soruya Ait İstatistikler.....	86
Tablo 2.45.	Yirmi Altıncı Soruya Ait İstatistikler.....	87
Tablo 2.46.	Yirmi Yedinci Soruya Ait İstatistikler.....	88
Tablo 2.47.	Yirmi Sekizinci Soruya Ait İstatistikler.....	89
Tablo 3.1.	Cinsiyet Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler.....	96
Tablo 3.2.	Cinsiyet Değişkenine Ait Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları ...	97
Tablo 3.3.	Yaş Değişkenine Ait ANOVA Testi Sonuçları.....	100
Tablo 3.4.	Yaş Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler.....	101
Tablo 3.5.	Ailenin Aylık Gelir Ortalaması Değişkenine Ait ANOVA Testi Sonuçları.....	104
Tablo 3.6.	Ailenin Aylık Gelir Ortalaması Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler.....	105

GRAFİK LİSTESİ

	Sayfa No.
Grafik 1.1. İstanbul Aydın Üniversitesi Bünyesindeki Enstitü/ Fakülte/ Meslek Yüksekokullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Dağılımları	33
Grafik 2.1. Cinsiyet	39
Grafik 2.2. Yaş	40
Grafik 2.3. Kardeş Sayıları.....	41
Grafik 2.4. Aile Kökeni.....	42
Grafik 2.5. Ailenin Yaşadığı Yer	43
Grafik 2.6. Süre	44
Grafik 2.7. Babanın Çalışma Durumu.....	45
Grafik 2.8. Annenin Çalışma Durumu	46
Grafik 2.9. Babanın Öğrenim Durumu	47
Grafik 2.10. Annenin Öğrenim Durumu	49
Grafik 2.11. Babanın Mesleği	50
Grafik 2.12. Annenin Mesleği	52
Grafik 2.13. Kardeşlerin Öğrenim Düzeyi	53
Grafik 2.14. Mülkiyet.....	54
Grafik 2.15. Ev Tipi	55
Grafik 2.16. Aylık Gelir	57
Grafik 2.17. Ailenin Aylık Geliri	58
Grafik 2.18. Yaz Tatili	59
Grafik 2.19. PC ve İnternet Erişimi	60
Grafik 2.20. Birinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	62
Grafik 2.21. İkinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı.....	63
Grafik 2.22. Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	64
Grafik 2.23. Dördüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	65
Grafik 2.24. Beşinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	66

Grafik 2.25.	Altıncı Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	67
Grafik 2.26.	Yedinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	68
Grafik 2.27.	Sekizinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	69
Grafik 2.28.	Dokuzuncu Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	70
Grafik 2.29.	Onuncu Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	71
Grafik 2.30.	On Birinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	72
Grafik 2.31.	On İkinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	73
Grafik 2.32.	On Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	74
Grafik 2.33.	On Dördüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	75
Grafik 2.34.	On Beşinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	76
Grafik 2.35.	On Altıncı Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	77
Grafik 2.36.	On Yedinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	78
Grafik 2.37.	On Sekizinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	79
Grafik 2.38.	On Dokuzuncu Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	80
Grafik 2.39.	Yirminci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	81
Grafik 2.40.	Yirmi Birinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	82
Grafik 2.41.	Yirmi İkinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	83
Grafik 2.42.	Yirmi Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	84
Grafik 2.43.	Yirmi Dördüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	85
Grafik 2.44.	Yirmi Beşinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	86
Grafik 2.45.	Yirmi Altıncı Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	87
Grafik 2.46.	Yirmi Yedinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	88
Grafik 2.47.	Yirmi Sekizinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı	89

TAKDİM

Hangi dil, din, mezhep, ideoloji ve ırktan olursa olsun, yeryüzünde bütün insan topluluklarının ortak değerleri vardır. Evrensel değerler dediğimiz bu değerlerin bir kısmı muhteva itibariyle, her bir toplumda kendine has niteliklerde tezahür etmektedir. Kategorilere ayırarak tasnif edici bir bakışla ele aldığımızda aynı kategori içinde toplayabileceğimizi düşündüğümüz bir çok değerın alt başlıklarına indiğimiz zaman toplum içinde o değerleri çeşitli yönlerinden tartışabilen taraflarının bulunduğunu görürüz.

Bütün bu değerler içinde bir tanesi vardır ki, o değer üzerinde bütün dünya toplulukları ittifak halindedir. O da “BAYRAM” kavramıdır. Mutlak anlamda bayram, iyiliğin, güzelliğin, mutluluğun, coşkunun, duygusal güzelliklerin, neşenin, sevincin doruklara ulaştığı günlerin adıdır. Bu kavram genelde ve teoride, kötülükleri, üzüntüleri, çirkinlikleri içermez. Hangi dil, din, mezhep, ideoloji ve ırktan olursa olsun, insanların bayram kavramı ortak algısı bu merkezdedir.

Ne var ki bu ortak algıdaki homojen karakter, bayramların çeşitlerine inildiğinde bu yapısını kaybetmektedir. Uluslararası Bayramlar, Milli Bayramlar, Dini Bayramlar, Resmi Bayramlar, Sırf Geleneklere ait Bayramlar gibi çeşitlilik alanında toplumun bireylerinin, gerek o bayramın geneli hakkında ve gerekse o bayramın içeriğindeki bazı uygulamalar hakkında, bazen tamamen birbirine zıt denebilecek nitelikteki görüşleri ve tartışmaları gözlemleriz. Bu tartışmalar bayramın ne olduğu değil, nasıl olması gerektiği tartışmalarıdır. İşte bu noktada, özellikle toplumsal kültür araştırmaları açısından bakıldığında dini bayramların algısı üzerindeki çeşitlilik ve hareketlilik dikkati çekmektedir.

Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan toplumumuz, demografik yapısı itibariyle çok çeşitli kültürlerin mirasçısıdır. Bu çeşitliliği bu coğrafyada zenginlik olarak devam ettirmiş ve oluşturduğu kompozisyon ile kendine has (sui generis) bir yapı kazandırmıştır. Dünyada hızla gelişen ve birçok değişken faktörleri de içeren küreselleşme hareketinin etkisi önemszenmesi gereken bir olgudur.

Bu durumda toplumu karakterize eden geleneksel değerlerin, geleceğe akışı sürecinde ne ölçüde ve hangi istikamette değişimlerin konusu olduğu ve olacağı dikkatle izlenmelidir. Bu, misyonu toplumun eğitimi ve öğretimi olan, aynı zamanda sosyal bilimler de dâhil olmak üzere bilimin bütün alanlarında araştırma ve bilim üretme görevini taşıyan üniversitelerin göz ardı edemeyecekleri bir husustur.

Türkiye'nin hemen her bölgesinden gelerek İstanbul Aydın Üniversitesi'nde, yükseköğrenimlerine devam eden ve bu yıl mevcudu 32000 (otuz iki bin) e ulaşan öğrencilerimiz, mensup oldukları aileler ve çevreleri göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin küçük bir modelini teşkil etmektedir.

Bu özelliği dikkate alan İ.A.Ü. Toplumsal Araştırmalar Uygulama Ve Araştırma Merkezi (İ.A.Ü. TARMER), Mütavelli Heyet Başkanlığı'nca da önerilen "Türkiye'de Gençlerin Dini Bayram Algısı" anketini öğrencilerimiz üzerinde gerçekleştirmiştir.

Bu anketin hazırlanması ve uygulanmasında Merkezimizin Yönetim Kurulu Üyeleri ve Uzmanlarımız, Grafikerlerimiz başta olmak üzere Mütavelli Heyeti'nin, Rektörlüğümüzün ve Fakültelerimiz Dekanlıklarının, Öğretim Kadrosunun, Öğrencilerimizin, teşvik ve destekleri her türlü takdir ve teşekkürün üzerindedir.

Bilimsel anlamda fikirleri ve yönlendirmeleri ile Sosyolog Prof. Dr. Mahmut ARSLAN'a, Sosyolojik değerlendirme bölümlerini kaleme alan Sosyolog Doç. Dr. Mualla Gülnaz KAVUNCU'ya, anketin tamamı üzerinde teknik çalışmaları yürüten, istatistikler ve grafikler üzerindeki etüdüleri yapan, raporları, açıklamaları ve değerlendirmeleri yazan Yrd. Doç. Dr. Vildan GÜLPINAR'a teşekkür eder, çalışmalarında başarılarının devamını dilerim.

Yapılan bu çalışmanın üniversite camiasına bir doküman olarak katkı sağlayacağı umuduyla saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. Mustafa Saim YEPREM
TARMER Müdürü

ÇALIŞMA HAKKINDA

Bu bölümde kitapta yer alan bölümlerin içeriklerine kısaca yer verilmiş ve okuyucuların kitabın bölümleriyle ilgili ön bilgiye sahip olmaları hedeflenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM - KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMANIN TASARLANMASI

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde “dini bayram” kavramı tanımlanmış ve dini bayramlara ilişkin medyada yer bulmuş bazı söylemler sınıflandırılarak ele alınmıştır.

1.1.1. Dini Bayram:

Bu başlık altında “dini bayram” kavramının daha çok toplumsal anlamı, ayrıca dini anlamı üzerinde durulmuştur. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı’nın anlamına ve toplumumuzda Ramazan ve Kurban bayramlarında geleneksel olarak uygulanan ritüellere değinilmiştir.

1.1.2. “Nerede O Eski Bayramlar” Söylemi:

Bu kısımda nostalji söyleminden örnekler verilmiş ve değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede söyleme kısmi olarak katılsak da, toplumun tamamına yayılmış seküler bir “tatil” algısının abartıldığı sonucuna varılmıştır. Çalışmalar ve farklı gözlemler, bir çok kesimde geleneksel bayram algısının devam ettiğini, hatta son yıllarda bu algının canlandığını göstermektedir.

1.1.3. “Aslında Bayramlar Değişmedi” Söylemi

Bu kısımda yukarıdaki teze daha ılımlı yaklaşanlar, hatta karşı çıkanlar ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Değerlendirmede bu söylemin daha isabetli olma ihtimaline dikkat çekilmiştir.

1.1.4. Modern - Dini Bayram Organizasyonları

Bu kısımda yurt içi ve dışındaki bazı kuruluşların son yıllarda yaptıkları bayram organizasyonları ve bunların etkileriyle, “İslami Tatil” nitelemesinin yakıştırıldığı bazı firmaların yaptıkları dini bayram organizasyonları ve bunların etkileri tartışılmıştır.

1.1.5. Seküler Bayram Geleneği

Toplumumuzda dini bayramları, dini anlam ve çerçevesine uygun biçimde geçirenlerin yanında, bayramları din dışı alışkanlıklarla kutlayan bir kesim de bulunmaktadır. Büyük kentlerin dışında da ve öteden beri mevcut olan bu uygulamalar, hayat

şartlarının değişmesi veya moderniteyle çok da alakalı değildir. Bu yüzden bunları “seküler bayram geleneği” olarak nitelendirmekte sakınca görmedik ve bu başlık altında bir kaç örnek bağlamında değerlendirdik.

1.2. ARAŞTIRMANIN TASARLANMASI

Bu bölümünde, gençlerin dini bayram algısını incelemek üzere yaptığımız araştırmanın amacı, veri toplama teknikleri, kapsamı ve sınırlılıkları belirtilmiştir.

1.2.1. Araştırmanın Amacı

Son yıllarda medyada sık sık dini bayram algısının çok değiştiğine dair yazılar okuyup, konuşmalar dinlemekteyiz. Bu değişimin ne yönde, ne kapsamda olduğu ve daha çok nerelerde yoğunlaştığını tam olarak anlamak için verilere ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de, yeni kuşaklardaki, özellikle üniversite gençliğindeki, özelde “dini bayram”, genelde “din” algısını açıklığa kavuşturmaktır.

1.2.2. Veri Toplama Tekniği

Bu bölümde araştırmanın veri toplama tekniği ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu noktadan hareketle, Araştırmada kullanılan anketin yapısına dair bilgiler verilmiştir.

1.2.3. Kapsam ve Sınırlılık

Araştırmanın yapıldığı tarih aralığı ve araştırmaya katılan öğrencilerin sayısı bu bölümde verilmiştir.

1.3. ARAŞTIRMA SÜRECİ

Kitabın bu bölümünde araştırmanın hazırlık, anketin uygulanması, veri toplanması ve değerlendirilmesi aşamalarını içeren “araştırma süreci”ne yer verilmiştir. Bu kısımda çalışmanın “anakütlesi” (evren) ve anketin uygulandığı “örneklem”, anketin hazırlanmasında ve uygulamada kullanılan “yöntem ve teknikler” ve anketin “geçerliliği ve güvenilirliği” hakkındaki bilgiler yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM - ARAŞTIRMANIN BULGULARI

2.1. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK VE KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ

Kitabın bu bölümünde, “*Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*” anketine katılan öğrencilerin demografik ve kişisel özelliklerine yönelik veriler ele alınmıştır. Bu noktadan hareketle öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayıları, ailelerin eğitim düzeyleri ve meslekleri gibi temel demografik özelliklerine yer verilmiştir.

Öğrencilerin demografik ve kişisel özelliklerine ait sıklık tabloları verilmiştir. Buna ek olarak analiz ve karşılaştırmalarda görsel kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle verilerin dağılımları, pasta grafik yardımı ile de gösterilmiştir.

2.2. ÖĞRENCİLERİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Öğrencilerin aile yapıları incelenirken, dolaylı olarak gelir düzeyleri hakkında da fikir elde edinilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri, doğrudan öğrencilerin ve ailelerin gelir durumları incelenerek detaylandırılmış ve böylelikle sonuçlar somutlaştırılmıştır.

2.3. “DİNİ BAYRAM ALGISI ANKETİ”NE VERİLEN CEVAPLARIN DAĞILIMLARI

Bu bölümde, tüm sorulara verilen cevapların toplamlarına ilişkin istatistikî sonuçların yanı sıra, her bir maddeye ilişkin sonuçlar da ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Böylelikle, dini bayram-din, dini bayram-aile, dini bayram-tatil anlayışı gibi unsurların ayrıntılı biçimde incelenmesine olanak sağlanmıştır. Her bir maddeye verilen cevaplar tablolar ile gösterilmiş ve grafikler yardımıyla görsel analiz kolaylığı sağlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM - ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Bu bölümde, aşağıdaki başlıklar altında demografik kategorilerle cevaplar arasındaki ilişkiler belirlenmiş ve başka paralel çalışmalarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

3.1. GENEL DİN ALGISI

Bu kısımda katılımcıların genel din algısı ortaya konmaya çalışılmıştır.

3.2. CİNSİYET, YAŞ VE SOSYO-EKONOMİK DURUMA GÖRE DİN VE DİNİ BAYRAM ALGISI

Bu kısımda anket verilerine göre, cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik düzey ile din ve dini bayram algısı arasındaki ilişki ortaya konmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sonuç bölümünde çalışmanın ve ortaya çıkan sonuçların genel bir değerlendirmesi yer almaktadır. Buna göre gençler arasındaki genel din ve dini bayram algısı yaygın kanaatin aksine hayli yüksek düzeydedir.

GİRİŞ

Son yıllarda medyada sık sık dini bayram algısının çok değiştiğine dair yazılar okuyup, konuşmalar dinlemekteyiz. “Nerede o eski bayramlar” popüler ifadesinin eşlik ettiği bu nostaljik söylemin doğruluk derecesini, eski bayramlarla yeni bayramlar arasında, özellikle de bayram algısında gerçekten büyük bir fark olup olmadığını bilmiyoruz. İlk bakışta göze çarpan belli bir değişme var elbette. Değişim zaten sosyal hayatın değişmez gerçeği. Ama bu değişimin ne yönde, ne kapsamda olduğu ve daha çok nerelerde yoğunlaştığını tam olarak anlamak için verilere ihtiyacımız var.

Medyada bu konudaki değerlendirmeler daha çok köşe yazılarında veya eski kuşakla yapılan söyleşilerde yer almaktadır. Buralarda dile getirilen yaygın kanı, artık insanların bayramlarda eskiden olduğu gibi uzun hazırlıklar yapmadıkları; bayramların komşu, akraba ve büyüklerin ziyaret edildiği, yoksulların sevindirildiği dayanışma günleri olmaktan çıkıp bir dinlenme, tatil veya seyahat fırsatına dönüştüğü şeklindedir. Metropollerde ve büyük şehirlerde yaşayanlar için bu değerlendirme-lerdeki gerçeklik payı açıktır. Özellikle yoğun iş temposuyla ve büyük şehir hayatının stresiyle koşuşturan bireyler ve aileler için bayramlar 4-5 günlük bir tatil, bir dinlenme fırsatı sunmaktadır. Ancak bu fırsatın memlekete gitmek, aile büyüklerini ziyaret etmek, çocukları aile büyükleri ve diğer akrabalarla buluşturmak üzere değerlendirildiği de görülmektedir. Ayrıca algı düzeyinde bayrama yüklenen anlamın, hayatın zorlamaları nedeniyle pratikte ortaya çıkan durumdan bağımsız olması da mümkündür.

İstanbul Aydın Üniversitesi, ülkenin hemen her yöresinden ve hemen her kesiminden gelen öğrenci profiliyle Türkiye üniversite gençliğinin çeşitliliğini yansıtmaktadır. Bu bakımdan üniversitemizde uygulanan bir araştırmanın, ülkemiz üniversite gençliğinin dini bayram algısını bütün olarak ortaya koymasa bile en azından fikir verici bir mahiyet arz edeceği düşünülmüştür. Dahası, sorular daha çok “dini bayram algısı” na yönelik olsa da, buradan yola çıkarak gençliğin genel “din algısı” hakkında da fikir edinmek mümkündür.

Dolayısıyla bu çalışmanın amacı Türkiye’de, yeni kuşaklardaki, özellikle üniversite gençliğindeki, özelde “dini bayram”, genelde “din” algısını açıklığa kavuştur- maktır.

INTRODUCTION

We have been reading articles and listening to speeches in media that the perception of religious holidays has changed in recent years. “Those were the old festivals”, we do not know whether there is a real big difference between the old festivals and the new ones, especially with the religion festival perception. Of course, at first glance there is an apparently remarkable change. Alteration is the unchangeable truth of social life in any case. We need more data to understand exactly to which direction this alteration heading and what the scopes and focuses of it are.

In media, comments on this topic are usually in columns or in interviews with the former generation. General idea is that people haven’t done anything special for festivals anymore and they don’t see festivals as the times when the olds are visited, poor people are pleased but rather they see festivals as a kind of relaxing, going on holiday or travel. This is true for people especially living in metropolitans and big cities. Festivals offer the opportunity of 4-5 days vacations for individuals and families especially having busy schedules and dealing with the stresses of daily life. However, this opportunity is also used as a way of going to hometown, visiting old relatives, parents and meeting our children with them. The perception of festivals in the mind is different in practice because of the stresses of daily life.

Istanbul Aydın University reflects the diversity of university students in Turkey with the student profile coming from different levels and parts of Turkey. A study carried out by our university doesn’t show completely what they think about festivals but it shows at least how they perceive the festivals. Since the questions are basically about “their perception of religious holidays” it is possible to have an idea about “their religion perception”.

Therefore, the aim of this study is to clarify the perception of “religion” in general and “religious holidays” in particular for the new generations, especially for the university youth in Turkey.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMANIN
TASARLANMASI

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMANIN TASARLANMASI

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kitabın bu bölümünde çalışmayla ilgili önemli bazı kavram ve kuramlar tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra, toplumda dini bayramlarla ilgili sıklıkla tekrarlanan bazı söylemlerin de altı çizilmiş ve bu söylemlerin toplumun farklı kesimleri tarafından nasıl değerlendirildiği üzerinde durulmuştur.

1.1.1. Dini Bayram:

Diğer İslâm ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de Ramazan ve Kurban Bayramı olmak üzere iki dini bayram vardır.

Ramazan bayramı, Ramazan ayından sonra gelen Şevval'in 1., 2. ve 3. günlerine rastlar. Ramazan Bayramı, Ramazan ayı boyunca Allah rızası için tutulan orucun sonunda günahlardan arınmanın sevinciyle yapılan bir kutlamadır. Bu bayramda kendilerini temizlenmiş ve hafiflemiş hisseden insanlar, yeni veya temiz giysileriyle birbirlerini ziyaret ederek kutlama yaparlar. Bayram günleri büyüklerin ellerinin öpüldüğü, küçüklerin sevindirildiği, özel ikramların hep birlikte yenilip içildiği özel günlerdir. Bu özel günlerde artık hayatta olmayan aile efradı da unutulmaz ve genellikle Arefe günü kabir ziyaretlerine ayrılır.

Kurban bayramı, hac görevinin yerine getirildiği Zilhicce ayının 10., 11., 12. ve 13. günlerine tesadüf eder. Bu günlerde, zorunlu ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, İslâm hukukunda belirli bir muafiyet haddini aşacak kadar parası olanlar ve hac görevini yerine getirenler, Allah rızasını kazanmak için belirli özelliklere sahip koyun, keçi, sığır, deve cinsinden kurbanlıklar keserler. (İzzet Er, Din Sosyolojisi, "Bayram" maddesi, www.sosyoloji.com)

Kurban, Hz. İbrahim'in Allah'ın emri üzerine Allah'a adadığı oğlu Hz. İsmail'i tam kurban edecekken, İsmail yerine kurban edilmesi için Allah'ın gönderdiği koçu simgeler. Kurban Bayramı, asıl olarak Hz. İbrahim'in bu üstün imanını müminlerin hatırlaması bakımından önemliken, diğer taraftan bu günlerde kesilen kurbanların yoksul akraba, komşu ve tanıdıklarla paylaşılması bakımından da önem taşır.

Dini bayramlarda toplumumuzda yaygın diğer bazı uygulama ve ritüeller şöyledir:

Bayramın ilk günü güneşin doğmasını müteakip, cemaatle iki rekatlık “bayram namazı” kılınır. Namazla birlikte başlayan Bayram, “bayramlaşma” ile devam eder; öncelikle cami cemaati ve arkasından aile üyeleri birbiriyle bayramlaşır, küsler barışır, büyüklerin eli öpülür, küçüklere hediye veya “bayram harçlığı” verilir, karşılıklı ziyaretler ve ikramlar yapılır. Kurban bayramlarında, bayram namazını müteakip yapılacak ilk iş imkan olursa, hemen kurban kesmektir, bayramlaşma ziyaretleri daha sonra yapılır. Kurban bayramında, Arefe gününden başlayarak bayram boyunca farz namazlardan sonra “teşrik tekbiri” getirilir.

Bunlara ilave olarak, hazırlık amacıyla yapılan “bayram temizliği”, yeni giysiler, ikramlıklar ve hediyelerin alınması için çıkılan “bayram alışverişi”, Arefe günü veya bayramın ikinci günü yapılan mezarlık ziyaretleri de sayılmalıdır.

1.1.2. “Nerede O Eski Bayramlar” Söylemi:

Bayramların çok değiştiği ve eski bayramların bittiğine dair hayıflanma söylemi, medyada daha çok bayrama yakın günlerde veya bayram günlerinde yoğunlaşmaktadır. Bu makale ve söyleşilerde, sıklıkla birbirinin tekrarı sayılabilecek, kalıplaşmış bazı ifadelere başvurulduğu görülür. Burada ele alacağımız bir kaç örnekle bu ortak ifadeler üzerinde durulacak ve değerlendirilmeye çalışılacaktır.

“Bayramın Sosyolojisi ve Değişen Bayram Algısı” (İsmail Öz, Yeni Şafak, 19.08.2012) başlıklı makalede yazar, sözlerine “değişen kent hayatı”yla birlikte, “birbirinden uzaklaşan ve birbirine yabancılaşan insanımızın artık bayramları da farklı bir ruh haliyle yaşadığını” belirterek başlamaktadır. Bayram algısının değiştiği böylece tespit edildikten sonra, sıra bu değişimin nedenlerini saymaya gelir:

“Algıyı değiştiren unsurlar”ın başında “kent hayatı” gelmektedir: “Çok katlı yapılaşmalarla birlikte gelen kopuk komşuluk ilişkileri önemli bir sebeptir. Birbirini tanımayan insanlar, birbirlerinin acısını ve sevincini paylaşamazlar. Birbirlerini hissedemezler. Birbirlerine karşı, kendilerini sorumlu hissedemezler. Diğerkâmlık taşıyamazlar. Bu saydıklarım için bir ‘hemşehrilik’ bilinci gerekir. Mahalle ve mahalleli kültürünün gittikçe zayıfladığı, insanları bir araya getiren meydanlar ve benzeri ortak kullanım alanları olmayan bir kent hayatı, bayramlara ait paylaşma ve kardeşlik duygularını da alıp götürmek üzeredir.”

Kent hayatının çok katlı yapılaşmalarında, özellikle kadınların da çalışma hayatında yer aldığı şartlarda, komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı doğru bir tespit olmakla birlikte, büyük kentlerde bu ilişkilerin yerini başka bağların aldığı görülmektedir. Toplumumuzda çekirdek aile düzeni başat olmasına rağmen geniş aile ilişkileri hala oldukça sıkı bir şekilde sürdürülmektedir. Aynı kentte yaşayan geniş aile üyeleri yo-

ğun tempolarına rağmen çok sık olmasa bile bir araya gelmeye özen göstermekte, bayramlar bu bir araya gelişler için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Bayramlar ayrıca, uzakta olan akrabalar ve aile büyüklerini ziyaret için de iyi bir fırsat olarak görülmektedir. Geniş aile ilişkileri dışında, büyük kentlerde “hemşehrilik bilinci”ni de varlığını korumaktadır. Kırsaldan ve taşradan yoğun göç almak suretiyle büyümüş olan kentlerimizde, kente gelen akraba ve hemşerilerin genellikle aynı semtlerde yerleştikleri görülür. Böylece gerek bu şekildeki yerleşimlerde, gerekse daha önce gelenlerin kurmuş oldukları hemşehrilik dernekleri vasıtasıyla büyük kentlerde de akrabalık ve hemşehrilik ilişkileri pekala devam etmektedir. Ayrıca kentlerdeki tarikat, cemaat, parti, dernek, çeşitli STK’ların varlığı da insanlar için farklı sosyal ilişki ve dayanışma ağları oluşturur. Zaman zaman çalışma ve iş arkadaşlıklarının özel alana taşındığı, böylece modern örüntülerin kırılmaya uğrayarak, cemaat tipi topluma uyarlandığı dahi görülebilmektedir. Tüm bu gruplarda geleneksel bayram ritüellerinin devam ettiğini, STK’larda ve işyerlerinde “bayramlaşma”ların düzenlendiğini düşünürsek, yazarın yukarıda alıntılanan “kent hayatının bayramlara ait kardeşlik ve paylaşma duygularını alıp götürdüğü” yargısının biraz acele varılmış bir yargı olduğunu söyleyebiliriz.

Yazara göre, algıyı değiştiren diğer iki unsur, “tüketim alışkanlıkları” ve “ulaşım kolaylığı”dır. Gelir düzeyleriyle birlikte tüketim alışkanlıkları da değişen insanlar “bayramları bir tatil aracı olarak görmeye başlamıştır. Bayramı belirli bölgelerde, tanımadıkları insanlarla ve geleneksel bayramın dışında yeni eğilimlerle geçirmenin ‘normal’liği söz konusudur.” Aynı şekilde “Ulaşım vasıtalarının modern ve ucuz hizmet sağlaması ve bu alanda hizmet veren firmaların cazip yönlendirmeleri” de yazara göre, “insanların bayram tatilinde farklı ülke yada şehirleri tercih etmesinde tesirli olmuştur.”

Gerçekten gelir düzeyindeki artış tüketim alışkanlıklarını değiştirmekte midir? Bayramı geleneksel biçimleriyle geçirmekle, farklı bir şehir veya ülkede tatil yaparak geçirmek arasında maddi olarak büyük bir fark var mıdır? Tatil tercihinde yol, otel vs. harcamalarının söz konusu olmasına karşılık, geleneksel bayramlarda yeni giysiler, evde misafir ağırlamak, aile büyüklerini ziyaret için memlekete veya başka ile gitmek, gidilen yerlere alınacak hediyeler vs için yapılacak harcamalar söz konusudur. Bu durumda geleneksel bayramla, tatil olarak değerlendirilen bayram arasında masraf açısından büyük bir fark olduğu söylenemez. Gelir düzeyiyle, tüketim alışkanlıkları arasında elbette çok sıkı bir ilişki vardır. Ama bu ilişki, geleneksel-eski veya modern-yeni yaşam tarzları arasındaki tercihi değil; aynı mahiyet ve istikamette daha üst seviyede bir hayata geçişi belirleme biçimindedir. Yani mesela üst gelir düzeyinde geleneksel bayram tarafında kalmayı seçenler, daha pahalı giysileri, evlerinde daha pahalı ikramları, ebeveyn ziyareti için uçak yolculuğunu, daha

pahalı hediyeleri veya çocuklara daha çok bayram harçlığı vermeyi tercih edecekler; modern-yeni yaşam tarzına geçenler ise yurt dışında veya içinde daha pahalı bir tatili tercih edebileceklerdir. Orta ve alt gelir düzeylerinde aynı kesimler memlekete gitmek için otobüs yolculuğunu, daha ucuz ikram, giysi, hediye vs. yi, ya da daha ucuz tatil yerlerini tercih edeceklerdir.

Yazarın medyada sunulan ucuz tatil ve seyahat imkanlarının cezbedici bir etkisi olabileceği tespitine kısmen katılsak bile, ulaşım imkanlarındaki artışın da tek başına bir değişim nedeni olduğu söylenemez. Gelir düzeyinde olduğu gibi, ulaşım imkanlarındaki artış da her kesimin işini kolaylaştırmak dışında, tek başına bayram algısında değişikliğe yol açabilecek bir faktör değildir.

Makalede bayram algısındaki değişmeye yol açan son bir unsur olarak “değişen din algısı”ndan söz edilmektedir. Toplumun genel din algısındaki değişimin boyutlarının, yönünün, hangi kesimlerde nasıl bir değişim olduğunun tespiti için geniş ve incelikli gözlem ve araştırmalara, açık uçlu, derin mülakatlara ihtiyaç vardır. Ayrıca din algısındaki değişimler, dindarlaşma veya sekülerleşme eğilimleri ülkemizde farklı periyotlardaki iniş ve çıkışlarla dalgalı bir seyir izlemektedir. Bu periyodik düşüş ve yükselişlerin de tespiti gerekir. Yazarımız, genel din algısındaki değişmeyi “kapitalizmin bireyselleştirdiği insan”la ilişkilendirmektedir. Bu bireysel insan “birçok konuda olduğu gibi bayramlarda da bireysel eğilimlere yönelmiştir.” Yazar, bu bireyselleşmenin, din alanına, “her insanın kendisine ait oluşturduğu bireysel bir din algısı, esnetilmiş bir dindarlık” olarak yansıdığı görüşündedir. “Kolektif yaşam algısından bireyci yaşam algısına doğru evrilen anlayış, bayrama dair yaşananları da kökünden etkilemiştir. Kendisini topluma ve insanlara karşı daha az sorumlu hissedilen modern çağın bireyci dindarları, bayramları da paylaşma ruhundan uzak, paylaşacakları insanlardan da uzaklarda geçirmenin ‘tatil’ yapabilmenin derdindedir.”

Buradaki hükümleri doğrulayan belli bir kesim vardır ama bunları tüm topluma teşmil edebilir miyiz? Bu yargıların topluma genellenemeyeceğini gösteren çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Aşağıda bunların bazılarında bahsedilecektir). Bunlardan anlaşılan odur ki, aile ve cemaat ilişkilerinin bizimki kadar sıkı olduğu toplumlarda bireycilik felsefesi fazla tutunamamaktadır. Modernite ve liberal kapitalizmin, cemaat ilişkilerini geriletmediği, bireyci ve maddi değerlerin, manevi değerlerin önüne geçmesine yol açtığı sosyolojik bir vakıadır. Ama artık sosyoloji bize, modernleşme sürecinin mutlaka her yerde aynı biçimde gerçekleşmeyebileceğini ve gerçekleşmediğini; toplumların kendi kültürel yapılarına göre farklı modernleşme biçimleri ortaya koyabileceklerini ve koyduklarını da bir vakıa olarak sunmaktadır. Mesela toplumumuzda yaşlılarına, gençlerine, yoksul ve muhtaçlara sahip çıkma kültürü bir çok kesimde devam etmektedir. Batı ülkelerinde yaşlıların tek başına

birakılması, hatta evlerinde ölü bulunması sıkça karşılanan bir durumken Türkiye’de böyle bir şeye rastlamak oldukça zordur. Batı’da on sekiz yaşını dolduran çocukların evden ayrılması ebeveynin talep ettiği bir durumken, Türkiye’de aileler buna rıza göstermezler. Ülkemizde evlenen çocuklara bile anne-baba desteğinin devam etmesi veya gerektiğinde çocukların aileye bakması sık görülen durumlardır.

Makalesini eski ve yeni bayramların kıyaslanmasıyla sonlandıran yazar, eski bayramlardaki kardeşlik ve dayanışma ruhunun yeni bayramlarda kaybolduğunu; yeni bayramların hissedilmeden, görev gibi yaşandığını ve tatil ruhuyla geçtiğini belirtmektedir. Yine acele varılmış bu yargılarda, topluma, büyüklere ve küçüklere karşı sorumluluk duygularını içeren bir kavram olarak “görev”in ve yazar tarafından sorumluluktan uzaklaşma olarak değerlendirilen “tatil ruhu”nun bir araya gelmesi dikkat çekmektedir. Eski ve yeni bayramları çocuklar açısından kıyaslarken de yazar, yeni giysilere, şeker ve çikolataya kavuşacakları için eski bayramların çocuklar tarafından sabırsızlıkla beklendiğini; şimdiki çocuklar ise bunlara kolaylıkla ve her zaman ulaşabildikleri için yeni bayramların artık bir anlam ifade etmediğini belirtmektedir. “Gelirdeki artış” ve “tüketim alışkanlıklarının değişmesi” konusunda yukarıda söylenenleri hatırlarsak aynı durum bu tespitler için de geçerlidir. Yani çocukların her zaman ve kolaylıkla yeni giysilere, şeker, çikolataya ulaşabildiği – aslında toplumumuzda azınlıkta olan- kesimde olup da geleneksel bayram algısını sürdürenler, bayramlarda çocukların sevincini, yüksek harçlık vs yollarla katlama yoluna gidecek; ancak dini ve dini bayramı önemsemeyenlerin çocukları için yazarın tespiti geçerli olabilecektir. Bu mutlu azınlığın dışındaki diğer kesimlerde de yine aynı şekilde, geleneksel bayram algısını muhafaza edenlerin çocukları tıpkı eski bayramlarda olduğu gibi yılda iki kez sevinmiş olacaktır. Yine -sekülerleşme oranının çok düşük olduğunu, ayrıca sekülerleşmiş de olsa bayramın gelenek olarak sürdürdüğünü araştırma ve gözlemlerden bildiğimiz- bu kesimlerdeki seküler ama bayramın gelenek olarak sürdürdüğü büyük çoğunluğun çocukları da yine yılda iki kez sevinmiş olacak; ancak geleneksel bayram alışkanlıklarını dahi terk etmiş çok küçük bir azınlığın çocukları için değişen fazla bir şey olmayabilecektir. Dolayısıyla yazarın, her durumda çok küçük bir kesim için geçerli olabilecek bazı gözlemleri, çok fazla genellediği görülmektedir.

Dini bayram ve değişen bayramlar konulu yazı ve röportajların bir kısmında, yukarıda değerlendirmeye aldığımız makaledeki ifadeler –kaynak gösterilmeksizin- aynen alıntılanmış, makale bu konudaki muhafazakar-popüler yayın ve söylemin nerdeyse kaynağı durumuna gelmiştir. Burada seçilmesi ve değerlendirmeye alınmasının nedeni de budur.

Mesela “www.08haber.com” isimli internet sitesinde aynı makale, çok küçük de-

gişikliklerle “Bayrama Üç Kala” başlığıyla (Yeter Şirin, 04.08.2012); “diyadinnet.com” isimli internet sitesinde yine aynı ifadelerle söyleşi olarak yer almıştır. (Yrd. Doç. Dr. Faruk Kaya, www.diyadinnet.com, 25.10.2012)

“Bayramların Anlamı ve Değerlerde Yozlaşma” başlıklı başka bir makalede bayram algısındaki değişme, yine benzer yargılarla ifade edilmektedir:

“... Son yıllarda, bireysel ve toplumsal hayatın birçok alanında yaşanan manevi değerler alanındaki yozlaşma, dini bayramlar alanında da yaşanır oldu. Neredeyse bayramlarımız, tatil havasına büründürüldü. Milli ve manevi değerlerimiz alanında savrulmaların en bariz bir şekilde yaşandığı zaman dilimleri haline geldi. Çoğu varlıklı insanımız, dini bayramları bir tatil ve eğlence gibi algılamaya başladı. Eskiden bayram günleri, evlerinde misafir bekleyen insanlarımız, maalesef şimdilerde tatil beldelerine gider oldu. Özellikle çocuklarımızın zihinlerinde ‘dini bayram’ algısı, din-dışı bir boyut kazanarak; dinlenme, tatil, eğlence, hedonizm vb. gibi nefsi kışkırtıcı kavramlarla yer değiştirmeye başladı. ... gittikçe dindarlık bilincimiz azalmakla kalmıyor, sosyal ilişkiler de, bu gidişattan büyük zarar görüyor.” (Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Memleket.com.tr, 06.01.2006)

Hayıflanma söyleminden diğer bazı örnekler:

“... bayramlar ‘tatil’ olarak algılanır oldu. Bayram deyince akıllarına sadece tatil gelen insanlar var. Zaten seyrekleşen görüşmeler, artık bayramlarda da yapılmaz olmaya başladı. Dost, akraba ve yakınları ziyaret, yaşlılara tatlı bir söz, sevinç ve kederin ortak paylaşımı gibi insani ve dini değerler yerini umursamazlığa bırakıp gidiyor. (“Bayram” Mehmet Emin KUŞ, balikligol.com, 18 Ağustos 2012)

“... Bayramlar, birlik ve beraberliğin yaşandığı anlar olması gerekirken, son yıllarda tatil anlayışıyla algılandığı görülmektedir. Bayram yaklaştığında bazılarının yurt içi veya yurt dışı tatil düşündüğü hatta yaptığı bilinmektedir. Zaman zaman, yazılı ve görsel medyada bunun istatistikleri bile verilmektedir. Burada yaşanan, bayramı yaşama değil, onu tatil fırsatına çevirmedi. Dikkat edilirse, bayrama tatil anlayışıyla yaklaşanların, temelde bayramı bayram yapan değerlerle hiç alakalarının olmadığı görülecektir.” (Yrd. Doç. Dr. Mustafa Öztoprak, “Değişen Bayram Anlayışımız” vitrin haber, 14 Ekim 2013)

Elbette “hayıflanma söylemi”ne yol açan nedenler var. Bunların başında dini bayramlara yaklaşan günlerde medyada yoğunlaşan tamamen seküler “tatil fırsatı” yazılarıyla yapılan yönlendirmeler, ilan ve reklamlar geliyor. “Uygun” diye verilen astronomik fiyatlarla, lüks mekanlarla dolu bu türden yazılarda, Din’in en temel yasaklarının, “dini” bayramlar için önerilmesi dikkat çekmektedir. Mesela 23 Eylül

2013 tarihli Hürriyet Seyahat ekinde yer alan bir yazıda, dokuz günlük bayram tatili için sıralanan öneriler arasında “alışveriş fırsatlarını değerlendirmek” de var, “şaraplarla tanışmak” da:

“Yılım en uzun tatili yaklaşıyor. Kışın soğuk, karanlık aylarına girmeden önce denizle vedalaşmak, açık havada iş hayatının stresinden arınmak, yeni keşiflerle dünyanızı zenginleştirmek için son fırsat. Tatil programınızı henüz yapmadıysanız işte size 10 fikir, 33 seçenek..”.

Yazıda sıralanan 10 fikirden en dikkat çekenlerden birisi, “Alışveriş fırsatlarını değerlendirin” maddesi, “alışveriş çılgınları”nı kapitalizmin göbeği olan mekanlara yönlendiriyor:

“... New York, ... yeryüzünün kültür potası ve en büyük alışveriş cennetlerinden biri. ... Alışveriş çılgınıysanız, soluğu New Jersey’in AVM’lerinde almak işe yarayabilir! ... Sıra dışı mücevherler için Ted Muehling’e, güzel objeler ve takılar için yakınlarındaki De Vera’ya uğrayın. ... Milano, dünya moda endüstrisinin en önemli merkezlerinden. Şehrin lüks semtlerinin sokakları bile podyum gibi. ... Opera binası La Scala’nın hemen yanındaki sokaklar adeta ünlü modacılar tarafından parsellenmiş durumda. ... cüzdanı dolu olan alışveriş çılgınlarının cenneti. ... tüm ünlü markalar burada. ...”.

Yazıda dikkat çeken önerilerden bir diğeri, “Şaraplarla tanışın”: “Şili’de şarabın nabzı Santigo’da atıyor. ... kış başında uykuya yatırılan şaraplar bugünlerde uyandırılıyor, ilk tadımlar yapılıyor. ... şarap kültürünü tanımak için ... Şık caddeler, büyük alışveriş merkezleri, lüks oteller, restoranlar ve barlar karşılayacak sizi. ... size gece hayatının tüm renklerini sunacak. ... Bağları, mahzenleri etkileyici. Üç tür şarabı tadıp, beğendiğinizi alabilirsiniz. ... Fantezi deyince ... İspanya’nın en ünlü şarapçılık merkezi. ... ödüllü şaraplarının yanı sıra dünyanın en ünlü mimarlarınca tasarlanan fantastik oteller ve şaraphanelerle adından söz ettiriyor. ... Amerika’nın gururu ... ünlülerin yazlık mekânı. Her birinin ... villası, bağı ... yatı var. ... 300’e yakın ünlü marka ... Ürettikleri şaraplardan biri ... 875 dolara satılıyor.” (Saffet Emre Tonguç, “Bayramda Nereye Gitmeli, Ne Yapmalı”, Hürriyet Seyahat, 23 Eylül 2013)

Dinle ve dini bayramla alakasız bu kışkırtıcı çağrılara yukarda da vurgulandığı gibi toplumun büyük çoğunluğu mesafeli yaklaşıyor hatta hiç ilgilenmiyor. Ancak, -büyük çoğunluğun hayat tarzının da bütçesinin de elvermeyeceği- bu türden yazılar insanlarda, kendi küçük çevresi dışındaki geniş bir kesimin bayramları bu yazılarda sözü edilen mekanlarda geçirdiği algısını oluşturuyor. Bu yazıların bir kısmının amacı belki de bu algıyı oluşturmak, yaygınlaştırıp normalleştirmek. Şimdilik bunun bir

“algı”dan ibaret olduğunu, gerçek durumun hiç de böyle olmadığını rahatlıkla söyleyebilirsek bile ilerleyen yıllarda “algı”nın gerçeğe dönüşmeyeceğinin garantisi yok. Ama seküler “tatil fırsatı” söyleminin, tersine bir etki yarattığından da söz edilebilir. İnsanlar bu söyleme duydukları tepkiyle bayram geleneklerine daha sıkı sarılmak, onları canlı tutmak ve yeni kuşaklara aktarmak ihtiyacı duyuyorlar. Muhafazakar yazarların, büyük ölçüde, seküler “tatil fırsatı” söylemi karşısında kapıldıkları paniğin bir sonucu olan, yukarda örneklerini verdiğimiz abartılı “nostalji” söyleminin, özellikle genç kuşakta bir bıkkınlığa yol açtığı görülse de geniş halk kitleleri üzerinde bayram geleneklerine daha sıkı sarılma ihtiyacına ve uygulamalarına hizmet ettiği de görülmektedir. Belki daha fazla bıkkınlık uyandırmamak adına bu söylemi terk edip artık örnek uygulamaları çoğaltmak ve yaygınlaştırmak gerekmektedir.

1.1.3. “Aslında Bayramlar Değişmedi” Söylemi

Yukarda verilen örneklerin yanı sıra “nostalji” söylemine daha temkinli ve soğukkanlı yaklaşanlar da var. Mesela Psikiyatrist Prof. Dr. Nevzat TARHAN “Nerede o eski bayramlar” söyleminin, bayramların değişmesinden çok, çocuklukta algılarımızla ilgili olduğuna dikkat çekmektedir. Tarhan’a göre, eski ramazanlar veya bayramlar, insanlara, yıllar önce de sorulsaydı alınacak cevap fazla değişmeyecekti, yıllar sonra da sorulsa yine alınacak cevap fazla değişmeyecektir. Çünkü, Tarhan’ın ifadeleriyle: “Çocukluk döneminde Ramazan’ın ve bayramların duygusal olarak çok daha etkileyici çağrışımları var. Çocuklar Ramazanı ve bayramları çok daha duygusal yaşıyorlar. Birlikte yemek yemeler, paylaşım, iletişim ve dini pratiklerin yapılması artıyor. Çocuklar bundan dolayı o günleri güzel hatırlıyorlar. Bu hatırlama nedeniyle çocuklukta Ramazan ve bayramlar bilinçaltına güzel günler, güzel anlar olarak yazılıyor. Bu kodlama, bu günleri güzel geçiren çocukların ileriki yaşlarına duygusal izler bırakıyor. Bu durum sanki kişisel dünyasıyla değil de o Ramazanların güzelliğiyle ilgiliymiş gibi geliyor. Aslında bu güzellik, herkesin kendi dünyasında, ailesinde yaşadığı o mutlu vakitlerin, sevgi ve şefkatin yaşandığı dönemlerin bıraktığı izler. ... Nostaljinin nedeninin bu olduğunu düşünüyorum. ...” (Gerçek Hayat Dergisi, Nevzat Tarhan Röportajı, 1 Eylül 2012)

Başka bir yazar, memleketinde geçirdiği bayram izlenimlerini aktararak, aslında bayramların medyadaki “hayıflanma söylemi”nde yansıtıldığı gibi çok da değişmediğini ima etmektedir: “... Bayramların, bayram olmaktan çıkıp tatil fırsatına dönüştüğü konuşuluyor her yerde. ... Bayramı gerçek anlamda yaşayan, tadını çıkaran o kadar çok insanımız varmış ki. Gidin benim gibi Ege’nin herhangi bir köyüne, ilçesine. Görün bayramı, seyranı oralarda. ... Ramazan Bayramı’ndan iki gün önce gittim baba ocağı Nazilli’ye. ... Eş, dost, hısımlar akraba ziyaretleri, bayramdan önce başladı. Ailemin köklerinin yaşadığı Tavas’a, Nikfer’e kadar uzandık. Ulaşabildiğimiz büyüklerimizi ziyaret ettik. Ellerini öptük, bayram menüsünde ne varsa hep-

sinden tattık. Çeşit çeşit tatlılar, muhteşem ikramlar. Bayram sabahı, tiril tiril yeni bayramlıklarını giymiş her yaştan insanla bayramlaşma faslı. Şeker, çikolata, birkaç lira bayram harçlığıyla çocukları mutlu etmenin verdiği hazzı anlatamam. ... kabir ziyaretlerinde yaşanan duygu sağanağı, ... Sabahtan akşama kadar süren ziyaretler sonunda yaşanan yorgunluk, onca küçüğü, büyüğü mutlu edince tatlı bir huzura dönüşüyor. Yaşlılar, hastalar, hatırlanmaktan, hallerinin hatırlarının sorulmasından öyle mutlu oluyorlar ki. Sözün özü. Bayramları bayram yapan da bizleriz. Tatil fırsatına dönüştürüp o güzelim geleneği bitirmeye teşebbüs eden de.” (Muhittin Akbel, Milliyet.com.tr, 22.08.2012)

1989’da Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç etmiş olan Türkü Hanım’ın aşağıdaki ifadelerinden, günümüzden 25 yıl öncesinde de Türkiye’de Bayram algısının canlı olduğu ve yaygınlıkla kutlandığı anlaşılmaktadır:

“1989’da Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç ettik. Ondan önce ne Ramazan Bayramı’nın, ne de Kurban Bayramı’nın ne demek olduğunu bilmiyorduk. Hepsini Türkiye’de öğrendik.” (Zamanamerika.com, 20 Ekim 2013)

Bayram algısının ne oranda ve nasıl değiştiğine ilişkin çalışmalara aşağıda analiz bölümünde değinileceği için burada onları söz konusu etmiyoruz. Ama şu kadarını söyleyelim ki çalışmaların büyük kısmı din ve bayram algılarının, medyada yansıtıldığı kadar deforme olmayıp, hala hayli canlı olduğunu göstermektedir.

1.1.4. Modern - Dini Bayram Organizasyonları

Büyük kentlerin değişen hayat şartlarında köy, kasaba veya mahallelerdeki geleneksel bayramları sürdürmek zor olsa da, buralarda, modern sayılabilecek ama dini çerçevenin korunduğu yeni tip organizasyonların denendiği, modern yapılanmalarla geleneksel bayram kutlamalarının bir araya geldiği, hatta tatil mekanlarında özel bayram organizasyonlarının yapıldığı görülmektedir. Bu türden girişimlere verilebilecek örneklerden birisi Chicago’da Müslümanlar arasında gerçekleşen uygulamadır. “Zamanamerika.com” isimli sitenin 20 Ekim 2013 tarihli haberine göre:

“Chicago’da yaşayan Türkler ve kardeş milletler, Kurban Bayramı’nı birlikte kutladı. Bayrama her yıl katlanarak artan ilgiyle, gurbetteki Türkler artık, ‘Nerede o eski bayramlar’ demiyor. ... Chicago Türk Amerikan Derneği’nde Türk, Orta Asya ve Balkan asıllı milletler bayram namazı için bir araya geldi. ... bayram namazının ardından, bayram hutbesini dinlediler. Okunan tekbirler, edilen dualar ve namazın ardından yapılan toplu bayramlaşma gurbetteki Türk, Kırgız, Türkmen, Kazak, Özbek, Boşnak, Arnavut, Ahiskalı, Azeri ve diğer kardeş milletlerden insanların arasındaki kardeşlik ve dayanışmayı güçlendirdi. Topluca yenen kurban yemeği ile bayram

çoşkusunu daha da arttı. ... bayram programına ilginin beklentilerinin çok üzerinde olması ...”.

Haberde yer verilen röportajlardan, Amerika'daki Müslümanlar arasında bayram kutlamalarının sadece haberde yer verilen etkinlikle sınırlı olmadığı, insanların spontane bir şekilde kendi aralarında da bayramları yaşattıkları anlaşılmaktadır. Mesela bir anne, çocuklarına mutlaka bayram kıyafeti ve hediyeler aldığını, bayram havasını hissettirmeye ve yaşatmaya çalıştığını; yine başka bir anne çocuklarının bayramları çok sevdiğini ve kültür merkezlerindeki bayram etkinlikleri ile çok mutlu olduklarını ifade etmiştir.

Modern-dini bayram organizasyonlarının başka bir örneği, son yıllarda artan “İslami tatil” mekanlarındaki Ramazan ve Bayram etkinlikleridir. Daha çok ticari kaygıların rol oynadığı bu organizasyonlar, bir yandan da bayram geleneklerinin değişerek de olsa sürmesini sağlamakta, hatta özendirici olabilmektedir. Son yıllarda Ramazan ve bayramların yaz aylarına denk gelmesi nedeniyle sezonun ölü geçmesini önlemek için, İslami tatil mekanlarında 2009 dan itibaren başlayan bu uygulamaların, gelir düzeyi yüksek muhafazakar kesimlerce rağbet gördüğü ve giderek yerleştiği görülmektedir. Mesela, bu yeni konseptin öncüsü sayılanlardan Şah inn Paradise’le ilgili basına yansıyanlardan bir kısmı şöyle:

“... 5 yıldızlı tatil köyü Şah inn Paradise Genel Müdürü Yusuf Yücel, Türkiye’de ‘Ramazan’da tatil yapılamaz’ algısının kırıldığını söyledi. ... 2009 yılında yapılan ilk Ramazan kampanyasında yüzde 25 doluluk yaşadıklarını ifade eden Yücel, ‘Bu yıl erken rezervasyonlarla şimdiden yüzde 90 doluluğa ulaştık. Bu oranın Ramazan ayında yüzde 100’e ulaşmasını bekliyoruz. ... Bayramda tesisimizde kalan misafirlerimiz sabah kahvaltısının ardından birbirleriyle bayramlaşacak. Ardından animasyon ekibimizle beraber çocuklar odaları dolaşarak şeker toplayacak. Ayrıca odalara bayram ziyareti yapmak isteyen misafirlerimize bayram tatlısı ve odalarında ikram edebilmeleri için çay ve kahve ikramlarımız olacak. Bayrama özel yemekler yapılacaktır, gün boyu eğlencelerimiz devam edecek. Bayramın son gününe kadar bu organizasyonlarımızı sürdüreceğiz. Ramazan etkinliklerimiz gibi, bayram etkinliklerimizi de gelenekselleştirmek istiyoruz.’ diyor” (HABERLER.COM, 14 Ağustos 2012).

“... Geçtiğimiz Ramazan Bayramı’nda ... Misafir çocuklarımız, otel odalarının kapılarını çalıp bayramlaşmaya ve şeker toplamaya başladılar. Bayramlaşma aktiviteleri bayram namazı ile başladı. Menülerimiz, özel bayram tatlıları, özel bayram yemekleri ile donatıldı. Birlikte bayram gezileri düzenledik. Manevi dünyamızı güzelleştirecek etkinlikler gerçekleştirdik. Bayram akşamları, ünlü müzisyenlerimiz eşliğinde konuklarımıza bayram keyfi yaşatmaya çalıştık. Dört beş aile olarak gelen

konuklarımız vardı. ... ailelerini daha da büyüterek Kurban Bayramı'nda da gelmek istediler. Şah İnn Paradise olarak Türk aile yapısını muhafaza ederek, tatil yapmak isteyenlerin ilk tercihi olmaya devam edeceğiz. Ne mutlu bize ki, Türkiye gibi geleneksel manevi değerlerine bağlı bir ülkede, kutsal bayramlarımızda, aile büyükleri tarafından da tercih edilir bir tatil köyü olmayı başardık.” (ulaşım online, 25 Ağustos 2012)

1.1.5. Seküler Bayram Geleneği

“Eskiden bayramın ilk gününden itibaren bütün meyhaneler kılıktan çıkmış gibi dolu olurdu. Kestane Deresi lokantasında oturacak masa bulamayan kabile soluğu Sütçü'nün meyhanesinde alır, buldukları son masaya hemen ilişirler ve başlarlar demlenmeye. Gençliğin verdiği heyecanla, ilk arabanın heyecanı birleşince, hızını alamayan gençler, Sarıgöl'e doğru yol alırlar. Gece geç vakitlere kadar Sarıgöl'deki gazinoda eğlenirler. Hepsi de kör kütük sarhoş olmuştur. ... Bayramın ikinci günü, her yer şenliklidir İzmir de. Fuara giderler. Gezip, tozarlar. Oradan denize girmek için Çeşme' ye doğru yol alırlar. Mayo falan hak getire, iç donlarıyla denize girerler. Vaktin nasıl geçtiği belli olmaz, akşamı ederler. ... O geceyi de İkinci Kordon' da barlar sokağında geçirirler.” (Ahmet KIZILÖZ, Buldan'da Yaşam Gazetesi, 24.Ocak.2014).

Yukarıdaki satırlar 80 ve öncesindeki yıllarda Denizli-Buldan-İzmir civarlarındaki bayramlardan bir kesit sunuyor. Demek ki toplumun büyük çoğunluğu dini bayramları doğal olarak dini ritüeller olarak algılayıp kutlarken, bazı bölge ve kesimlerde -geçmiş yıllarda daha yaygın olarak- bayramların din dışı uygulamalarla bir araya getirilmesi gibi bir gelenekten de söz etmek gerekiyor. Dini ritüeller oldukları ve dini anlamları konusundaki farkındalığın arttığı son yıllarda bayramlar, daha çok, dindar veya dinle barışık kesimlerce sahiplenilip dine uygun tarzda geçirilmeye çalışılsa da; geçmiş yıllarda bayramların seküler bir algıyla eğlence günleri olarak değerlendirilmesinin de oldukça yaygın ve normal olduğu anlaşılmaktadır. İlk bakışta günümüzdeki “tatil” algısından çok da farklı görünmeyen bu algı, aslında daha farklı boyutlara sahiptir.

Günümüzdeki “tatil” algısı ve uygulamasında daha çok, dinden tamamen bağımsız şekilde bayramlardaki resmi tatili değerlendiren seküler bir kesim söz konusudur. Bunun dışında hayat şartlarının zorlaması yüzünden (genelde karı-koca tam gün çalışan) dindar veya dinle barışık bir kesimin de belki suçluluk duygusu eşliğinde yine bayramlardaki resmi tatili değerlendirdiklerine rastlanır. Ama bu grup için seküler bir “tatil algısı”ndan değil de, sadece tatil veya dinlenme uygulamasından söz etmek daha doğrudur. Demek ki günümüzdeki durumda genel olarak insanlar dinle olan ilişkilerinin bilincinde ve tutumlarını bu bilinçle, ne yaptığını bilerek oluşturmaktadırlar.

Önceki yaygın durumda ise dinle barışık ya da değil bazı kesimlerde, bayramların dini yönü çok da dikkate alınmadan daha rastgele, daha bilinçsiz geçirildiği görülmektedir.

Burada belki Cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki devletin baskın laikçi etkisinin izlerinden veya uzantısından söz etmek gerekir. Mesela bazılarımızın çocukluğundan hatırlayabileceği bayramlarda likör ikram edilmesinin, bu etkiyi en fazla taşıyan üst-orta sınıfa, daha çok da asker-memur kesime özgü olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıdaki alıntıdaki “donla denize girenler” ise daha çok alt veya alt-orta sınıflardan olmalıdır.

Demek ki Cumhuriyet başlarından 80’e uzanan yıllarda seküler bayram algısının, mütedeyyin olsun olmasın ve sınıf ayrımı da gözetmeksizin oldukça yaygın olduğu ve normal karşılandığı söylenebilir. Bir yazarın belirttiği gibi: “İslam’ın şekillendirmiş olmasına rağmen dini-bayramların sekülerize olmuş toplumsal ve kültürel etkinlikler olarak deneyimlenebileceğini de not etmek gerek.” (Besim Can, Göçebe Yazılar, “Gurbette Bayram Sabahı”, 28 Kasım 2010)

1.2. ARAŞTIRMANIN TASARLANMASI

Kitabın bu bölümünde, gençlerin dini bayram algısının incelemek üzere yaptığımız araştırmanın amacı, veri toplama teknikleri, kapsam ve sınırlılıkları belirtilmiştir.

1.2.1. Araştırmanın Amacı

Üniversite öğrencileri genelde 18-25 yaş aralığında, toplumsal yaşamın büyük bölümüne yön veren ve toplumun hem bugününü hem de yarınını şekillendirebilen gençlerdir. Toplumsal kodları çözümleyebilmek için, gençlerin tercih, tutum ve davranış biçimlerinin iyi gözlemlenmesi ve doğru analiz edilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Üniversiteler, eğitim-öğretim faaliyetlerinin yanı sıra ulusal ve uluslararası toplumdaki yenilikleri ve değişimleri takip ederek, bu gelişmelerin topluma ne şekilde tesir edeceğini bilimsel veri ve tekniklerle araştırmayı prensip edinen kurumlardır. Bu hedefle kurulan İstanbul Aydın Üniversitesi Toplumsal Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi (TARMER) tarafından yapılan bu araştırmanın amacı; Türkiye’de, yeni kuşaklardaki, özellikle üniversite gençliğindeki, özelde “dini bayram”, genelde “din” algısını açıklığa kavuşturmaktır.

1.2.2. Veri Toplama Tekniği

Türkiye’de gençlerin dini bayram algılarını ortaya koymak için yapılan bu çalışmada, nicel veriler kullanılmış ve nicel veriler anket aracılığıyla derlenmiştir. Anket,

“derinlemesine görüşme” gibi katılımcıların belli bir konu hakkında ayrıntılı ve kesin fikir ya da bilgisine ulaşmada yetersiz kalmakla birlikte, çok sayıda kişinin dahil olduğu çalışmalarda genel bilgi ve algıyı ölçmede kullanılan en iyi tekniktir.

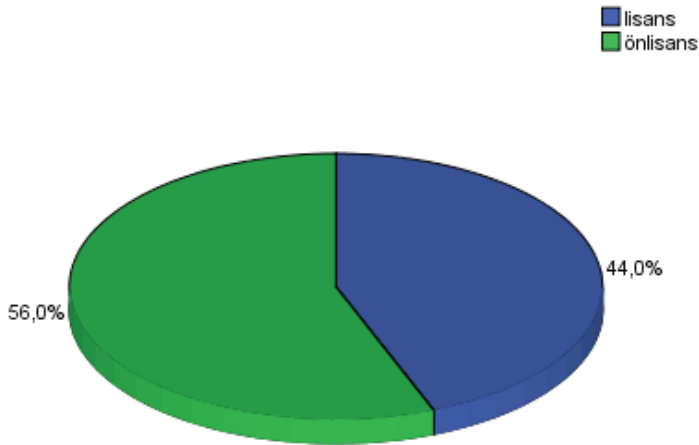
Araştırmada kullanılan anket, 21 adet demografik sorudan ve 28 adet 5’li Likert tipi maddeden oluşmaktadır. Anketteki maddeler, araştırılmak istenen konuyla ilgili tutumu ölçen ifadelerdir. Katılımcılardan, anketteki maddelere (ifadelere) ne düzeyde katıldıklarını belirleyebilmek için, Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Ne Katılıyorum, Ne Katılmıyorum (Kararsızım), Katılıyorum ve Kesinlikle Katılıyorum seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Böylece, katılımcıların ilgili madde de yer alan yargıya ilişkin tutumlarını kendilerine en uygun seçeneğini seçerek belirtmeleri sağlanmıştır.

1.2.3. Kapsam ve Sınırlılık

Araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde 10 fakülte, 3 enstitü ve 4 yüksekokul olmak üzere; İstanbul Aydın Üniversitesi’nde eğitim görmekte olan 27 bin öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenci sayısı ise 1064’tür. Araştırmaya katılan öğrenciler rassal (rastgele) seçim yöntemiyle seçilmişlerdir. Örnekleme dâhil edilen öğrencilere ‘Dini Bayram Algısı’ anketi uygulanmış, 136 anket formu çoklu cevaplar ve boş bırakılan form bölümleri sebebiyle analiz dışında bırakılmıştır.

Tablo 1.1. İstanbul Aydın Üniversitesi Bünyesindeki Enstitü/Fakülte/ Meslek Yüksekokullarında Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları (2013-2014 Dönemi)

PROGRAMLAR	Öğrenci Sayıları
LİSANS	
EĞİTİM FAKÜLTESİ	1513
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ	1120
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	667
HUKUK FAKÜLTESİ	906
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	2059
MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ	946
İKTİSADİ İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ	1866
İLETİŞİM FAKÜLTESİ	1150
DIŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ	95
YABANCI DİLLER YÜKSEKOKULU	123
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	168
YABANCI DİLLER YÜKSEKOKULU	123
ÖNLİSANS	
ABMYO	11278
ADALET MYO	135
SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU	2018

Grafik 1.1. İstanbul Aydın Üniversitesi Bünyesindeki Enstitü/Fakülte/ Meslek Yüksekokullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Dağılımları

1.3. ARAŞTIRMA SÜRECİ

Kitabın bu bölümünde araştırmanın hazırlık, anketin uygulanması, veri toplanması ve değerlendirilmesi aşamalarını içeren “araştırma süreci”ne yer verilmiştir.

1.3.1. Hazırlık

“*Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*”nın hazırlık sürecinde, öncelikle konuyla ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar incelenmiş, literatür ve başta üniversitemizin akademik personeli olmak üzere uzman görüşleri alınarak anket soruları hazırlanmıştır. Soruların açık ve anlaşılır olmasının yanı sıra ilgili konuyu tüm hatlarıyla ve en özet şekliyle ölçen ifadelerle yer verilmesine özen gösterilmiştir.

1.3.2. Anketin Uygulanması

“*Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*”, İstanbul Aydın Üniversitesi TARMER yönetim üyeleri ve proje danışmanları öncülüğünde ve üniversitemiz akademisyenleriyle oluşturulan işbirliği çerçevesinde öğrencilere doğrudan uygulanmıştır. Anket formunda bulunan sorular katılımcılar tarafından sınıf ortamında ve uzmanlar eşliğinde doldurulmuş ve merkezimize ulaştırılmıştır.

Anket formları, optik form okuyucu cihazlar tarafından veri formatına aktarılmış, bu aşamada boş bölümlerin yer aldığı ya da çoklu işaretlemelerin yapıldığı formlar değerlendirme dışı bırakılmıştır.

1.3.3. Veri Toplama ve Değerlendirme

“*Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*” anketi 2013-2014 eğitim-öğretim güz döneminde başarılı bir şekilde uygulanmış ve değerlendirmeye alınmıştır.

Anketin geçerlilik ve güvenilirlik analizi SPSS 17 programı üzerinde Güvenilirlik Analizi (*Reliability Analysis*) ile yapılmıştır. Güvenilirlik Analizi, ölçmede kullanılan testlerin, anketlerin ya da ölçeklerin özelliklerini ve güvenilirliklerini değerlendirmek üzere geliştirilmiş bir yöntemdir. Güvenilirlik Analizi ile ölçekte yer alan sorular arasındaki ilişkiler hakkında bilgi elde edilir (Şeref Kalaycı ve diğerleri, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, 5. Baskı, Asil Yayıncılık, 2010, s. 403).

Analizde kullanılan anket soruları (maddeler) ve kodları aşağıda gösterildiği gibidir:

- M1: Dini bayramlar kesinlikle din kaynaklıdır ve vazgeçilmezdir.
- M2: Oruç ruhsal ve fiziksel arınmadır.
- M3: Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.
- M4: Din kültürü açısından kendimi yeterli buluyorum.
- M5: Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.
- M6: Bayramlarda komşu ve akraba ziyaretlerini gerekli görüyorum.
- M7: Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.
- M8: Bayram namazları toplumsal bütünlüğümüzü kanıtlayan bir araya gelişi gösteren bir ritüeldir.
- M9: Çocuklar için bayramlar yeni kıyafetlerin sabaha kadar yastığın altında tutulduğu günler olmalıdır.
- M10: Çocuklar için bayramlar komşuların kapılarının çalınıp şeker ve harçlıkların toplandığı günler olmalıdır.
- M11: Bayramların tatil ve dinlenme aracı olarak görülmemesi gerekir.
- M12: Kabir ziyaretleri bayramların ayrılmaz parçasıdır.
- M13: Bayramlar bana çocukluğumdaki kadar heyecan vermiyor.
- M14: Anne babalar çocuklarına dini bayramların önemini aktarmalıdır.
- M15: Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.
- M16: Bayramlarda kesinlikle alkol alınmaması gerekir.
- M17: Bayramları dargınlıklarımı sona erdirmek için iyi bir fırsat olarak değerlendiririm.
- M18: Bayramların amacı toplumsal birlik ve beraberlik ruhunu sürdürmektir.
- M19: Ulaşım vasıtalarının uygun ve ucuz hizmet sağlaması insanların bayram tatilinde farklı yerleri görmesinde etken olmaktadır.
- M20: Bayram isimlerinin değişmesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker Bayramı denmesi)
- M21: Dini Bayramların etki gücünün zayıflaması hayatımızda manevi yönden eksiklikler yaratır.
- M22: Bayramda dargınların barışmasını, eş dost ziyaretini, büyüklerimin hayır duasını almayı tatile tercih ederim.
- M23: Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.
- M24: Çocukluğumda yaşadığım bayram günlerini özlemle anıyorum.
- M25: Bayramların yoksullara yardım yapmakta önemli misyonu vardır.

- M26: Kurban bayramının amacı yoksullara et yardımı yapmak ve onların unutulmamasını sağlamaktır.
- M27: Kurban bayramının hayvanlara eziyet ve işkence günleri olarak görülmesini doğru bulmuyorum.
- M28: Kurban Bayramı Hz. İbrahim'in oğlunu adamasını hatırlamak ve Allah'ın bir lütfu olarak Hz. İsmail'in yerine koç kurban edilmesi emrini kutlamaktır.

Güvenilirlik analizi sonuçlarına göre, Madde 4 (*Din kültürü açısından kendimi yeterli buluyorum.*) ve özellikle Madde 5'in (*Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.*) diğer maddelerle negatif korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, Madde 4 ve Madde 5'in anketin güvenilirliğini bozduğu ve anketten çıkarılması gerektiği şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak 4 ve 5. maddenin "dini bayram algısı"nı ölçmede önemli olması sebebiyle ilgili maddeler anketten tamamen çıkarılmak yerine, sonuçları anketin bütününden ayrı ele alınarak değerlendirilmiştir. Böylece 26 sorudan oluşan anketin genel güvenilirlik katsayısı olan Cronbach Alfa katsayısı **0,92**'dir. Bu değer kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca anket, toplanabilirlik özelliğini sağlamaktadır. Ek1'de anketin geçerlilik ve güvenilirlik analizlerine ait tablo ve yorumlara ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

"*Türkiye'de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*"nın değerlendirilmesinde kullanılan diğer teknikler ise T Testleri, Varyans Testleri ve Ki-kare Testleridir.

İKİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN BULGULARI

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

2.1. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK VE KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ

Kitabın bu bölümünde, “*Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*” anketine katılan öğrencilerin demografik ve kişisel özelliklerine yönelik veriler ele alınmıştır. Bu noktadan hareketle öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayıları, ailelerin eğitim düzeyleri ve meslekleri gibi temel demografik özelliklerinin yanı sıra, gelir düzeyleri ile teknolojik imkanlar gibi sosyo-ekonomik verilerine de yer verilmiştir. Öğrencilerin demografik ve kişisel özelliklerine ait sıklık tabloları verilmiştir. Buna ek olarak analiz ve karşılaştırmalarda görsel kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle verilerin dağılımları, pasta grafik yardımı ile de gösterilmiştir.

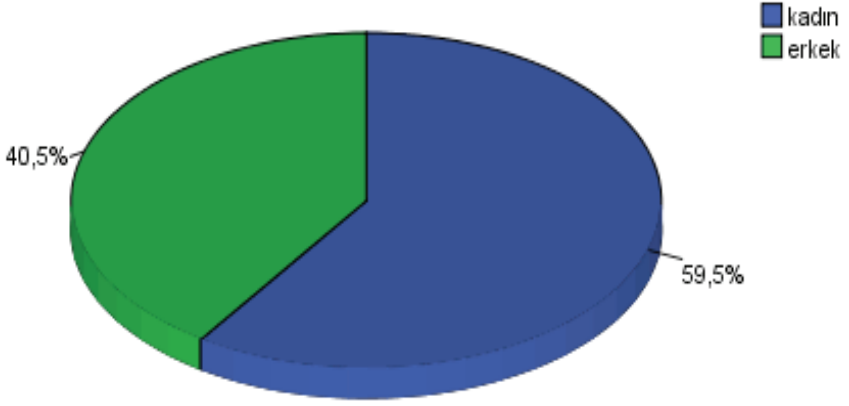
Grafikler, “Geçerli Yüzde Oranları” dikkate alarak oluşturulmaktadır. Geçerli yüzde oranları, soruyu yanıtızsız bırakan katılımcıların yüzde oranını, kategorilere paylaştırarak elde edilen yeni yüzde oranı değeridir. Sıklık grafiklerinde yüzde oranları ve geçerli yüzde oranlarına ayrı ayrı yer verilmiştir.

2.1.1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet, toplumda bireyleri birbirinden ayıran en temel özelliklerden biridir. Bireylerin belli bir konudaki fikir, düşünce ve tutumlarını etkileyen faktörlerin başında gelen cinsiyet, “*Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*”nın da önemli verilerinden birini oluşturmaktadır.

Tablo 2.1. Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kadın	627	58,9	59,5
Erkek	427	40,1	40,5
Belirtilmemiş	10	0,9	-

Grafik 2.1. Cinsiyet

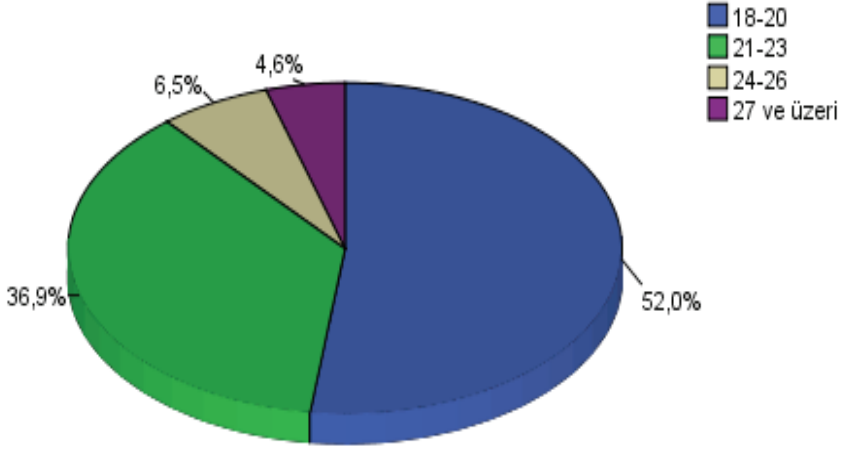
Araştırma çerçevesinde, anket katılımcılarının 627'sinin kadın, 427'sinin ise erkek olduğu saptanmıştır. Buna göre, ankete katılan öğrencilerin %59,5'i kadın, %40,5'i ise erkektir. Kadınların, erkeklerden daha fazla katılım gösterdikleri görülmektedir.

2.1.2. Öğrencilerin Yaş Ölçütüne Göre Dağılımı

Yükseköğretimde eğitim-öğretim görmekte olan gençler genellikle 18-25 yaş aralığındadır. Özellikle 18-21 yaş aralığındaki gençlerin ergenlik ve yetişkinlik dönemleri arasında bir geçiş dönemini yaşadıkları göz önünde bulundurulduğunda, gençlerin bu dönemdeki algıları büyük önem taşımakla birlikte değişkenlik de gösterebilmektedir. Bu noktadan hareketle yaş, toplumsal araştırmalarda sıklıkla kullanılan faktörlerden biridir.

Tablo 2.2. Yaş Ölçütüne Göre Dağılım

Yaş	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
18-20	552	51,9	52,0
21-23	391	36,7	36,9
24-26	69	6,5	6,5
27 ve üzeri	49	4,6	4,6
Belirtilmemiş	3	0,3	-

Grafik 2.2. Yaş

Araştırma sonuçlarına göre ankete katılanların 552'si (%52) 18 ile 20 yaş aralığında, 391'i (%36,9) 21 ile 23 yaş aralığında, 69'u (%6,5) 24 ile 26 yaş aralığında ve 49'u (%4,6) 27 ve üzeri yaş aralığındadır. Oransal dağılımlar dikkate alındığında, ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası 18 ile 20 yaş aralığındadır ve bu değer Türkiye'deki yükseköğrenim öğrencilerinin yaş dağılımı ile uyumludur.

2.1.3. Öğrencilerin Aile Yapıları

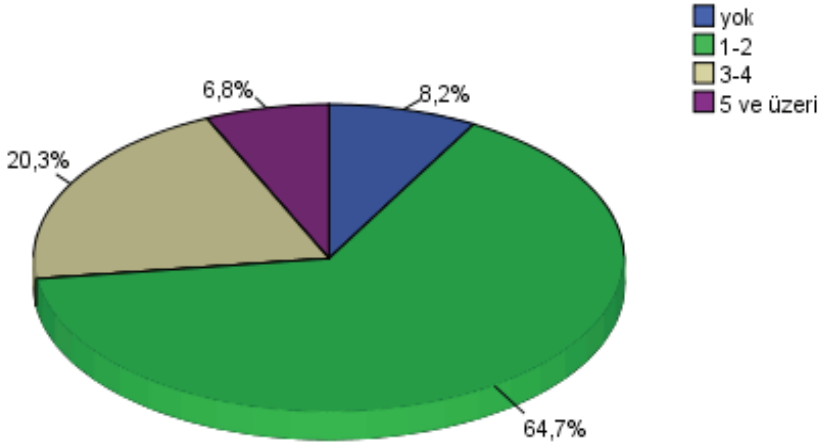
Bireylerin aile yapılarının, bireyin dolayısı ile toplumun değişim ve gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir. “*Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*”nda da katılımcıların aile yapıları sorgulanmış ve daha sonra aile yapısının dini bayram algısına etkisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, katılımcıların kardeş sayıları, aile kökenleri, ailelerinin yaşadığı yer ve burada ne kadar süredir yaşadıkları, anne ve babalarının çalışıp çalışmadıkları ve meslekleri sorgulanmıştır.

2.1.3.1. Öğrencilerin Kardeş Sayıları Ölçütüne Göre Dağılımı

Türkiye’de özellikle bölgelere göre ailedeki çocuk sayısı değişiklik göstermektedir. Bireylerin kardeş sayıları, dolayısı ile büyük bir ailenin ya da küçük bir ailenin mensubu olup olmadıkları toplumsal araştırmalarda özellikle sorgulanmalıdır. Bireyin aile yapısı hakkında önemli bir gösterge olan kardeş sayıları, araştırmaya dahil edilen faktörlerden birini oluşturmaktadır.

Tablo 2.3. Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Yok	84	7,9	8,2
1-2	666	62,6	64,7
3-4	209	19,6	20,3
5 ve üzeri	70	6,6	6,8
Belirtilmemiş	35	3,3	-

Grafik 2.3. Kardeş Sayıları

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, katılımcıların 84'ü (%8,2) kardeşe sahip değilken, 666'sı (%64,7) 1 ya da 2, 209'u (%20,3) 3 ya da 4 kardeşe ve 70'i (%6,8) 5 ya da daha çok kardeşe sahiptir. Grafikten de açık bir şekilde görüleceği gibi, katılımcıların büyük bölümü 1 ya da 2 kardeşe sahipken, 5 ya da daha fazla kardeşe sahip olanların oranı, "ailenin tek çocuğu" olan yani hiç kardeşe sahip olmayan katılımcılardan daha azdır. Bu durum, Türkiye'de özellikle son on yılda ailelerin sahip oldukları çocuk sayısındaki belirgin azalmayı destekler niteliktedir.

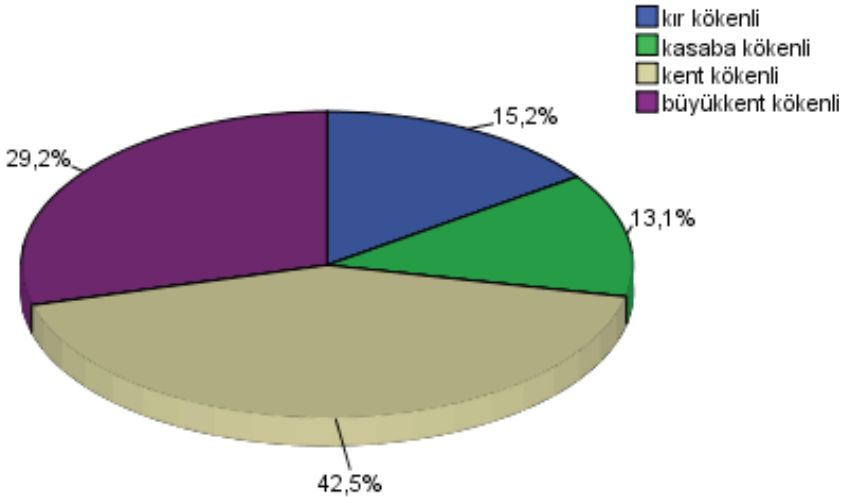
2.1.3.2. Öğrencilerin Aile Kökenleri

Özellikle toplumsal araştırmalarda aile yapılarının belirgin özelliklerinin ortaya çı-

karılması ve aile yapısının bireylerin düşünce ve davranışlarına ne derece etki ettiğinin incelenmesi, araştırmanın daha başarılı sonuçlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu önemli faktörlerden biri de aile kökenidir. Bireylerin kır kökenli, kent kökenli ya da büyük kent kökenli ailelere mensup olmaları, “dini algı”larını belirleyebilecek unsurlardan biridir.

Tablo 2.4. Aile Kökeni

Aile Kökeni	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kır kökenli	155	14,6	15,2
Kasaba kökenli	133	12,5	13,1
Kent kökenli	432	40,6	42,5
Büyük kent kökenli	297	27,9	29,2
Belirtilmemiş	47	4,4	-

Grafik 2.4. Aile Kökeni

Ankete katılan öğrencilerin 155’i (%15,2) kır kökenli, 133’ü (%13,1) kasaba kökenli, 432’si (%42,5) kent kökenli, 297’si (%29,2) büyük kent kökenli ailelere sahiptir. Grafikten de görüleceği gibi, öğrencilerin büyük bölümünün ailesi kent kökenli iken, kent kö-

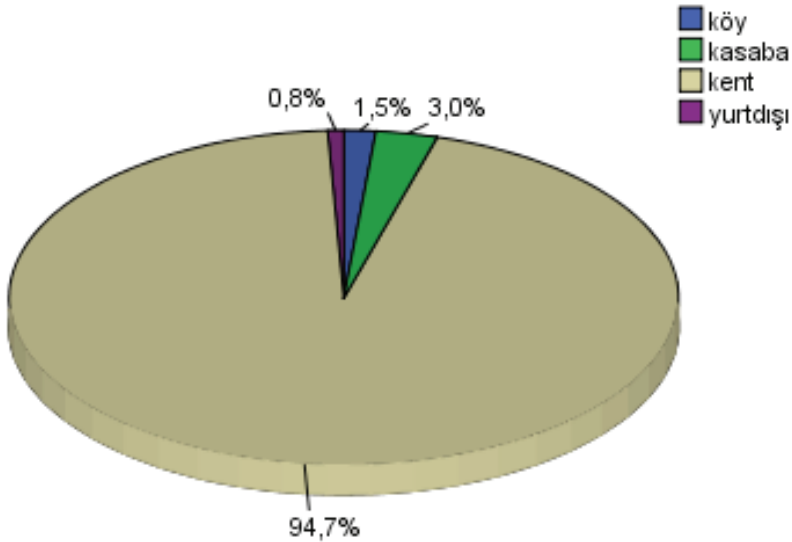
kenli öğrencileri sırasıyla büyük kent kökenli ve kır kökenli öğrenciler takip etmektedir.

2.1.3.3. Öğrencilerin Ailelerinin Yaşadığı Yer

Ailelerin kır ya da kent kökenli olmaları önemli bir gösterge olduğu gibi, ailelerin hali hazırda yaşadıkları yer de bireylerin aile yapıları hakkında önemli bir ipucu verebilmektedir. Bu noktadan hareketle, araştırma kapsamında öğrencilerin ailelerinin yaşadıkları yer bilgisine de yer verilmiştir.

Tablo 2.5. Ailenin Yaşadığı Yer

Ailenin Yaşadığı Yer	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Köy	16	1,5	1,5
Kasaba	31	2,9	3,0
Kent	988	92,9	94,7
Yurtdışı	8	,8	,8
Belirtilmemiş	21	2,0	-

Grafik 2.5. Ailenin Yaşadığı Yer

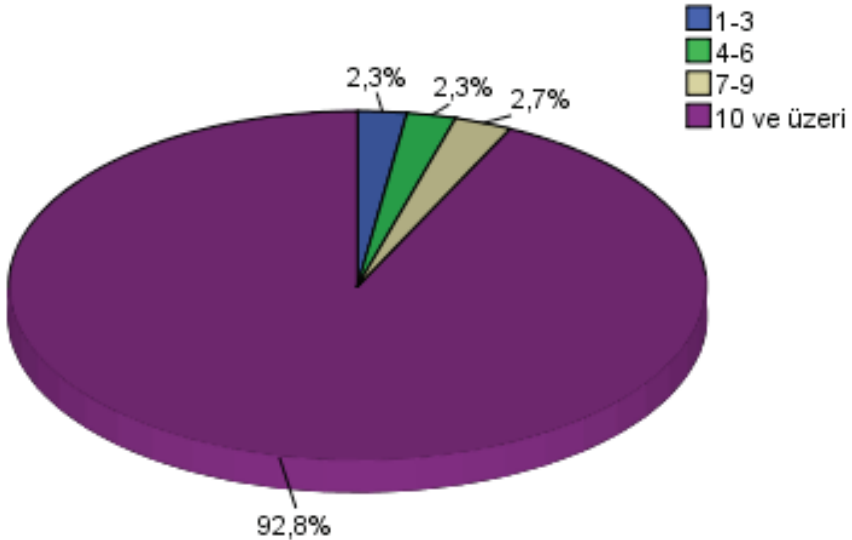
Elde edilen bulgulara göre, ankete katılan öğrencilerin çok büyük bir bölümünün ailesi kentte yaşamaktadır. Buna göre katılımcıların 988'i oransal ifade ile %94,7'sinin ailesi kentte yaşamakta, kenti %3 ile kasaba ve %1,5 ile köy takip etmektedir.

2.1.3.4. Öğrencilerin Ailelerinin Yaşadığı Yerde Geçirdikleri Süre

Aile yapılarının önemli bir unsur olduğu araştırmalarda bireylerin ailelerinin yaşadığı yer ve bu yerde geçirdikleri süre, birlikte değerlendirilmesi gereken iki faktördür. Bu nedenle, öğrencilerin ailelerinin yaşadıkları yerde geçirdikleri süre araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Tablo 2.6. Ailelerin Yaşadıkları Yerde Geçirdikleri Süre

Ailenin kaç yıldır burada yaşadığı	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
1-3	23	2,2	2,3
4-6	23	2,2	2,3
7-9	27	2,5	2,7
10 ve üzeri	940	88,3	92,8
Belirtilmemiş	51	4,8	-

Grafik 2.6. Süre

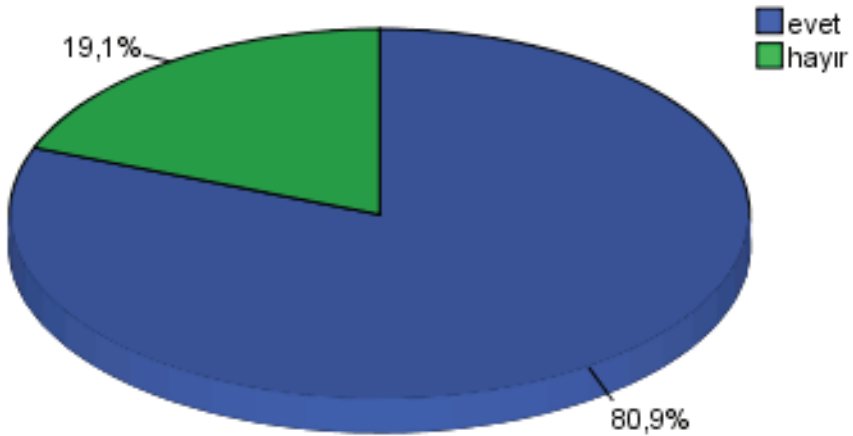
Anket katılımcılarının % 92,8'i "Aileniz kaç yıldır burada yaşıyor?" sorusuna 10 ve üzeri yıl cevabını vermiştir. Katılımcıların %2,7'si 7 ile 9 yıl arasında cevabını verirken, 1 ile 3 yıl ve 4 ile 6 yıl arasında cevabını veren katılımcıların oranı %2,3'tür. Görüldüğü gibi bireylerin ailelerinin önemli bir bölümü yaşadıkları yerde uzun yıllardır yaşamaktadır. Bu durum yaşanılan yerin etkisinin daha fazla ve kalıcı olabileceği düşüncesini ön plana çıkarmaktadır.

2.1.3.5. Babanın Çalışma Durumu

Türkiye'de kadınların çalışma hayatına geçişleri yavaş ve zorlu bir süreç olarak tanımlanabilir. Kadınların aksine erkeklerin aktif çalışma hayatlarında yer almaları olağan bir durum göstergesidir. Araştırma kapsamında anne ve babanın çalışma durumları incelenmiştir.

Tablo 2.7. Babanın Çalışma Durumu

Babanın Çalışma Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Evet	841	79,0	80,9
Hayır	199	18,7	19,1
Belirtilmemiş	24	2,3	-

Grafik 2.7. Babanın Çalışma Durumu

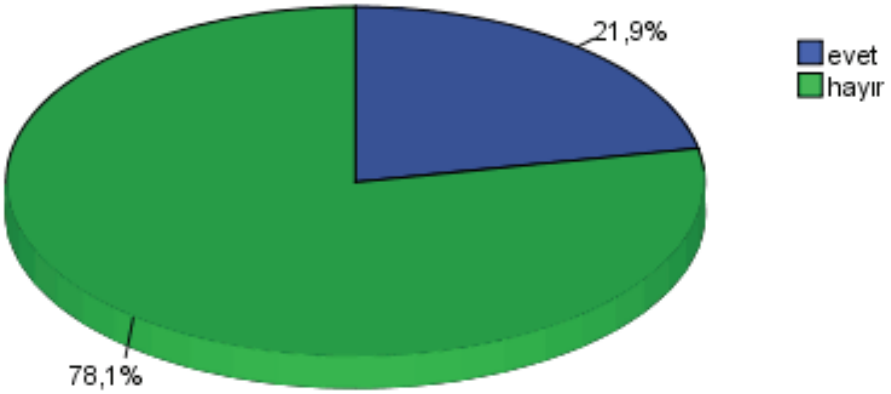
Araştırma sonuçlarına göre; katılımcıların 841'inin (%80,9) babası çalışırken, 199'unun (%19,1) babası aktif olarak çalışmamaktadır. Elde edilen bu sonuç, beklenen değerlerle uyum göstermektedir.

2.1.3.6. Annenin Çalışma Durumu

Annenin çalışma durumu bilgisi, bireylerin aile yapıları hakkında fikir sahibi olabilmek için başvurulacak önemli bir veridir. Bu noktadan hareketle, aşağıda anket katılımcılarının “anne çalışma durumları”na yer verilmiştir.

Tablo 2.8. Annenin Çalışma Durumu

Annenin Çalışma Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Evet	230	21,6	21,9
Hayır	819	77,0	78,1
Belirtilmemiş	15	1,4	-

Grafik 2.8. Annenin Çalışma Durumu

Araştırma çerçevesinde katılımcıların 230'unun (%21,9) annesi çalışırken, 819'unun (%78,1) annesi aktif olarak çalışmamaktadır. Babanın çalışma durumunda olduğu gibi, annenin çalışma durumu sonuçları da Türkiye ortalamasına yakındır.

2.1.3.7. Babanın Öğrenim Durumu

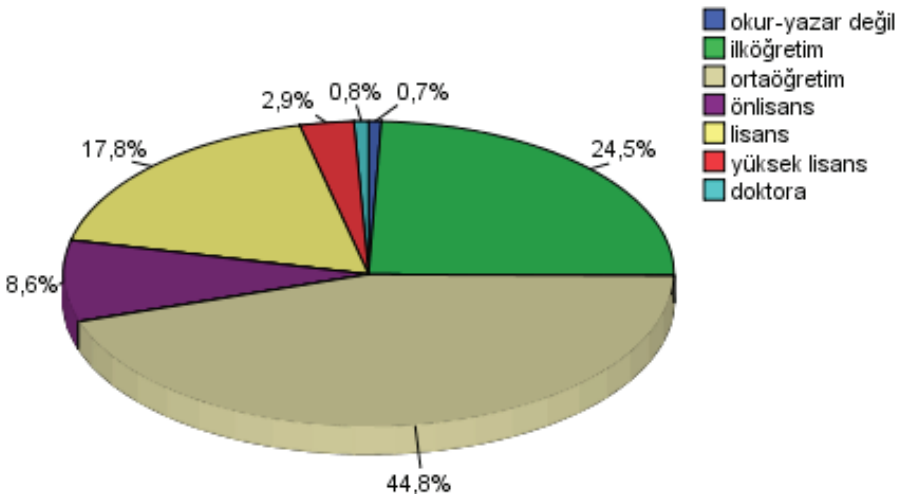
Öğrenim durumu ve çoğunlukla öğrenim durumu ile ilişkili olarak meslek, bireylerin toplumdaki konumlarını belirleyen bir unsur olduğu gibi, sosyal çevre ve gelir

düzeyi ile ilgili de bilgi içermektedir. Anne-babalarının öğrenim durumu genellikle bireylerin de sosyal statüleri, gelir düzeyleri ve yaşam standartları için önemli ipuçları içerir. Bu çerçevede, ebeveynin sunduğu imkanların kendi yaşam olanakları ile sınırlı olduğu dikkate alındığında öğrenim durumu ve meslek bilgisinin önemi daha da belirginlik kazanmaktadır.

Yukarıda sıralanan bilgiler ışığında araştırmanın bu bölümünde ebeveynlerin öğrenim durumları ve meslek bilgilerine yer verilmiş ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

Tablo 2.9. Babanın Öğrenim Durumu

Babanın Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Okur-yazar değil	7	,7	,7
İlköğretim	256	24,1	24,5
Ortaöğretim	469	44,1	44,8
Önlisans	90	8,5	8,6
Lisans	186	17,5	17,8
Yüksek lisans	30	2,8	2,9
Doktora	8	,8	,8
Belirtilmemiş	18	1,7	-

Grafik 2.9. Babanın Öğrenim Durumu

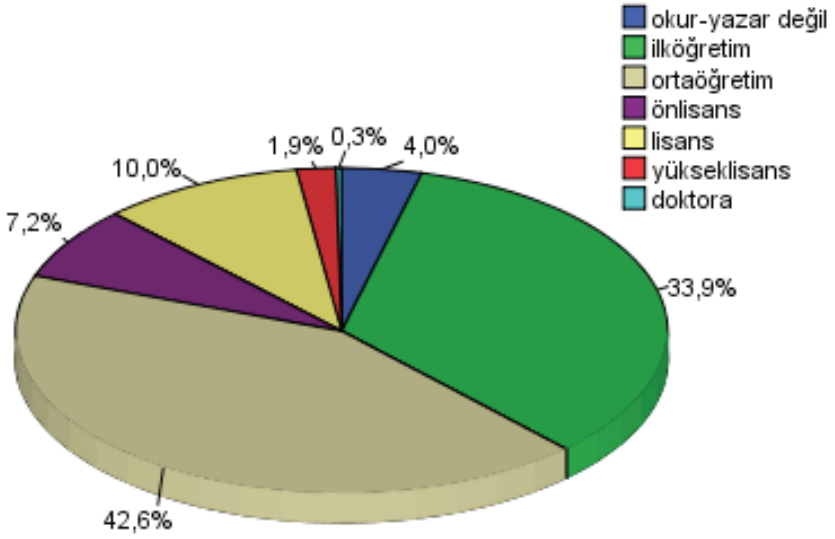
Araştırma sonuçları incelendiğinde, 7 (%0,7) katılımcının babasının öğrenim durumunu okur-yazar değil, 256 (%24,5) katılımcının ilköğretim, 469 (%44,8) katılımcının ortaöğretim, 90 (%8,6) katılımcının ön lisans, 186 (%17,8) katılımcının lisans, 30 (%2,9) katılımcının yüksek lisans ve 8 (%0,8) katılımcının doktora olarak belirttiği görülmektedir. Babaların büyük bölümünün ortaöğretim mezunu olduğu görülmektedir.

2.1.3.8. Annenin Öğrenim Durumu

Türkiye’de özellikle son yıllarda kadınların eğitim düzeyleri ve iş yaşamında yer alma oranları giderek artış göstermektedir. Diğer taraftan, cinsiyete göre dağılım eşitlik göstermesine rağmen toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem aile içinde hem de kamusal alanda hala görülebilmektedir (http://www.unicef.org/turkey/dn/_ge29.html). Annelerin öğrenim durumu, katılımcı grubunun hem sosyal statüleri hem de gelir düzeyleri hakkında önemli bilgiler içermektedir. Aşağıda araştırmaya katılan öğrenicilerin annelerinin öğrenim düzeyleri yer almaktadır.

Tablo 2.10. Annenin Öğrenim Durumu

Anninin Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Okur-yazar değil	41	3,9	4,0
İlköğretim	352	33,1	33,9
Ortaöğretim	442	41,5	42,6
Önlisans	75	7,0	7,2
Lisans	104	9,8	10,0
Yüksek lisans	20	1,9	1,9
Doktora	3	,3	,3
Belirtilmemiş	27	2,5	-

Grafik 2.10. Annenin Öğrenim Durumu

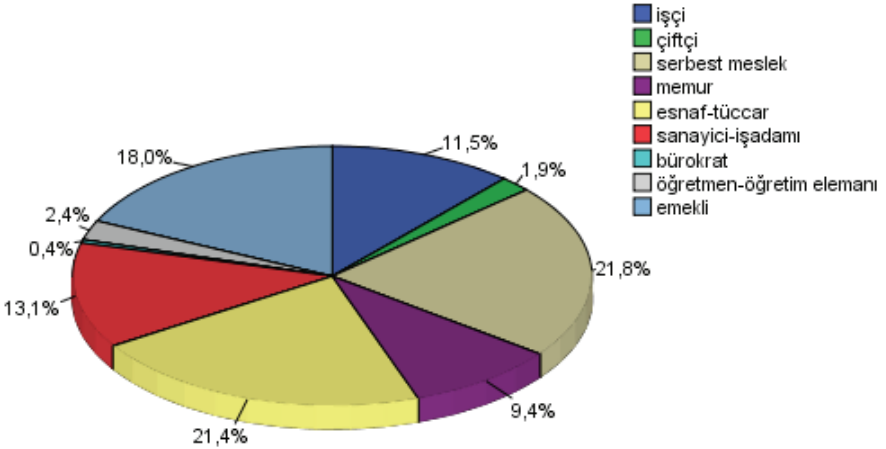
Araştırma sonuçları, annelerin 41'inin (%4,0) okur-yazar olmadığını, 352'sinin (%33,9) ilköğretim, 442'sinin (%42,6) ortaöğretim, 75'inin (%7,2) ön lisans, 104'ünün (% 10,0) lisans, 20'sinin (%1,9) yüksek lisans ve 3'ünün (%0,3) doktora mezunu olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar, babaların öğrenim düzeyiyle karşılaştırıldığı her ikisinde de ortaöğretim mezunu olanların çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. İlk öğretim mezunu annelerin, ilk öğretim mezunu babalara göre yoğunlukta olduğu ancak lisans mezuniyetinde babaların daha yüksek orana sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

2.1.3.9. Babanın Mesleği

Babanın mesleği, öğrenim durumunda da olduğu gibi bireylerin yaşam standartlarını etkileyen bir unsurdur. Yaşam standartlarının da bireyin değer algısını etkilediği göz önünde bulundurulduğunda, babanın mesleğinin araştırmanın önemli bir faktörünü oluşturduğu açıktır.

Tablo 2.11. Babanın Mesleği

Babanın Mesleği	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
İçi	113	10,6	11,5
Çiftçi	19	1,8	1,9
Serbest Meslek	214	20,1	21,8
Memur	92	8,6	9,4
Esnaf-Tüccar	210	19,7	21,4
Sanayici-İşadamı	129	12,1	13,1
Bürokrat	4	,4	,4
Öğretmen-Öğretim Elemanı	24	2,3	2,4
Emekli	177	16,6	18,0
Belirtilmemiş	82	7,7	-

Grafik 2.11. Babanın Mesleği

Araştırma sonuçlarına göre, 113 (%11,5) katılımcı babasının mesleğini işçi, 19 (%1,9) katılımcı çiftçi, 214 (%21,8) katılımcı serbest meslek, 92 (%9,4) katılımcı

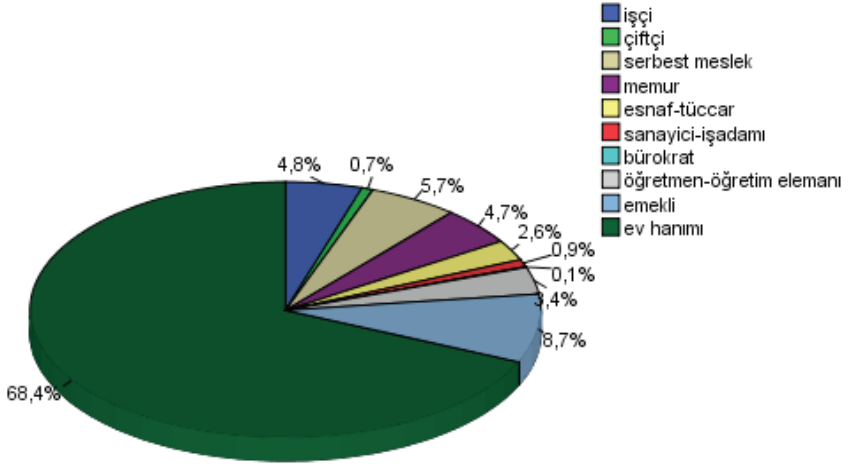
memur, 210 (%21,4) katılımcı esnaf-tüccar, 129 (%13,1) katılımcı sanayici-işadami, 4 (%0,4) katılımcı bürokrat, 24 (%2,4) katılımcı öğretmen-öğretim elemanı, 177 (%18) katılımcı emekli olarak belirtmiştir. Sonuçlar dikkate alındığında serbest meslek ve esnaf-tüccar mesleklerinin yoğunlukta olduğu görülmektedir.

2.1.3.10. Annenin Mesleği

Katılımcıların aile yapılarını ortaya koyan önemli faktörlerden biri de annenin mesleğidir. Katılımcıların annelerinin mesleğine ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2.12. Annenin Mesleği

Anninin Mesleği	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
İşçi	47	4,4	4,8
Çiftçi	7	,7	,7
Serbest Meslek	55	5,2	5,7
Memur	46	4,3	4,7
Esnaf- Tüccar	25	2,3	2,6
Sanayici- İşadami	9	,8	,9
Bürokrat	1	,1	,1
Öğretmen- Öğretim Elemanı	33	3,1	3,4
Emekli	84	7,9	8,7
Ev Hanımı	664	62,4	68,4
Belirtilmemiş	93	8,7	-

Grafik 2.12. Annenin Mesleği

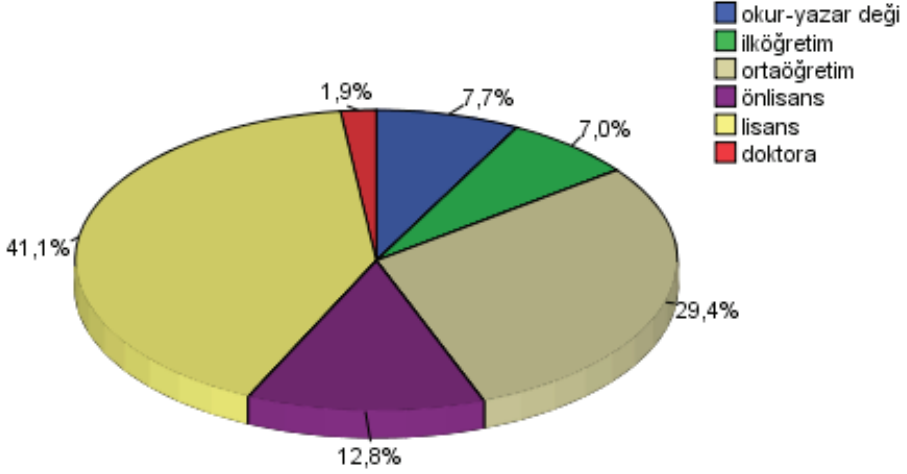
Elde edilen sonuçlara göre, 47 (%4,8) katılımcı annesinin mesleğini işçi, 7 (%0,7) katılımcı çiftçi, 55 (%5,7) katılımcı serbest meslek, 46 (%4,7) katılımcı memur, 25 (%2,6) katılımcı esnaf-tüccar, 9 (%0,9) katılımcı sanayici-işadamı, 1 (%0,1) katılımcı bürokrat, 33 (%3,4) katılımcı öğretmen-öğretim elemanı, 84 (%7,9) katılımcı emekli ve 664 (%62,4) katılımcı ev hanımı olarak belirtmiştir. Grafikten de açıkça görüldüğü gibi, katılımcıların büyük bölümünün annesi “ev hanımı”, yani istihdam edilmemektedir. Bu sonuç, anne ve babalar arasındaki yaklaşık eşitliğin tersine mesleki durumları arasında önemli uçurumların olduğunu ve katılımcıların annelerinin iş yaşamında yer alma oranlarının çok düşük kaldığını göstermektedir.

2.1.3.11. Kardeşler Arasındaki En Yüksek Öğrenim Düzeyi Dağılımı

Aile yapısı bir bütün olarak değerlendirildiğinde, anne-baba kadar kardeşlerin de sosyo-ekonomik düzeyleri, bireylerin yaşam standartlarını ortaya koyan bir özelliktir. Bu noktadan hareketle, kardeşlerin öğrenim düzeyini elde edebilmek amacıyla katılımcılardan, kendileri hariç kardeşler arasındaki en yüksek öğrenim düzeyi bilgisi istenmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2.13. Kardeşlerin Öğrenim Düzeyi

Kardeşlerin En yüksek Eğitim Düzeyi	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Okur-yazar değil	73	6,9	7,7
İlköğretim	66	6,2	7,0
Ortaöğretim	278	26,1	29,4
Önlisans	121	11,4	12,8
Lisans	388	36,5	41,1
Doktora	18	1,7	1,9
Belirtilmemiş	120	11,3	-

Grafik 2.13. Kardeşlerin Öğrenim Düzeyi

Araştırma sonuçlarına göre, 73 (%7,7) katılımcı kardeşler arasındaki en yüksek eğitim düzeyini okur-yazar değil, 66 (%7,0) katılımcı ilköğretim, 278 (%29,4) katılımcı ortaöğretim, 121 (%12,8) katılımcı ön lisans, 388 (%41,1) katılımcı lisans, 18

(%1,9) katılımcı doktora olarak belirtmiştir. Grafikten de görüldüğü gibi, kardeşlerin öğrenim düzeylerinin anne-baba öğrenim düzeyine göre daha yüksek olduğu açıktır.

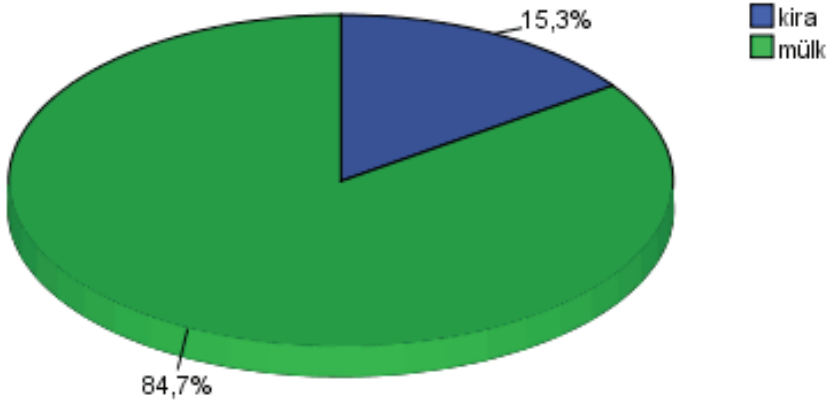
Hatırlanacağı gibi 84 katılımcı kardeşe sahip değildir. Bu faktör dikkate alındığında kardeşe sahip olmayan katılımcıların, bu soruya cevap vermeyen katılımcılar arasında olmaları muhtemeldir.

2.1.3.12. Ailenin Yaşadığı Evin Mülkiyet Durumu

Araştırma kapsamında, katılımcıların gelir düzeylerini araştıran sorulardan biri de ailenin yaşadığı evin mülkiyet durumudur. Buna göre, katılımcıların ailelerinin yaşadığı evin kira ya da mülk olup olmadığı gelir durumu hakkında bilgi içeren önemli bir göstergedir.

Tablo 2.14. Mülkiyet

Ev	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kira	146	13,7	15,3
Mülk	811	76,2	84,7
Belirtilmemiş	107	10,1	-

Grafik 2.14. Mülkiyet

Araştırma sonuçlarına göre, ailelerin 146'sının (%15,3) yaşadığı evin mülkiyet durumu kira iken, 811'inin (%84,7) kendi mülküdür. Bu durum katılımcıların gelir

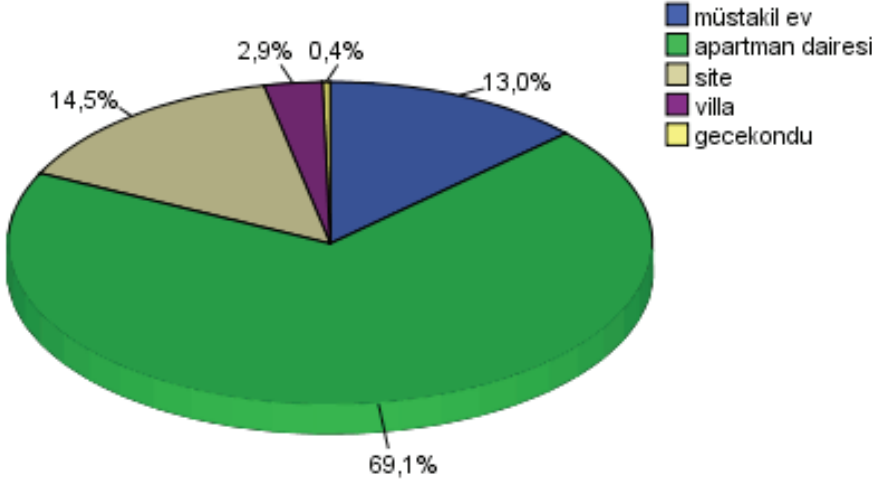
düzeylerinin Türkiye ortalamasının¹, üzerinde olduğu yönünde yorumlanabilir.

2.1.3.13. Ailenin Yaşadığı Ev Tipi

Ailenin yaşadığı evin mülkiyet durumu, evin tipi ile birlikte değerlendirildiğinde daha anlamlı sonuçlar elde edilmesi mümkündür. Bunun temel nedeni, bazı ev tiplerinin kira giderlerinin diğer bazı ev tiplerinin mülkü satın alma giderinden daha yüksek olabilmesidir. Dolayısı ile, ailelerin yaşadığı ev tipinin bilinmesi katılımcıların ekonomik düzeylerinin analizinde önemli bir veridir.

Tablo 2.15. Ev Tipi

Ev Tipi	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Müstakil Ev	134	12,6	13,0
Apartman Dairesi	710	66,7	69,1
Site	149	14,0	14,5
Villa	30	2,8	2,9
Gecekondu	4	,4	,4
Belirtilmemiş	37	3,5	-

Grafik 2.15. Ev Tipi

¹ 2011 verilerine göre Türkiye’de ev sahibi oranı %67,3’tür.

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15843>

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, 134 (%13) katılımcı ailesinin müstakil evde, 710 (%69,1) katılımcı apartman dairesinde, 149 (%14,5) katılımcı sitede, 30 (%2,9) katılımcı villada ve 4 (%0,4) katılımcı gecekonduda yaşadığını belirtmiştir. Buna göre, katılımcıların ailelerinin büyük bölümünün apartman dairesinde yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.2. ÖĞRENCİLERİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Üniversiteler, bireylerin mesleki gelişimleri için gerekli eğitim-öğretimi almalarına imkan tanıdığı gibi, onların zihinsel gelişimleri ve dünyayı algılayış biçimlerinin çeşitlenmesi için de bir zemin oluşturmaktadır.

Gençlerin üniversite dışında da sosyal, kültürel, sanatsal ve eğitsel faaliyetlere katılmaları gelişimlerine önemli katkı sağlamaktadır. Bu faaliyetlerin hem sosyal statü ile hem de gelir düzeyi ile ilişkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Diğer taraftan bireylerin özellikle “dini algı” gibi sosyo-ekonomik durumdan etkilenebildiği özellikleri söz konusu olduğunda daha da önem arz etmektedir. Bu noktadan hareketle katılımcıların gelir düzeyi başta olmak üzere sosyo-ekonomik durumlarının incelenmesi, araştırma sonuçlarının doğru analiz edilmesine olanak sağlayacaktır.

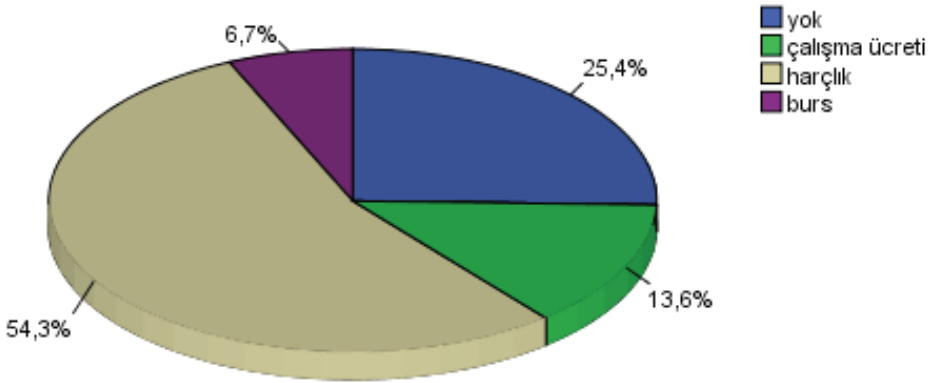
Araştırmanın ilk bölümünde katılımcıların aile yapıları incelenirken, dolaylı olarak gelir düzeyleri hakkında da fikir elde edinilmeye çalışılmıştı. Bu bölümde doğrudan öğrencilerin ve ailelerin gelir durumları incelenmiş ve böylelikle sonuçlar somutlaştırılmıştır.

2.2.1. Öğrencilerin Aylık Gelirleri

Araştırmanın başında da ifade edildiği gibi, gelir düzeyi bireylerin ekonomik durumları hakkında en net bilgiyi içeren değişkendir. Aşağıda, araştırmaya katılan öğrencilerin aylık ortalama gelir bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 2.16. Aylık Gelir

Gelir Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Yok	263	24,7	25,4
Çalışma Ücreti	141	13,3	13,6
Harçlık	562	52,8	54,3
Burs	69	6,5	6,7
Belirtilmemiş	29	2,7	-

Grafik 2.16. Aylık Gelir

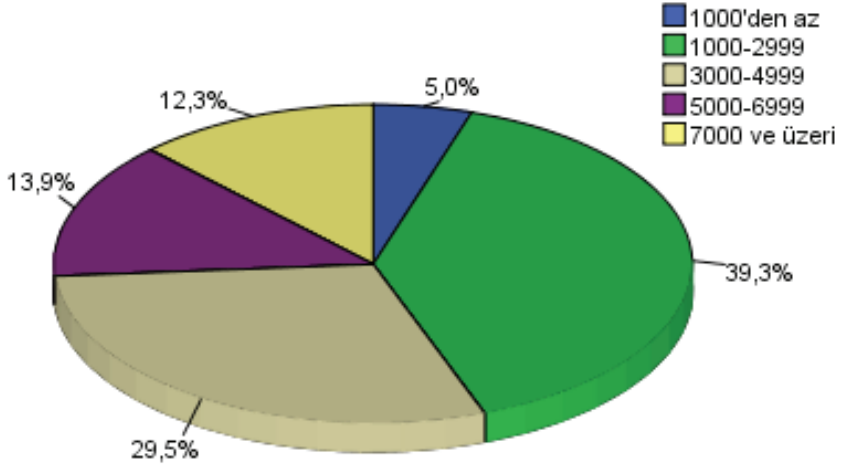
Araştırmaya katılan öğrencilerin 263'ü (%25,4) geliri olmadığını belirtirken, 141'i (%13,6) çalışarak gelir elde ettiğini, 562'si (%54,3) harçlık aldıklarını ve 69'u da (%6,7) gelirlerini burs olarak belirtmişlerdir. Grafikten de görüldüğü gibi, katılımcıların çoğu ailelerinden harçlık olarak geçmektedir.

2.2.2. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirleri

Öğrencilerin aylık gelirleri incelendiğinde geliri olmayan ve ailelerinden harçlık alanların oranı %75'in üzerindedir. Bu durum, öğrencilerin yanında ailelerinin gelir durumlarının bilinmesini de zorunlu kılmaktadır. Normal şartlarda da çoğu öğrencinin ekonomik bağımsızlığının henüz kazanılmadığı görülmektedir. Bu nedenle aşağıda ailelerin aylık ortalama gelir düzeylerine ilişkin oranlara yer verilmiştir.

Tablo 2.17. Ailenin Aylık Geliri

Ailenin Aylık Ortalama Geliri	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
1000 TL'den az	50	4,7	5,0
1000- 2999 TL	393	36,9	39,3
3000- 4999 TL	295	27,7	29,5
5000- 6999 TL	139	13,1	13,9
7000 TL ve üzeri	123	11,6	12,3
Belirtilmemiş	64	6,0	-

Grafik 2.17. Ailenin Aylık Geliri

Araştırma sonuçlarına göre, 50 (%5) katılımcının ailesinin ortalama aylık geliri 1000 TL'den az, 393 (%39,3) katılımcının 1000-2999 TL arasında, 295 (%29,5) katılımcının 3000-4999 TL arasında, 139 (%13,9) katılımcının 5000-6999 arasında ve 123 (%12,3) katılımcının 7000 TL ve üzerindedir. Bu durumda, en yüksek orana sahip gelir düzeyi sırasıyla 1000-2999 TL ve 3000-4999 TL aralığıdır.

2.2.3. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik İmkanları

Sosyo-ekonomik imkanlar doğrudan gelir bilgisiyle ölçülebileceği gibi sosyal

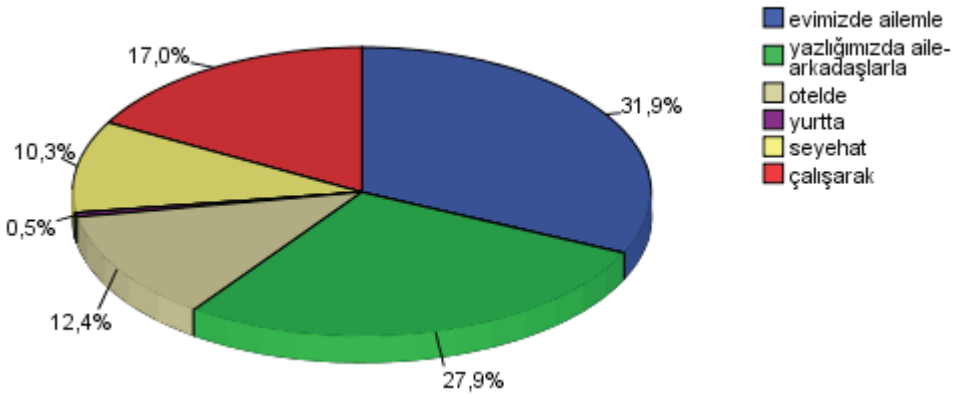
aktivitelere katılım, sosyal yaşama ayrılan süre gibi değişkenler aracılığıyla da ölçülebilir. Bu amaçla, aşağıda öğrencilerin yaz tatilini nerede geçirdikleri ve kendilerine ait oda, bilgisayar ve internet imkanlarının bulunup bulunmadığı sorgulanmıştır.

2.2.3.1. Öğrencilerin Yaz Tatilini Geçirdikleri Yerler

Öğrencilerin yaz tatilini nerede ve kimlerle geçirdikleri hem sosyal statüleri hakkında fikir vermekte, hem de özellikle son yıllarda dini bayramların yaz tatili dönemlerine rast gelmesi sebebiyle tatil ve dini bayram algısı arasındaki ilişkiyi incelemeye fırsat vermektedir.

Tablo 2.18. Yaz Tatili

Yaz Tatili	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Evimizde ailemle	330	31,0	31,9
Yazlığımızda aile-arkadaşlarla	289	27,2	27,9
Otelde	128	12,0	12,4
Yurtta	5	,5	,5
Seyahat	106	10,0	10,3
Çalışarak	176	16,5	17,0
Belirtilmemiş	30	2,8	-

Grafik 2.18. Yaz Tatili

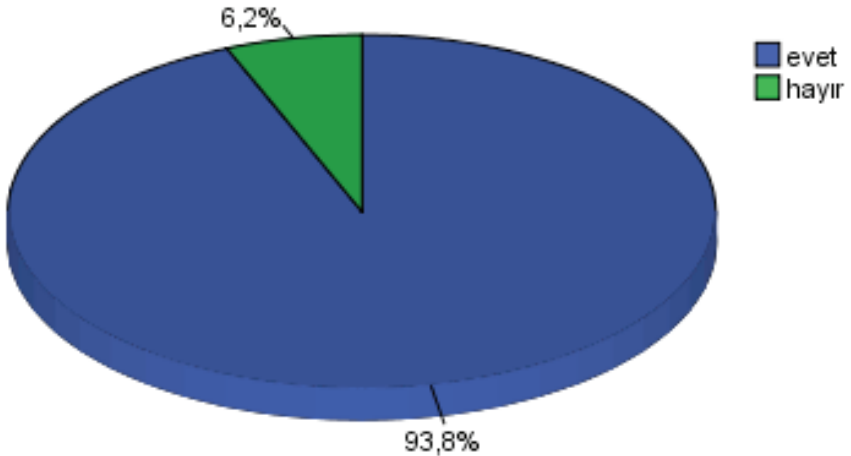
Öğrencilerin yaz tatilini geçirdikleri yer sonuçları, 330 (%31,9) katılımcının yaz tatillerini evlerinde aileleriyle, 289 (%27,9) katılımcının yazlıklarında aile ya da arkadaşlarıyla, 128 (%12,4) katılımcının otelde, 5 katılımcının yurttta (%0,5), 106 (%10,3) katılımcının seyahatte ve 176 (%17,0) katılımcının çalışarak geçirdiğini ortaya koymuştur. Buna göre öğrencilerin çoğunluğu yaz tatillerini evlerinde aileleriyle ya da yazlıklarında aile-arkadaşlarıyla geçirmektedirler.

2.2.3.2. Yaşanılan Mekandaki İmkanlar

Araştırma kapsamında öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek için incelenen son değişken bireylerin kendilerine ait oda, bilgisayar ve internet erişiminin olup olmadığıdır. Soruya verilen cevaplar ve dağılımlar aşağıda görülmektedir.

Tablo 2.19. PC ve İnternet Erişimi

PC ve İnternet	Kişi Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Evet	962	90,4	93,8
Hayır	64	6,0	6,2
Belirtilmemiş	38	3,6	-

Grafik 2.19. PC ve İnternet Erişimi

Evinizde size ait oda, PC ve internet bağlantısı var mı?” sorusuna 962 (%93,8) katılımcı “evet” ve 64 (%6,2) katılımcı “hayır” cevabını vermiştir. Grafikten de görüldüğü gibi öğrencilerin çok büyük bölümü kendilerine ait oda, PC ve internet erişimine sahiptir.

2.3. “DİNİ BAYRAM ALGISI ANKETİ”NE VERİLEN CEVAPLARIN DAĞILIMLARI

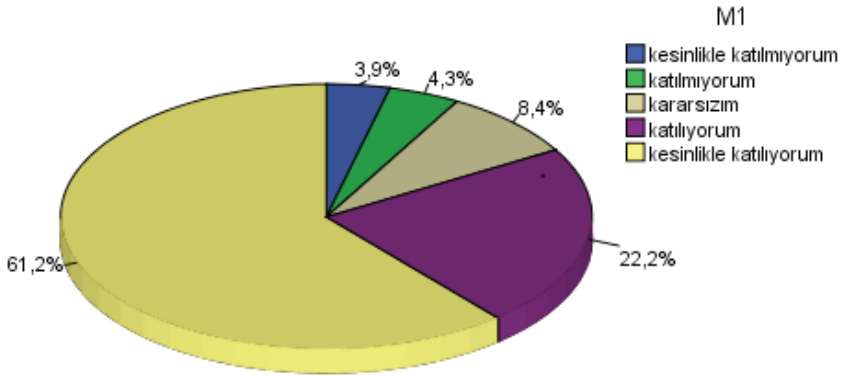
“Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması Anketi”ni iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm sonuçlarına yukarıda yer verilen öğrencilerin demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerine ilişkindir. “Dini bayram algısı” ile birlikte “dini algı”yı da ölçmeyi hedefleyen ikinci bölüm, 5’li Likert tipinde 28 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, ilgili konu hakkında belli bir fikri öne süren ifadelerdir.

Araştırmanın ilk bölümünde tüm maddelerin güvenilirlik analizleri yapılmış ve tüm maddelerin toplam değerleri alınarak yorumlanabileceği sonucuna varılmıştır. Bu bölümde, tüm sorulara verilen cevapların toplamalarına ilişkin istatistiki sonuçların yanı sıra, her bir maddeye ilişkin sonuçlar da ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Böylelikle, dini bayram-din, dini bayram-aile, dini bayram-tatil anlayışı gibi unsurların ayrıntılı biçimde incelenmesine olanak sağlanmıştır.

Madde 1. Dini bayramlar kesinlikle din kaynaklıdır ve vazgeçilmezdir.

Tablo 2.20. Birinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	41	3,9	3,9
Katılmıyorum	46	4,3	4,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	89	8,4	8,4
Katılıyorum	236	22,2	22,2
Kesinlikle Katılıyorum	650	61,1	61,2
Belirtilmemiş	2	,2	-

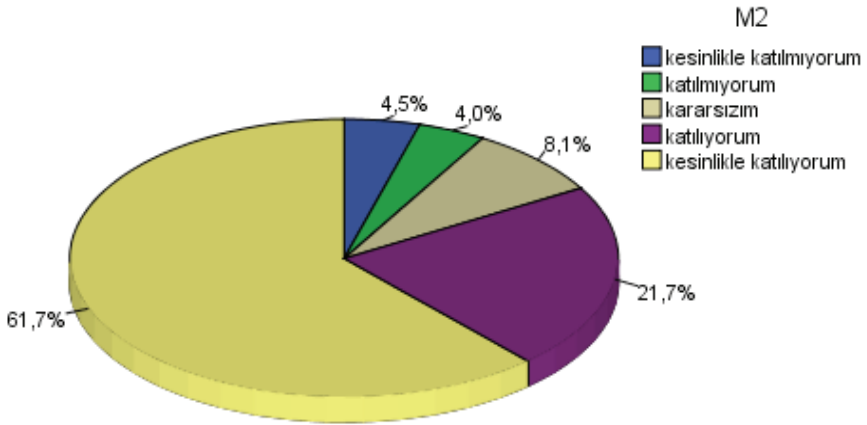
Grafik 2.20. Birinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırma sonuçlarına göre, “Dini bayramlar kesinlikle din kaynaklıdır ve vazgeçilmezdir.” ifadesine katılımcıların %3,9’u “kesinlikle katılmıyorum”, %4,3’ü “katılmıyorum”, %8,4’ü “kararsızım”, %22,2’si “katılıyorum” ve %61,2’si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu sonuç, katılımcıların büyük bölümü tarafından dini bayram algısının din temelli oluştuğunu ve dini bayramların din kaynaklı algılandığını göstermektedir.

Madde 2. Oruç ruhsal ve fiziksel arınmadır.

Tablo 2.21. İkinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	47	4,4	4,5
Katılmıyorum	42	3,9	4,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	86	8,1	8,1
Katılıyorum	229	21,5	21,7
Kesinlikle Katılıyorum	652	61,3	61,7
Belirtilmemiş	8	,8	-

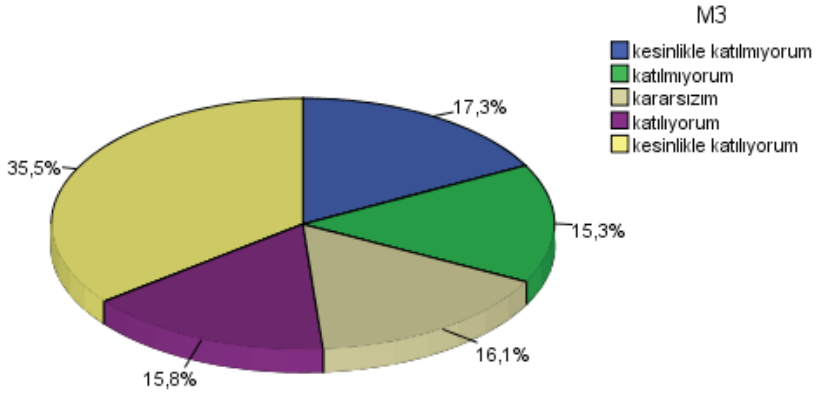
Grafik 2.21. İkinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, “Oruç ruhsal ve fiziksel arınmadır.” ifadesine katılımcıların %4,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %4’ü “katılmıyorum”, %8,1’i “kararsızım”, %21,7’si “katılıyorum” ve %61,7’si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Grafikten de açıkça görüldüğü gibi, katılımcıların %80’ninden fazlası oruç ibadetinin bireylere ruhsal ve fiziksel fayda sağladığını düşünmektedir.

Madde 3. Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.

Tablo 2.22. Üçüncü Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	182	17,1	17,3
Katılmıyorum	161	15,1	15,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	170	16,0	16,1
Katılıyorum	166	15,6	15,8
Kesinlikle Katılıyorum	374	35,2	35,5
Belirtilmemiş	11	1,0	-

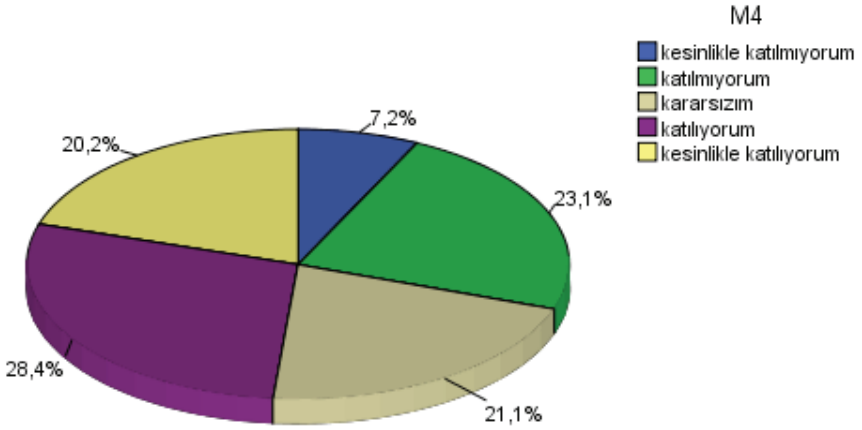
Grafik 2.22. Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.” ifadesine katılımcıların %17,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %15,3’ü “katılmıyorum”, %16,1’i “kararsızım”, %15,8’i “katılıyorum” ve %35,5’i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu noktadan hareketle, öğrencilerin yarısından fazlası oruç tutmadan Ramazan bayramını kutlamanın anlamsız olduğunu düşünmekle birlikte, bu sonucu diğer maddelerle karşılaştırdığımızda katılımın diğer maddelerde olduğu gibi güçlü olmadığı, kararsızların ve bu yargıya katılmayanların oranlarının ciddi şekilde artış gösterdiği görülmektedir.

Madde 4. Din kültürü açısından kendimi yeterli buluyorum.

Tablo 2.23. Dördüncü Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	76	7,1	7,2
Katılmıyorum	243	22,8	23,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	222	20,9	21,1
Katılıyorum	298	28,0	28,4
Kesinlikle Katılıyorum	212	19,9	20,2
Belirtilmemiş	13	1,2	-

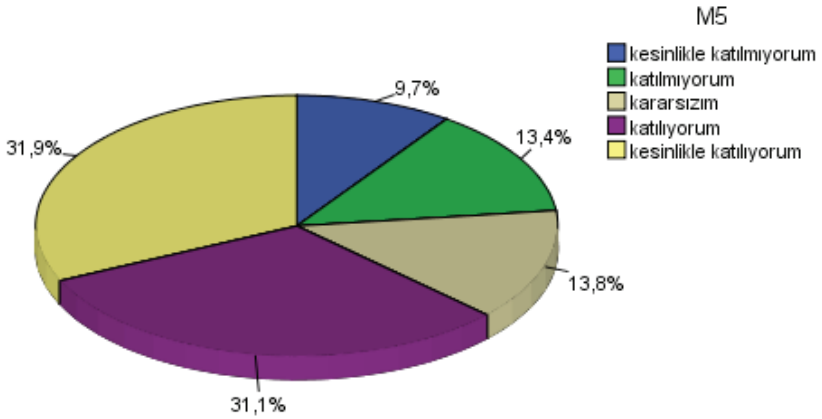
Grafik 2.23. Dördüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırma sonuçları “Din kültürü açısından kendimi yeterli buluyorum.” ifadesine katılımcıların %7,2’si “kesinlikle katılmıyorum”, %23,1’i “katılmıyorum”, %21,1’i “kararsızım”, %28,4’ü “katılıyorum” ve %20,2’si “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verdiklerini göstermektedir. Bu ifadede, diğer maddelerden farklı olarak yargıya katılmayanların ve kararsızların %50’den fazla olduğu görülmektedir. Kitlesele olarak değerlendirildiğinde, dini bayram algısı temelde din kaynaklı olan bir grubun çoğunlukla kendilerini din kültürü açısından yeterli görmemesi durumu söz konusu olmaktadır.

Madde 5. Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.

Tablo 2.24. Beşinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	102	9,6	9,7
Katılmıyorum	140	13,2	13,4
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	145	13,6	13,8
Katılıyorum	326	30,6	31,1
Kesinlikle Katılıyorum	334	31,4	31,9
Belirtilmemiş	17	1,6	-

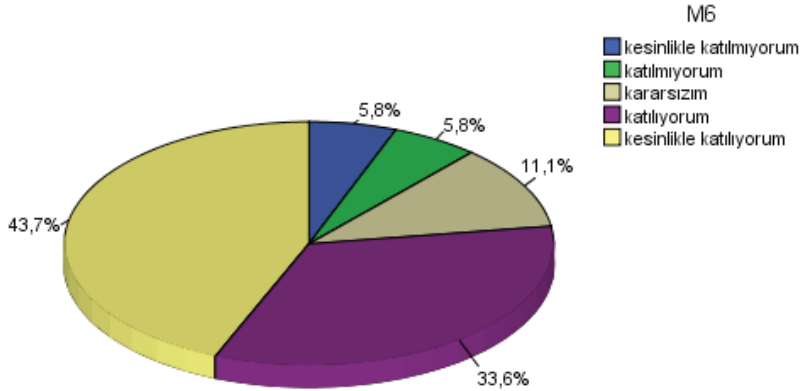
Grafik 2.24. Beşinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.” ifadesine katılımcıların %9,7’si “kesinlikle katılmıyorum”, %13,4’ü “katılmıyorum”, %13,8’i “kararsızım”, %31,1’i “katılıyorum” ve %31,9’u “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Dördüncü madde istatistikleriyle karşılaştırıldığında ailesini din kültürü açısından yeterli görenlerin oranının önemli bir artış gösterdiği görülmektedir.

Madde 6. Bayramlarda komşu ve akraba ziyaretlerini gerekli görüyorum.

Tablo 2.25. Altıncı Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	61	5,7	5,8
Katılmıyorum	61	5,7	5,8
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	117	11,0	11,1
Katılıyorum	354	33,3	33,6
Kesinlikle Katılıyorum	461	43,3	43,7
Belirtilmemiş	10	,9	-

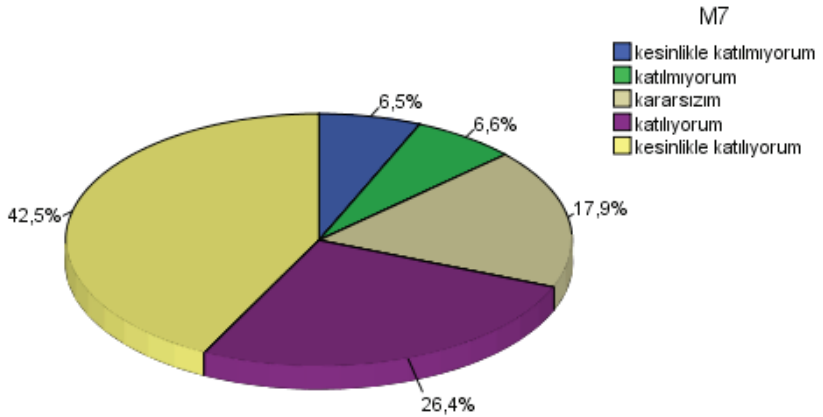
Grafik 2.25. Altıncı Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırmadan elde edilen bir başka önemli sonuç “Bayramlarda komşu ve akraba ziyaretlerini gerekli görüyorum.” ifadesine verilen yanıtlardır. Buna göre, katılımcıların %5,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %5,8’i “katılmıyorum”, %11,1’i “kararsızım”, %33,6’sı “katılıyorum” ve %43,7’si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu sonuç bayramların önemli bir geleneğinin öğrenciler tarafında da yüksek bir katılımıla gerekli görüldüğünü kanıtlamaktadır.

Madde 7. Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.

Tablo 2.26. Yedinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	69	6,5	6,5
Katılmıyorum	70	6,6	6,6
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	189	17,8	17,9
Katılıyorum	279	26,2	26,4
Kesinlikle Katılıyorum	449	42,2	42,5
Belirtilmemiş	8	,8	8

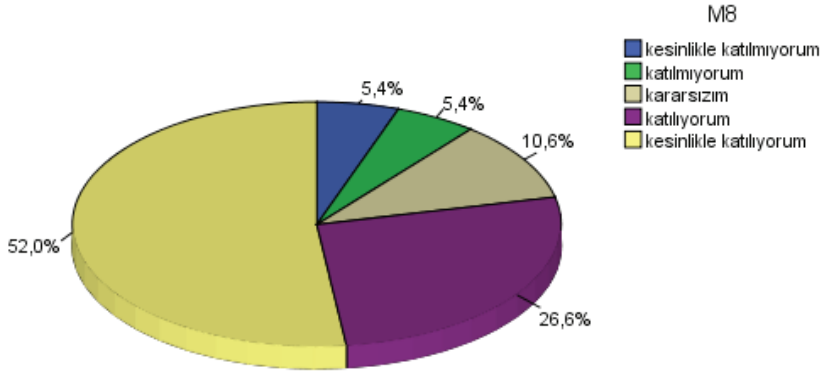
Grafik 2.26. Yedinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırma sonuçlarına göre, “Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.” ifadesine katılımcıların %6,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %6,6’sı “katılmıyorum”, %17,9’u “kararsızım”, %26,4’ü “katılıyorum” ve %42,5’i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu sonuç, özellikle son yıllarda bayramların, tatil ile geçirilen günlere dönüşmesi eleştirisinin tersi bir görüşü yansıtmaktadır.

Madde 8. Bayram namazları toplumsal bütünlüğümüzü kanıtlayan bir araya gelişi gösteren bir ritüeldir.

Tablo 2.27. Sekizinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	57	5,4	5,4
Katılmıyorum	57	5,4	5,4
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	111	10,4	10,6
Katılıyorum	280	26,3	26,6
Kesinlikle Katılıyorum	546	51,3	52,0
Belirtilmemiş	13	1,2	-

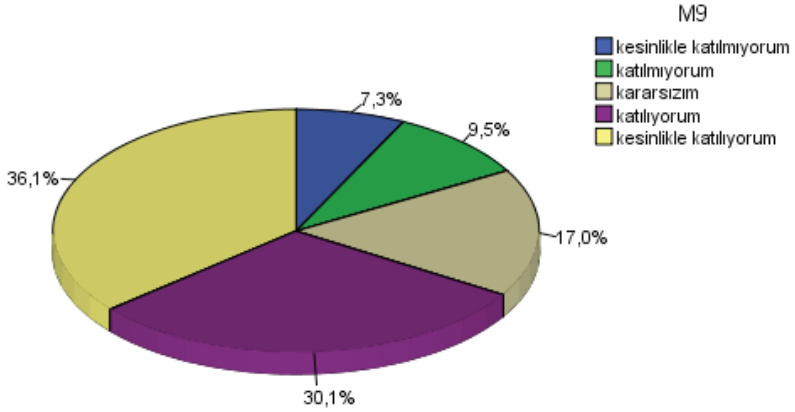
Grafik 2.27. Sekizinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması”nın önemli sonuçlarından biri de “Bayram namazları toplumsal bütünlüğümüzü kanıtlayan bir araya gelişi gösteren bir ritüeldir.” ifadesine katılımcıların %5,4’ünün “kesinlikle katılmıyorum”, %5,4’ünün “katılmıyorum”, %10,6’sının “kararsızım”, %26,6’sının “katılıyorum” ve %52’si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiş olmasıdır. Elde edilen bu sonuçlar, dini bayramların simgelerinden biri olan bayram namazlarının, toplumsal bir değer olarak görüldüğünü göstermesidir.

Madde 9. Çocuklar için bayramlar yeni kıyafetlerin sabaha kadar yastığın altında tutulduğu günler olmalıdır.

Tablo 2.28. Dokuzuncu Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	77	7,2	7,3
Katılmıyorum	100	9,4	9,5
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	180	16,9	17,0
Katılıyorum	318	29,9	30,1
Kesinlikle Katılıyorum	382	35,9	36,1
Belirtilmemiş	7	,7	-

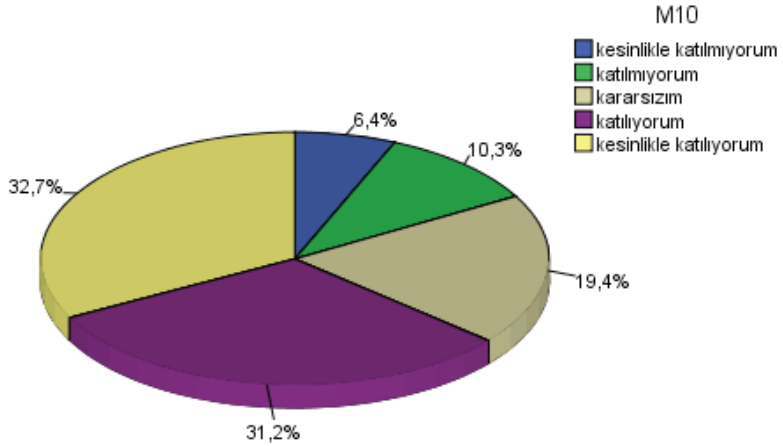
Grafik 2.28. Dokuzuncu Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Elde edilen sonuçlara göre, “Çocuklar için bayramlar yeni kıyafetlerin sabaha kadar yastığın altında tutulduğu günler olmalıdır.” ifadesine katılımcıların %7,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %9,5’i “katılmıyorum”, %17’si “kararsızım”, %30,1’i “katılıyorum” ve %36,1’i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Madde 10. Çocuklar için bayramlar komşuların kapılarının çalınıp şeker ve harçlıkların toplandığı günler olmalıdır.

Tablo 2.29. Onuncu Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	68	6,4	6,4
Katılmıyorum	109	10,2	10,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	205	19,3	19,4
Katılıyorum	329	30,9	31,2
Kesinlikle Katılıyorum	345	32,4	32,7
Belirtilmemiş	8	,8	-

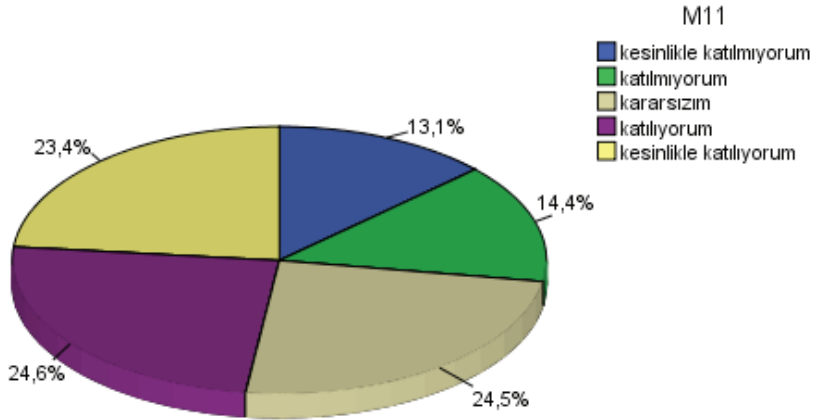
Grafik 2.29. Onuncu Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Çocuklar için bayramlar komşuların kapılarının çalınıp şeker ve harçlıkların toplandığı günler olmalıdır.” ifadesine katılımcıların %6,4’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %10,3’ü “katılmıyorum”, %19,4’ü “kararsızım”, %31,2’si “katılıyorum” ve %32,7’si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Dokuzuncu madde de olduğu gibi, bu yargı da çocuklar açısından bayramın çoğunlukla geçmiş zamanlarda ifade ettiği anlamı taşımaya devam etmesinin gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

Madde 11. Bayramların tatil ve dinlenme aracı olarak görülmemesi gerekir.

Tablo 2.30. On birinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	139	13,1	13,1
Katılmıyorum	153	14,4	14,4
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	260	24,4	24,5
Katılıyorum	261	24,5	24,6
Kesinlikle Katılıyorum	248	23,3	23,4
Belirtilmemiş	3	,3	-

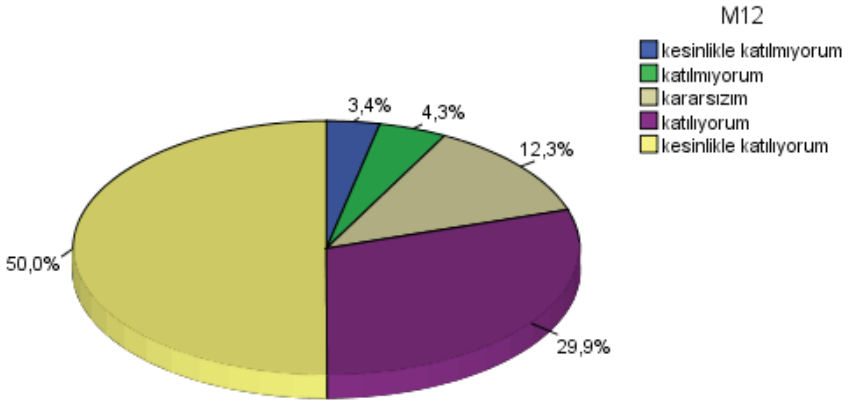
Grafik 2.30. On birinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Bayramların tatil günleri olarak algılanıp algılanmadığını ölçmek için, ankette yer verilmiş ifadelerden biride “Bayramların tatil ve dinlenme aracı olarak görülmemesi gerekir.” ifadesidir. Verilen cevaplara ait istatistikler göz önünde tutulduğunda, katılımcıların %13,1’inin “kesinlikle katılmıyorum”, %14,4’ünün “katılmıyorum”, %24,5’inin “kararsızım”, %24,6’sının “katılıyorum” ve %23,4’ünün “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdikleri görülmektedir.

Madde 12. Kabir ziyaretleri bayramların ayrılmaz parçasıdır.

Tablo 2.31. On ikinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	36	3,4	3,4
Katılmıyorum	46	4,3	4,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	131	12,3	12,3
Katılıyorum	317	29,8	29,9
Kesinlikle Katılıyorum	531	49,9	50,0
Belirtilmemiş	3	,3	-

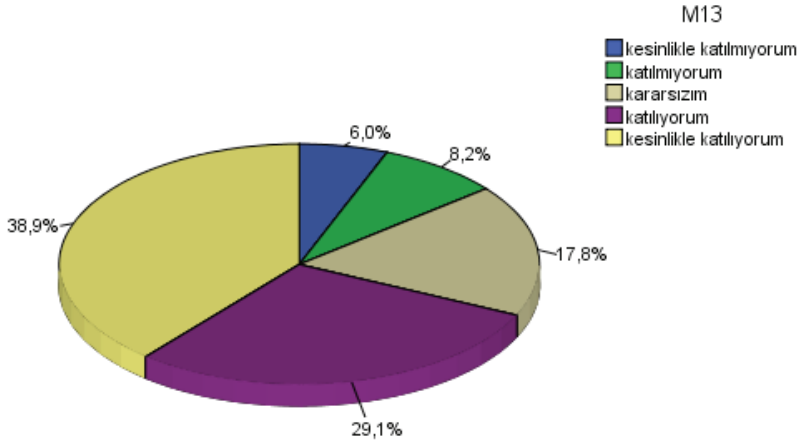
Grafik 2.31. On ikinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırma sonuçlarına göre, “Kabir ziyaretleri bayramların ayrılmaz parçasıdır.” ifadesine katılımcıların %3,4’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %4,3’ü “katılmıyorum”, %12,3’ü “kararsızım”, %29,9’u “katılıyorum” ve %50’si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu sonuç, yine önemli bir bayram geleneği olan kabir ziyaretinin bayram anlayışıyla sıkı sıkıya ilişkili olduğunu göstermektedir. Nitekim öğrencilerin yarısı bu fikre güçlü bir şekilde katılmaktadır.

Madde 13. Bayramlar bana çocukluğumdaki kadar heyecan vermiyor.

Tablo 2.32. On üçüncü Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	63	5,9	6,0
Katılmıyorum	87	8,2	8,2
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	188	17,7	17,8
Katılıyorum	308	28,9	29,1
Kesinlikle Katılıyorum	412	38,7	38,9
Belirtilmemiş	6	,6	-

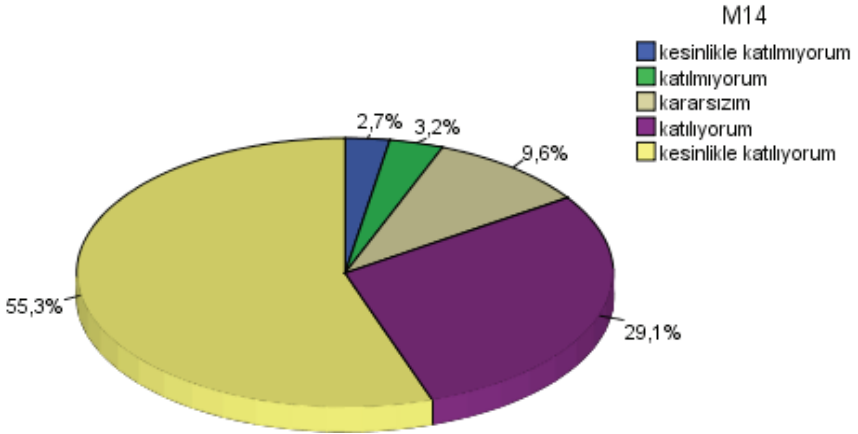
Grafik 2.32. On üçüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Bayramlar bana çocukluğumdaki kadar heyecan vermiyor.” ifadesine katılımcıların %6’sı “kesinlikle katılmıyorum”, %8,2’si “katılmıyorum”, %17,8’i “kararsızım”, %29,1’i “katılıyorum” ve %38,9’u “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu sonuç, sıklıkla tartışılan “çocukluk bayramlarına duyulan özlem” in öğrenciler tarafından da paylaşıldığını açıkça göstermektedir.

Madde 14. Anne babalar çocuklarına dini bayramların önemini aktarmalıdır.

Tablo 2.33. On dördüncü Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	28	2,6	2,7
Katılmıyorum	34	3,2	3,2
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	101	9,5	9,6
Katılıyorum	305	28,7	29,1
Kesinlikle Katılıyorum	579	54,4	55,3
Belirtilmemiş	17	1,6	-

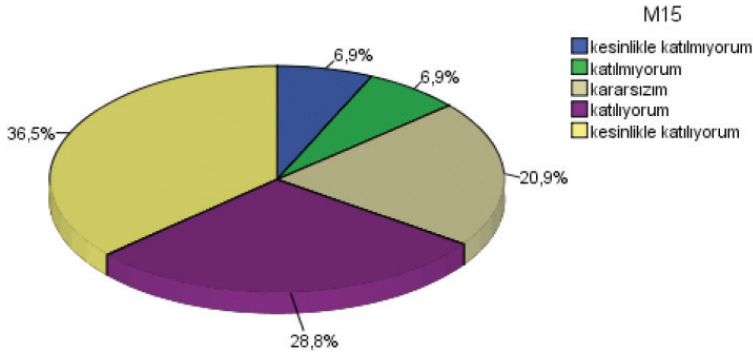
Grafik 2.33. On dördüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Anne babalar çocuklarına dini bayramların önemini aktarmalıdır.” ifadesine katılımcıların %2,7’si “kesinlikle katılmıyorum”, %3,2’si “katılmıyorum”, %9,6’sı “kararsızım”, %29,1’i “katılıyorum” ve %55,3’ü “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Elde edilen bu sonuç, çocuklara ve gençlere dini bayramların öneminin ebeveynler tarafından öğretilmesi gerekliliğinin en çok desteklenen ifadelerden biri olduğunu göstermektedir.

Madde 15. Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.

Tablo 2.34. On beşinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	72	6,8	6,9
Katılmıyorum	72	6,8	6,9
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	220	20,7	20,9
Katılıyorum	303	28,5	28,8
Kesinlikle Katılıyorum	384	36,1	36,5
Belirtilmemiş	13	1,2	-

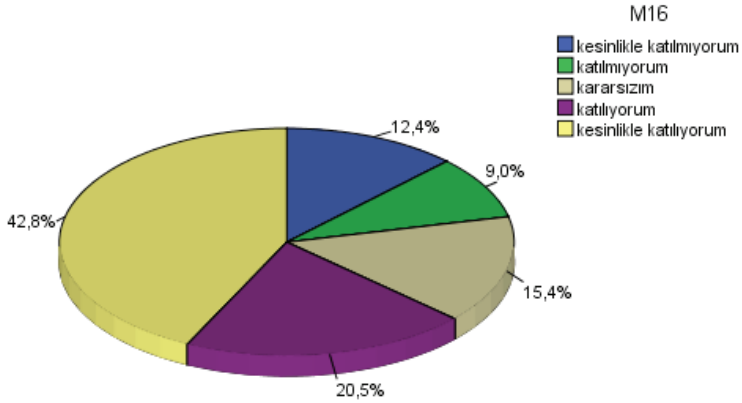
Grafik 2.34. On beşinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Son yıllarda dini bayramlar ve temsil ettiği sosyal ve kültürel değerlerin aşınmasına gerekçe olarak gösterilen kentleşme faktörünün gençler tarafından nasıl değerlendirildiğini analiz etmek için, gençlere “Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.” ifadesini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Bu ifadeye katılımcıların %6,9’u “kesinlikle katılmıyorum”, %6,9’u “katılmıyorum”, %20,9’u “kararsızım”, %28,8’i “katılıyorum” ve %36,5’i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Madde 16. Bayramlarda kesinlikle alkol alınmaması gerekir.

Tablo 2.35. On altıncı Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	132	12,4	12,4
Katılmıyorum	95	8,9	9,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	163	15,3	15,4
Katılıyorum	217	20,4	20,5
Kesinlikle Katılıyorum	454	42,7	42,8
Belirtilmemiş	3	,3	-

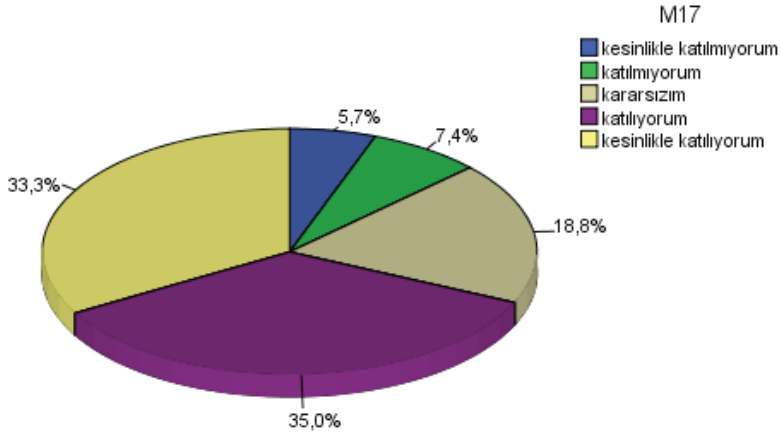
Grafik 2.35. On altıncı Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Bilindiği gibi İslam, alkol kullanımını yasaklayan bir dindir. Bu dine ait özel günler olan bayramlarda alkol tüketilmesine gençlerin bakış açısı, din ve dini bayram algısını ortaya koyabilecek önemli bir göstergedir. ‘Bayramlarda kesinlikle alkol alınmaması gerekir.’ ifadesine katılımcıların %12,4’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %9’u “katılmıyorum”, %15,4’ü “kararsızım”, %20,5’i “katılıyorum” ve %42,8’i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu ifadeye katılım oranı, diğer bir çok maddeden düşük olmakla birlikte %60’ı aşan ciddi bir değerdir.

Madde 17. Bayramları dargınlıklarımı sona erdirmek için iyi bir fırsat olarak değerlendiririm.

Tablo 2.36. On yedinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	60	5,6	5,7
Katılmıyorum	78	7,3	7,4
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	199	18,7	18,8
Katılıyorum	371	34,9	35,0
Kesinlikle Katılıyorum	353	33,2	33,3
Belirtilmemiş	2	,2	-

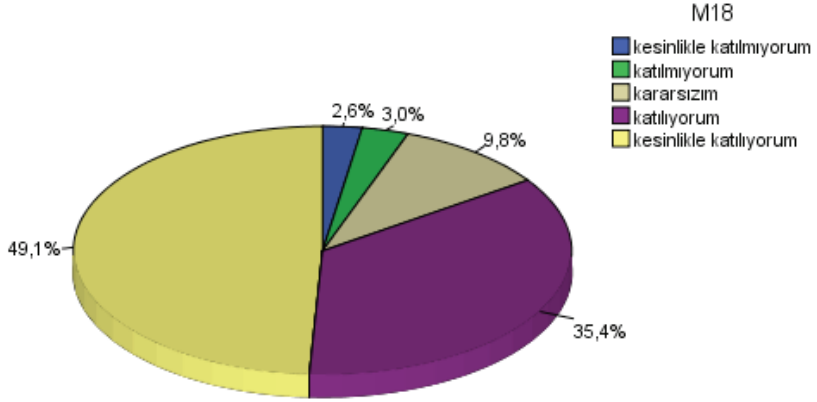
Grafik 2.36. On yedinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırma sonuçlarına göre, “Bayramları dargınlıklarımı sona erdirmek için iyi bir fırsat olarak değerlendiririm.” ifadesine katılımcıların %5,7’si “kesinlikle katılmıyorum”, %7,4’ü “katılmıyorum”, %18,8’i “kararsızım”, %35’i “katılıyorum” ve %33,3’ü “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Madde 18. Bayramların amacı toplumsal birlik ve beraberlik ruhunu sürdürmektir.

Tablo 2.37. On sekizinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	27	2,5	2,6
Katılmıyorum	32	3,0	3,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	104	9,8	9,8
Katılıyorum	375	35,2	35,4
Kesinlikle Katılıyorum	520	48,9	49,1
Belirtilmemiş	6	,6	-

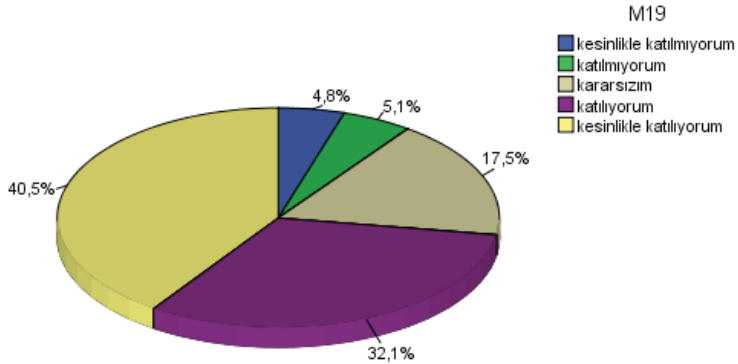
Grafik 2.37. On sekizinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Bayramların amacı toplumsal birlik ve beraberlik ruhunu sürdürmektir.” ifadesi-ne katılımcıların %2,6’sı “kesinlikle katılmıyorum”, %3’ü “katılmıyorum”, %9,8’i “kararsızım”, %35,4’ü “katılıyorum” ve %49,1’i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Elde edilen bu sonuç, dini bayramların toplumsal faydasının gençler tarafından çok önemli görüldüğünü kanıtlar niteliktedir.

Madde 19. Ulaşım vasıtalarının uygun ve ucuz hizmet sağlaması insanların bayram tatilinde farklı yerleri görmesinde etken olmaktadır.

Tablo 2.38. On dokuzuncu Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	51	4,8	4,8
Katılmıyorum	54	5,1	5,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	184	17,3	17,5
Katılıyorum	338	31,8	32,1
Kesinlikle Katılıyorum	426	40,0	40,5
Belirtilmemiş	11	1,0	-

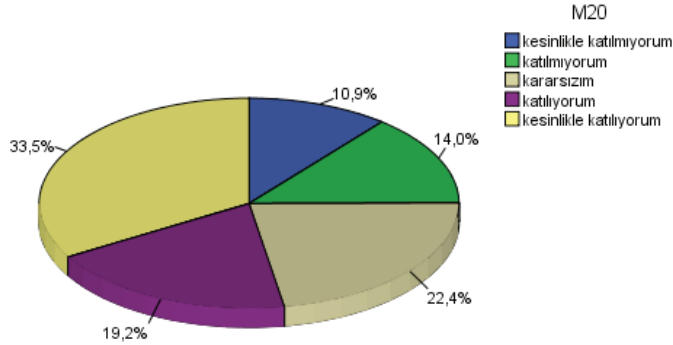
Grafik 2.38. On dokuzuncu Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Dini bayramlarda ulaşım araçlarında indirimli ücret tarifesi uygulayan bölgeler bulunmaktadır. Bu durum, dini bayramlarda devletin sağladığı benzer olanakların toplumda nasıl değerlendirildiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Bu amaçla yöneltilen ‘Ulaşım vasıtalarının uygun ve ucuz hizmet sağlaması insanların bayram tatilinde farklı yerleri görmesinde etken olmaktadır.’ ifadesine katılımcıların %4,8’i ‘kesinlikle katılmıyorum’, %5,1’i ‘katılmıyorum’, %17,5’i ‘kararsızım’, %32,1’i ‘katılıyorum’ ve %40,5’i ‘kesinlikle katılıyorum’ cevabını vermiştir.

Madde 20. Bayram isimlerinin değişmesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker Bayramı denmesi)

Tablo 2.39. Yirminci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	115	10,8	10,9
Katılmıyorum	148	13,9	14,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	236	22,2	22,4
Katılıyorum	203	19,1	19,2
Kesinlikle Katılıyorum	353	33,2	33,5
Belirtilmemiş	9	,8	-

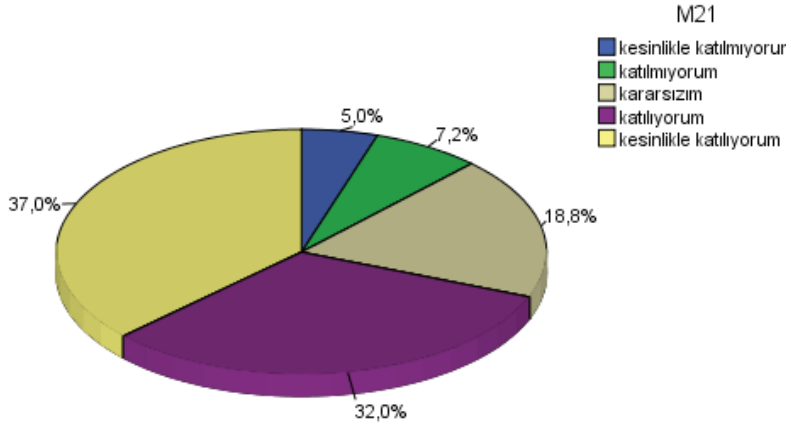
Grafik 2.39. Yirminci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırmadan elde edilen önemli bulgulardan biri de “Bayram isimlerinin değişmesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker Bayramı denmesi)” ifadesine katılımcıların %10,9’unun “kesinlikle katılmıyorum”, %14’ünün “katılmıyorum”, %22,4’ünün “kararsızım”, %19,2’sinin “katılıyorum” ve %33,5’inin ise “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiş olmasıdır. Bu sonuç ile dini bayramların “din temalı” sözcüklerle temsil edilmesinin daha uygun görüldüğü ortaya çıkmaktadır.

Madde 21. Dini Bayramların etki gücünün zayıflaması hayatımızda manevi yönden eksiklikler yaratır.

Tablo 2.40. Yirmi birinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	53	5,0	5,0
Katılmıyorum	76	7,1	7,2
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	198	18,6	18,8
Katılıyorum	338	31,8	32,0
Kesinlikle Katılıyorum	391	36,7	37,0
Belirtilmemiş	8	,8	-

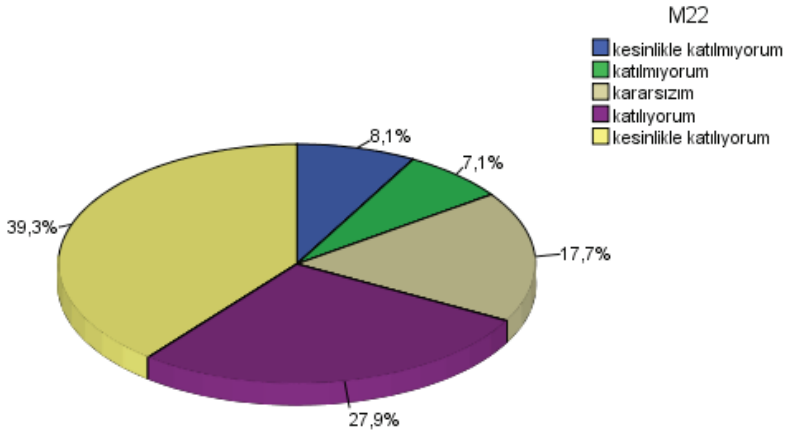
Grafik 2.40. Yirmi birinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırma kapsamında öğrencilere, dini bayramlar ve dini bayramların bireyler üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla “Dini Bayramların etki gücünün zayıflaması hayatımızda manevi yönden eksiklikler yaratır.” fikrini değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların %5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %7,2’si “katılmıyorum”, %18,8’i “kararsızım”, %32’si “katılıyorum” ve %37’si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Madde 22. Bayramda dargınların barışmasını, eş dost ziyaretini, büyüklerimin hayır duasını almayı tatile tercih ederim.

Tablo 2.41. Yirmi ikinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	86	8,1	8,1
Katılmıyorum	75	7,0	7,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	188	17,7	17,7
Katılıyorum	296	27,8	27,9
Kesinlikle Katılıyorum	417	39,2	39,3
Belirtilmemiş	2	,2	-

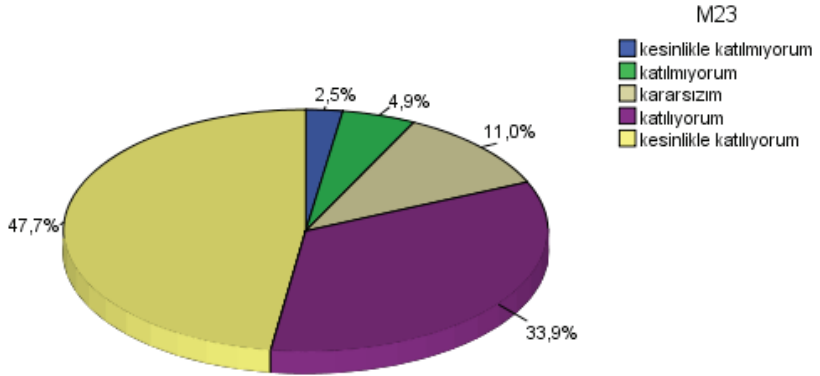
Grafik 2.41. Yirmi ikinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırma sonuçlarına göre, “Bayramda dargınların barışmasını, eş dost ziyaretini, büyüklerimin hayır duasını almayı tatile tercih ederim.” ifadesine katılımcıların %8,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %7,1’i “katılmıyorum”, %17,7’si “kararsızım”, %27,9’u “katılıyorum” ve %39,3’ü “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu sonuç ile, dini bayramların “tatil günleri” olarak değil, “aile ve toplum bağlarının güçlendiği günler” olarak değerlendirilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir.

Madde 23. Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.

Tablo 2.42. Yirmi üçüncü Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	26	2,4	2,5
Katılmıyorum	52	4,9	4,9
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	117	11,0	11,0
Katılıyorum	359	33,7	33,9
Kesinlikle Katılıyorum	505	47,5	47,7
Belirtilmemiş	5	,5	-

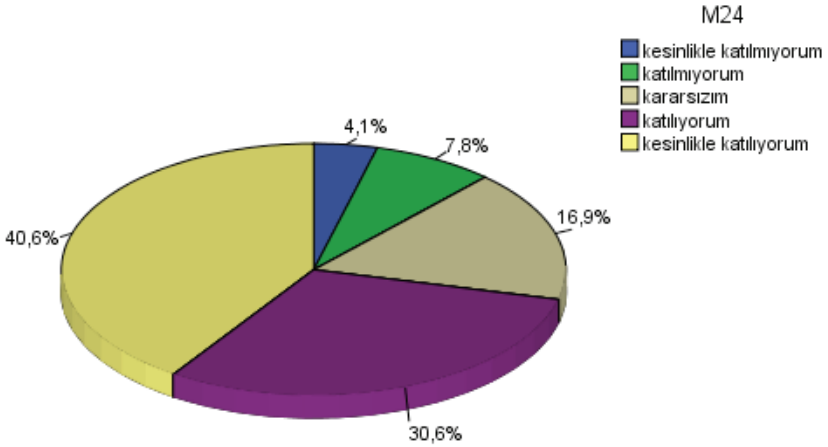
Grafik 2.42. Yirmi üçüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması”nın önemli bulgularından biri de dini bayramların “ailelerin dini ve kültürel değerleri”ne katkısının gençler tarafından nasıl değerlendirildiğinin ortaya konulmasıdır. Bu noktadan hareketle, “Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.” ifadesi ankete dahil edilmiş ve katılımcıların %2,5’inden “kesinlikle katılmıyorum”, %4,9’undan “katılmıyorum”, %11’inden “kararsızım”, %33,9’undan “katılıyorum” ve %47,7’sinden “kesinlikle katılıyorum” cevabı alınmıştır. Dini bayramların ailelerin din ve gelenek bağlarını güçlendirdiğini düşünen öğrencilerin çok yüksek oranda olması dikkat çekicidir.

Madde 24. Çocukluğumda yaşadığım bayram günlerini özlemle anıyorum.

Tablo 2.43. Yirmi dördüncü Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	43	4,0	4,1
Katılmıyorum	83	7,8	7,8
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	179	16,8	16,9
Katılıyorum	324	30,5	30,6
Kesinlikle Katılıyorum	430	40,4	40,6
Belirtilmemiş	5	,5	-

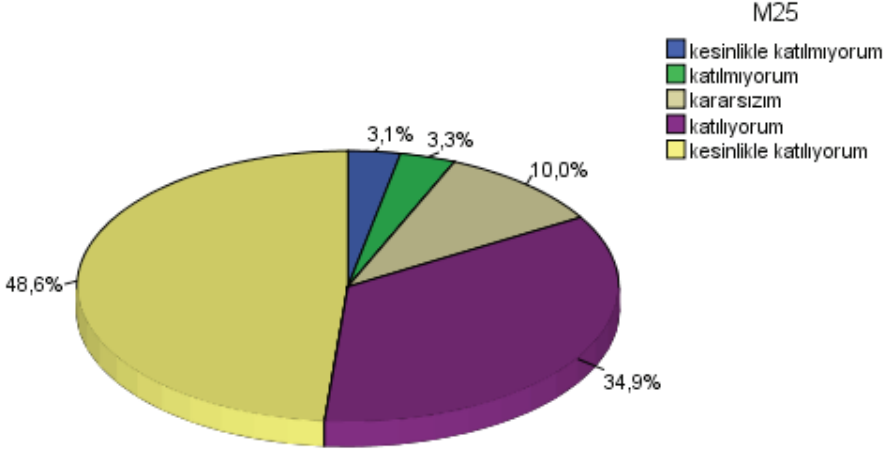
Grafik 2.43. Yirmi dördüncü Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Çocukluğumda yaşadığım bayram günlerini özlemle anıyorum.” ifadesine katılımcıların %4,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %7,8’i “katılmıyorum”, %16,9’u “kararsızım”, %30,6’sı “katılıyorum” ve %40,6’sı “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Çocukluk bayramlarına duyulan özlemi vurgulayan bu sonuç, diğer sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Madde 25. Bayramların yoksullara yardım yapmakta önemli misyonu vardır.

Tablo 2.44. Yirmi beşinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	33	3,1	3,1
Katılmıyorum	35	3,3	3,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	106	10,0	10,0
Katılıyorum	369	34,7	34,9
Kesinlikle Katılıyorum	514	48,3	48,6
Belirtilmemiş	7	,7	-

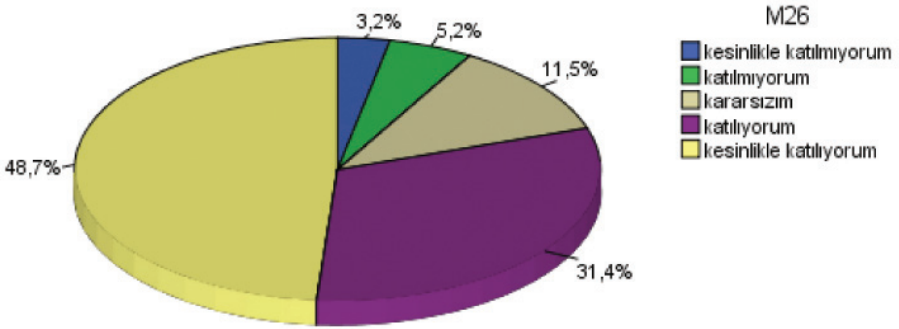
Grafik 2.44. Yirmi beşinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

“Bayramların yoksullara yardım yapmakta önemli misyonu vardır.” ifadesine katılımcıların %3,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %3,3’ü “katılmıyorum”, %10’u “kararsızım”, %34,9’u “katılıyorum” ve %48,6’sı “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu sonuç ile öğrencilerin dini bayramları, toplumsal dayanışma için köprü oluşturabilecek günler olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Madde 26. Kurban bayramının amacı yoksullara et yardımı yapmak ve onların unutulmamasını sağlamaktır.

Tablo 2.45. Yirmi altıncı Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	34	3,2	3,2
Katılmıyorum	55	5,2	5,2
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	122	11,5	11,5
Katılıyorum	333	31,3	31,4
Kesinlikle Katılıyorum	517	48,6	48,7
Belirtilmemiş	3	,3	-

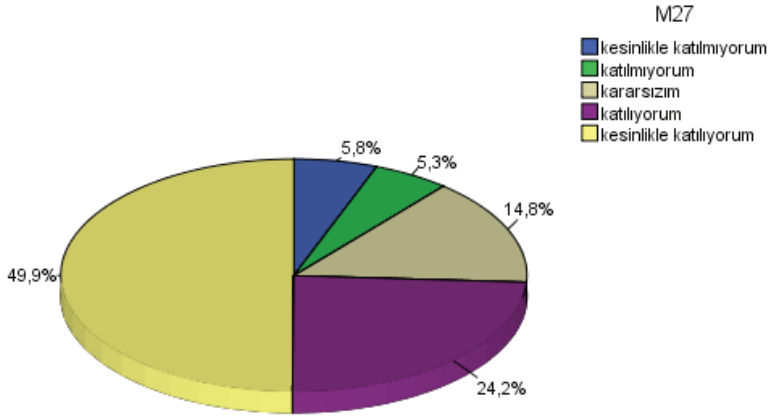
Grafik 2.45. Yirmi altıncı Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Kurban bayramındaki “kurban kesme” ibadeti hem Müslüman ülkelerde hem de Müslüman olmayan ülkelerde en çok tartışılan ibadetlerden biridir. Araştırma kapsamında gençlerin kurban kesme ibadetini nasıl değerlendirdiklerini ortaya koyabilmek için iki ayrı soru yöneltilmiştir. Birincisi “Kurban bayramının amacı yoksullara et yardımı yapmak ve onların unutulmamasını sağlamaktır.” ifadesidir. Bu yargıya katılımcıların %3,2’si “kesinlikle katılmıyorum”, %5,2’si “katılmıyorum”, %11,5’i “kararsızım”, %31,4’ü “katılıyorum” ve %48,7’si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

Madde 27. Kurban bayramının hayvanlara eziyet ve işkence günleri olarak görülmesini doğru bulmuyorum.

Tablo 2.46. Yirmi yedinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	61	5,7	5,8
Katılmıyorum	56	5,3	5,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	156	14,7	14,8
Katılıyorum	255	24,0	24,2
Kesinlikle Katılıyorum	526	49,4	49,9
Belirtilmemiş	10	,9	-

Grafik 2.46. Yirmi yedinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

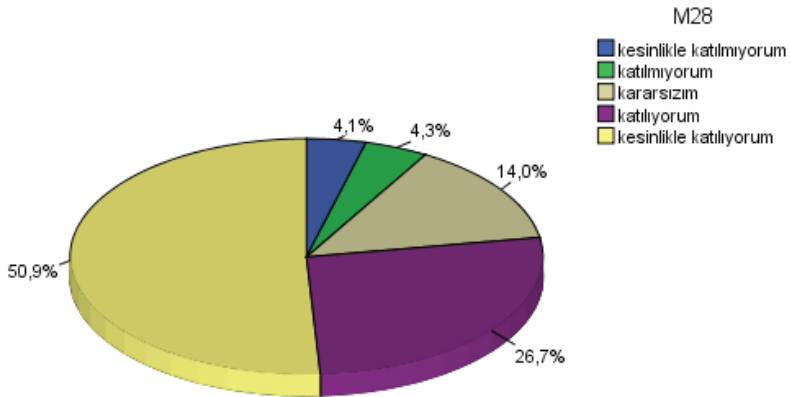
Kurban kesme ibadetinin nasıl algılandığını ortaya çıkarmak için ankete dahil edilen diğer soru ise, “Kurban bayramının hayvanlara eziyet ve işkence günleri olarak görülmesini doğru bulmuyorum.” ifadesidir. Bu ifadeye katılımcıların %5,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %5,3’ü “katılmıyorum”, %14,8’i “kararsızım”, %24,2’si “katılıyorum” ve %49,9’u “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Gençlerin kurban

kesme ibadetine genel bakış açıları değerlendirildiğinde, kurban ibadetini hayvanlara zarar verme değil, yoksullara yardım etme olarak algıladıkları görülmektedir.

Madde 28. Kurban Bayramı Hz. İbrahim'in oğlunu adamasını hatırlamak ve Allah'ın bir lütfu olarak Hz. İsmail'in yerine koç kurban edilmesi emrini kutlamaktır.

Tablo 2.47. Yirmi sekizinci Soruya Ait İstatistikler

Cevaplar	Cevap Sayısı	Yüzde Oranı	Geçerli Yüzde Oranı
Kesinlikle Katılmıyorum	43	4,0	4,1
Katılmıyorum	46	4,3	4,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım)	148	13,9	14,0
Katılıyorum	283	26,6	26,7
Kesinlikle Katılıyorum	540	50,8	50,9
Belirtilmemiş	4	,4	-

Grafik 2.47. Yirmi sekizinci Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Araştırma sonuçlarına göre, “Kurban Bayramı Hz. İbrahim'in oğlunu adamasını hatırlamak ve Allah'ın bir lütfu olarak Hz. İsmail'in yerine koç kurban edilmesi em-

rini kutlamaktır.” ifadesine katılımcıların %4,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %4,3’ü “katılmıyorum”, %14’ü “kararsızım”, %26,7’si “katılıyorum” ve %50,9’u “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

3.1. GENEL DİN ALGISI

Önceki bölümde ankette yer alan tüm sorulara verilen cevapların dağılımlarına yer verilmişti. Cevapların dağılımları, araştırma ile ilgili çok önemli bulgular içermektedir. Bu bölümde sonuçlar birlikte ve karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiş, gençlerin din ve dini bayram algıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu noktadan hareketle, önceki bölümde gösterilen anket cevapları dağılımları yorumlandığı gibi Ek 2’de yer alan “Betimsel İstatistikler” tablosu da dikkate alınmıştır. Bunun en önemli sebebi, her bir ifadeye verilen cevaplar değerlendirilirken, tüm maddelere verilen cevapların ortalamaları ile karşılaştırma olanağının sağlanmasıdır.

Değerlendirme sorularının tamamı bayramlarla ilgili olmakla beraber, bazı maddeler gençlerin genel din algısı konusunda da fikir verebilmektedir. Mesela M1, M2, M14, M23, M28, M21 bu açıdan değerlendirilmeye uygun sorulardır.

M1 “Dini bayramlar kesinlikle din kaynaklıdır ve vazgeçilmezdir”

M2 “Oruç ruhsal ve fiziksel arınmadır”

M14 “Anne babalar çocuklarına dini bayramların önemini aktarmalıdır”

M23 “Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir”

M28 “Kurban bayramı Hz. İbrahim’in oğlunu adamasını hatırlamak ve Allah’ın bir lütfu olarak Hz. İsmail yerine koç kurban edilmesi emrini kutlamaktır”

M21 “Dini bayramların etki gücünün zayıflaması hayatımızda manevi yönden eksiklikler yaratır”

Tüm maddelerin genel ortalaması ölçekteki 4 “katılıyorum” cevabına çok yakın bir değer olarak 3,975 tir (bkz. Ek 2). Bu genel ortalama gençlerin dini bayram algısının oldukça yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Genel din algısına dair fikir veren maddelerin her birine ayrı ayrı baktığımızda (bkz. Ek 2) M1, M2 ve M14, M23 ve M28 in ortalamasının hayli üstünde olduğu görülmektedir. Hepsinin de yüksek dini bilinç düzeyini gerektirdiği bu maddelerin ortalamasının üzerinde olması gençlerin genel din algısının inanç düzeyindeki yüksekliğini göstermektedir.

Yine genel din algısıyla ilgili olup daha davranışsal düzeydeki maddeler ise ortalamanın altına düşmüştür. Mesela M3, M16 ve M20 genel din algısına işaret eden ama daha davranışla ilgili maddelerdir.

M3 “Oruç tutmadan ramazan bayramını kutlamak anlamsızdır”

M16 “Bayramlarda kesinlikle alkol alınmaması gerekir”

M20 “Bayram isimlerinin değişmesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker bayramı denmesi gibi)”

Gençlerin davranış düzeyindeki ya da biçimsel sayılabilecek bu maddelere, bilişsel düzeydeki maddelerden daha az katılmaları, dini bilinçleri yüksek olsa da, davranış ya da kuralları fazla önemsemediklerini göstermektedir.

Genelde Türkiye’de gençlerin dindarlık düzeyini ölçmeye yönelik araştırmalar, ibadet etmeseler de gençlerin dinin etkisi altında olduklarını ortaya koymaktadır (akt. A.Yapıcı). Yapıcı’nın kendi araştırmasında elde ettiği sonuçlar da kendi ifadesiyle: “ister ibadet etsinler ister etmesinler, gençlerin dinin etkisini canlı bir şekilde hissettiklerini ortaya koyacak mahiyettedir.” (Yapıcı, “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2006, 6/1, s. 95-98)

Araştırma sonuçları, bazı özel bulguları da içermektedir. Bu bulgulara aşağıda ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

3.1.1. Toplumsal Bütünleşme, Toplumsal Adalet ve Aile Değerleri

Bilişsel din algısından sonra ortalamanın üstüne çıkan maddelerin toplumsal bütünleşme, dayanışma ve toplumsal adaletle ilgili maddeler oldukları görülmektedir. Mesela “Bayramların amacı toplumsal birlik ve beraberlik ruhunu sürdürmektir” şeklindeki M18, yukarda inanç düzeyindeki genel din algısını gösteren M1 ve M2 den sonra gençlerin en çok katıldığı madde olmuştur. Bunun hemen arkasından “Bayramların yoksullara yardım yapmakta önemli bir misyonu vardır” şeklindeki M25 gelmektedir.

Aile, akraba, komşuluk değerleri ve kabristan ziyaretinin de gençler tarafından önemsendiği görülmektedir. Mesela yukarıdaki maddelerin hemen arkasından “Kabir ziyareti bayramların ayrılmaz parçasıdır” şeklindeki M12 gelmektedir. Yukarda genel din algısı içinde değerlendirilen ve gençlerin en çok katıldığı maddelerden biri olan “Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir” şeklindeki M23, aynı zamanda aile bağlarına olan duyarlılığı da işaret etmektedir.

Gençlerin yine ortalamanın hayli üstünde katıldıkları maddelerden biri olan “Bayram namazları toplumsal bütünlüğümüzü kanıtlayan bir araya gelişi gösteren bir ritüeldir” şeklindeki M8, gençlerin hem toplumsal bütünleşmeye hem de genel din algısının ibadet boyutuna verdikleri değere işaret etmektedir. Yukarıda ibadet boyutunun çok önemsenmediğini belirtmiştik, ancak sürekliliği olmayan (yılda iki kez) bir ibadet olarak “Bayram Namazı”nın bu genellemenin dışına çıkması anlaşılır bir durumdur.

3.1.2. Nostalji

Nostaljiye işaret eden “Çocukluğumda yaşadığım bayram günlerini özlemle anıyorum” şeklindeki M24 ve “Bayramlar bana çocukluğumdaki kadar heyecan vermiyor” şeklindeki M13 e gençler ortalamaya yakın bir düzeyde katılmışlardır. Bu ortalama katılım yukarıda “nostalji” söylemine temkinli yaklaşan bakış açısını doğrulamaktadır. Yani bayramlar çok değişmiş olmasa da çocukluğumuzdaki heyecanımızı kaybettiğimiz için bazılarımızın eski bayramlara özlem duyduğumuzu göstermektedir. Diğer taraftan bu özlemi duyanların henüz yirmili yaşlarında olduğunu düşünürsek bu duygunun bayramların değişmesiyle ilgili olmadığını ve büyüyen her kuşakta tekrar ortaya çıktığını da doğrulamaktadır.

3.1.3. “Vahşet” Söylemi

“Kurban bayramının hayvanlara eziyet ve işkence günleri olarak görülmesini doğru bulmuyorum” şeklindeki M27 ye ortalamanın üstündeki katılım, son yıllarda her kurban bayramında medyanın manipüle ettiği görüntüler eşliğindeki “vahşet” söyleminin gençler arasında fazla prim yapmadığını göstermektedir.

3.1.4. Tatil ve Dinlenme Olarak Bayram

Cevapların geneline değerlendirdiğimizde, bayramların “tatil ve dinlenme” günleri olarak algılanıp algılanmaması gerektiği konusunda gençlerin çok net olmadıkları görülmektedir. Mesela “Bayramda komşu ve akraba ziyaretini gerekli görüyorum” şeklindeki M6’ya ortalamanın üstünde bir katılım varken, “Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder” şeklindeki M7 ve “Bayramda dargınların barışmasını, eş dost ziyaretini, büyüklerimin hayır duasını almayı tatile tercih ederim” şeklindeki M22 ortalamanın altına ve “Bayramların tatil ve dinlenme aracı olarak görülmemesi gerekir” şeklindeki M11 ortalamanın epeyce altına düşmüştür. “Ulaşım vasıtalarının uygun ve ucuz hizmet sağlaması insanların bayram tatilinde farklı yerleri görmesinde etken olmaktadır” şeklindeki M19’a katılım ise ortalamanın üstündedir.

Derslerden ve sınavlardan bunalmış üniversite öğrencisinin aynı zamanda resmi

tatil günleri olan bayram günlerini tatil, eğlenme ve dinlenme aracı olarak görmesi anlaşılır bir durumdur. Aslında ortalamanın zaten 3,9 ile “katılıyorum” anlamına geldiği düşünülürse, ortalamanın bazen az, bazen çok az olmak üzere altına düşen bu cevaplardan yine de öğrencilerin dini değer, aile ve gelenek tarafında yer aldıkları sonucu çıkmaktadır.

Bu konudaki kararsızlıkların bir kısmı da mensup olunan ailelerin farklı tutumlarından kaynaklanıyor olabilir. Çocuk ya da genç aile ortamında aradığı huzuru ve gerekli ilgiyi buluyorsa bulduğu her fırsatta orada olmak, aksi durumda ise uzaklaşmak isteyecektir. Mesela Dr. Nevzat Tarhan'ın gözlemlerine göre “Kapımı çoluğum çocuğum kimse çalmıyor” diyen anne-babaların çocukları, genellikle onların kendi ihmallerinden, çocukluk hatıralarında aile bağlantısını güçlendirecek görüntüler olmadığından dolayı böyle davranmaktadırlar. (Gerçek Hayat Dergisi, Nevzat Tarhan Röportajı, 1 Eylül 2012)

3.1.5. Kendini ve Ailesini Değerlendirme

“Din kültürü açısından kendimi yeterli buluyorum” şeklindeki M4 anketimizde katılımın en düşük olduğu ifade olmuştur. “Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum” şeklindeki M5’e katılım daha yüksek olmakla birlikte ortalama katılımın altındadır. Ek 2’de yer alan madde ortalamaları değerleri dikkate alındığında din ve dini bayram algısının oldukça yüksek görüldüğü katılımcılar din kültürü açısından ailelerini yetersiz, kendilerini daha da yetersiz görmekte-dirler. Bu durum din konusunda olumlu tutuma sahip insanların dini bilgi konusunda kendilerini yeterli görmemeleriyle açıklanabilir. Yani bu konuda iddia sahibi olmaktan çekinmek, yetersiz hissetmek, dine saygılı hatta dindar bir insandan beklenebilecek bir tutumdur. Bu eksiklik hissi aynı zamanda tamamlanma, kendini geliştirme isteğinin de bir işareti sayılmalıdır.

3.2. CİNSİYET, YAŞ VE SOSYO-EKONOMİK DURUMA GÖRE DİN VE DİNİ BAYRAM ALGISI

3.2.1. Cinsiyet

Kız ve erkek öğrencilerin ankete verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla, Tablo 3.1’de, Bağımsız İki Örnek T testi sonuçlarına yer verilmiştir. Tabloda, yalnızca anlamlı ilişkilere sahip maddeler değerlendirilmiştir. Tüm maddelere ait istatistikler Ek 3’de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Cinsiyet Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma
M2	kız	4,3842	1,00495
	erkek	4,2193	1,17157
M9	kız	3,8650	1,18271
	erkek	3,6635	1,30211
M10	kız	3,8010	1,16991
	erkek	3,6383	1,23693
M12	kız	4,2400	,98872
	erkek	4,1056	1,09786
M14	kız	4,3695	,93780
	erkek	4,2119	,99418
M16	kız	3,7955	1,33736
	erkek	3,5953	1,50031
M18	kız	4,3333	,84434
	erkek	4,1311	1,04887
M19	kız	4,0583	1,07503
	erkek	3,8592	1,14332
M20	kız	3,3788	1,39510
	erkek	3,6659	1,29854
M23	kız	4,2492	,93220
	erkek	4,1040	1,05694
M25	kız	4,2970	,91615
	erkek	4,1179	1,04971
M26	kız	4,2711	,93725
	erkek	4,0236	1,15241
M28	kız	4,2288	1,02710
	erkek	4,0612	1,13936
Toplam skorlar	kız	103,7751	16,0935
	erkek	101,4426	18,6016

Tablo 3.1, cinsiyet değişkenine ait betimsel istatistikleri vermektedir. Tablo şu şekilde yorumlanmaktadır: *Örneğin* Madde 2 için kız öğrencilerin ortalaması 4,38; erkek öğrencilerin ortalaması 4,21'dir. Bu farkın anlamlı olup olmadığı ise Tablo 3.2'de görülmektedir. Tabloya göre kız ve erkek grupları arasında Madde 2'ye verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0,015<0,05$).

Tablo 3.2. Cinsiyet Değişkenine Ait Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

Madde	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (2-kuyruk)
M2	2,434	0,015*
M9	2,597	0,010*
M10	2,156	0,031*
M12	2,068	0,039*
M13	2,380	0,018*
M14	2,593	0,010*
M16	2,267	0,024*
M18	3,447	0,001*
M19	2,855	0,004*
M20	-3,356	0,001*
M23	2,343	0,019*
M25	2,924	0,004*
M26	3,824	0,000*
M28	2,483	0,013*
Toplam skor	2,167	0,030*

$p < 0,05$ fark anlamlı

Madde 2 yargısına kız öğrencilerin verdiği skorun ortalaması erkeklerden önemli düzeyde yüksektir. Diğer bir ifade ile “Oruç ruhsal ve fiziksel arınmadır” (Madde 2) yargısına kızlar, erkeklere göre önemli düzeyde daha fazla katılmaktadır.

Kızların erkeklere göre daha yüksek puanlar verdiği yani kızların daha çok desteklediği diğer ifadeler şu şekildedir:

- Çocuklar için bayramlar yeni kıyafetlerin sabaha kadar yastığın altında tutulduğu günler olmalıdır.
- Çocuklar için bayramlar komşuların kapılarının çalınıp şeker ve harçlıkların toplandığı günler olmalıdır.
- Kabir ziyaretleri bayramların ayrılmaz parçasıdır.
- Bayramlar bana çocukluğumdaki kadar heyecan vermiyor.
- Anne babalar çocuklarına dini bayramların önemini aktarmalıdır.
- Bayramlarda kesinlikle alkol alınmaması gerekir.

2 Grup ortalamaları arasındaki farkın önemli ya da anlamlı olması, istatistiksel olarak p değerinin belirlenen güven düzeyinden (0,05) daha küçük olmasını yani farkın tesadüflükten (rastgelelikten) kaynaklanamayacak kadar fazla olduğunu ifade etmektedir.

- Bayramların amacı toplumsal birlik ve beraberlik ruhunu sürdürmektir.
- Ulaşım vasıtalarının uygun ve ucuz hizmet sağlaması insanların bayram tatilinde farklı yerleri görmesinde etken olmaktadır.
- Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.
- Bayramların yoksullara yardım yapmakta önemli misyonu vardır.
- Kurban bayramının amacı yoksullara et yardımı yapmak ve onların unutulmamasını sağlamaktır.
- Kurban Bayramı Hz. İbrahim'in oğlunu adamasını hatırlamak ve Allah'ın bir lütfu olarak Hz. İsmail'in yerine koç kurban edilmesi emrini kutlamaktır.

Madde 20 (*Bayram isimlerinin değişmesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker Bayramı denmesi)*) için durum tersidir. İlgili maddeye verilen skorlar açısından kız- erkek grupları arasında anlamlı fark vardır ancak bu fark erkeklerin daha yüksek skorlar vermesinden kaynaklanmaktadır. Erkeklerin Madde 20 ortalaması 3,66 iken, kızların ortalaması 3,37'dir. Bu sonuç, erkeklerin kızlara göre ortalama olarak "Bayram isimlerini doğru bulmuyorum" ifadesine daha çok katıldıkları anlamına gelmektedir.

Tablo 3.2'deki bir diğer önemli bilgi ise, her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan "toplam skor" değişkenine ait bilgidir. Buna göre kız ve erkek grupları arasında 26 maddeden oluşan ankete verilen skorlar arasında anlamlı bir fark vardır. Kız öğrencilerin toplam skor değeri 103,77; erkeklerin toplam skor değeri ise 101,44'tür. Sonuçlara göre, kızlar erkeklere göre anlamlı düzeyde fazla "dini bayram algısı eğilimi" göstermektedirler.

ARAŞTIRMA SONUCU: Kız öğrenciler daha dindar ve dini bayram algıları erkeklerden daha yüksektir.

Cinsiyet ve din arasındaki ilişkilerin ele alındığı literatürde, özellikle Batılı kaynaklarda genelde kadınların erkeklerden daha dindar olduğu tezinin öne çıktığı görülmektedir.

"... kiliseye devamlılık, kilisenin organizasyonlarına katılma, İncil'den pasajlar okuma, dua etme ve iç güdümlü dindarlık açısından kadınların erkeklere nispetle daha dindar olduğu yönündeki bulgular yaygın bir şekilde kabul görmektedir. ... Dinî hayatın çok boyutlu/yönlü ele alındığı çalışmalarda, bazı boyutlarda kadınların, bazılarında ise erkeklerin daha dindar olduğu ileri sürülmektedir. Mesela Kendler

ve arkadaşlarının bulgularına göre, kadınlar ‘genel dindarlık’, ‘sosyal dindarlık’, ‘Allah’a bağlılık’ ve ‘tövbe’ boyutlarında; erkeklerse ‘otoriter/yargılayıcı Allah inancında’ daha yüksek puan almıştır. Fukuyama’ya göre de kadınlar dinin, özellikle ‘inanç’, ‘ibadet’ ve ‘duygu’ boyutlarında, erkekler ise ‘bilgi’ boyutunda daha dindar bir görüntü içerisindedirler.” (akt. Yapıcı, 2012)

Yapıcı’ya göre “Türkiye’de yapılan çalışmalar genelleme yapmaya elverişli değildir. ... Ancak ulaşılan sonuçlar kadınların kısmen erkeklerden daha dindar olduğu şeklinde değerlendirmeler yapmaya elverişli gibi durmaktadır.” (Yapıcı, İlahiyat Fakültesi Dergisi, “ Türk Toplumunda Cinsiyete Göre Dindarlık Farklılaşması: Bir Meta-Analiz Denemesi”, 17:2 (2012), SS. 1-34)

Türkiye’de yapılan diğer bir araştırmanın sonuçlarına göre de: “ Kız öğrenciler daha inançlılar ve geleneksel algıları daha güçlü. Dini konularda erkekler daha çok taviz verebiliyorken, kız öğrenciler bu konuda dirayetliler. Erkekler dindarlığı daha çok söyleme dönüştürürken kız öğrenciler gündelik yaşamlarında daha yaşanılabilir hale getiriyorlar.” (Özlem Avcı’nın Araştırması, Sabah, 22 Ocak 2012)

Kadın dindarlığının sebepleri konusunda çeşitli açıklamalar vardır. Bunlardan özellikle Batı kaynaklı olanlar, büyük ölçüde pozitivist ve erkek-egemen açıklamalardır. Bu türden açıklamalar genel kadın dindarlığını anlamada yetersiz, Müslüman-doğu toplumları içinse tamamen elverişsiz görünmektedir.

Mesela, “Kadınlar erkeklere nispetle daha fazla suçluluk ve pişmanlık yaşadıkları için daha fazla dindar olma eğilimi göstermektedir.” şeklindeki açıklama, İslam’da bulunmayan, suçlu ve doğum sancılılarıyla cezalandırılmış Havva anlayışına dayanmaktadır. Mesela, başka bir açıklamada, Freudyen kuramdaki erkek çocukların anneyi, kız çocukların ise babayı tercih etmesi kadın dindarlığının asıl kaynağı olarak gösterilmektedir. Onlara göre Tanrı, baba figürü olarak yansıtılır ve babayı daha fazla tercih eden kız çocuklarının, gerçek babadan sembolik babaya, yani Tanrı’ya geçişleri daha kolaydır. Oysa İslam’da “Erkek Tanrı”, “Tanrı Baba” gibi anlayışlar yoktur. Allah’a cinsiyet atfedilmez.

Yine “kadınlar daha zayıf olduğu için daha dindardır” şeklindeki açıklama pozitivist ve erkek egemen bakış açısıyla yapılmıştır. Benzer bir açıklama da “ataerkil toplumlarda kadınların eğitim ve sosyalleşme sürecinde öğrendikleri itaat etme davranışından dolayı dinî hayata daha rahat yöneldikleri” şeklindedir. Oysa dinler, özellikle İslam kula kulluğu, dünyevi otoritelere itaati yasaklar. Dolayısıyla genelde dindar kadın, özelde Müslüman kadın ataerkillik nedeniyle değil, ataerkilliğe rağmen Allah’a bağlı ve itaatkârdır.

“Kadınlar erkeklere nispetle, kendilerini gerçekleştirme, meslek edinme, ekonomik bağımsızlık ve cinsel hayat başta olmak üzere çeşitli konularda daha fazla engellenmişlik ve hayal kırıklıkları yaşamakta, dolayısıyla daha fazla yoksunluk hissi çekmektedir. Bu ise onları âdeta bir telâfi mekanizması işlevi gören dine yönlendirmektedir.” açıklaması da yine pozitivist bir açıklamadır.

Batı kaynaklı bu açıklama çabalarına göre, Tarhan’ın açıklamaları, meseleyi daha aydınlatır görünmektedir: “Erkeklerin egolarına daha fazla güvenme, sınırsız ve sorumsuz davranma eğilimleri, onları hesap verme ve kontrol edilme açısından rahatsız ve huzursuz edebilir. Söz konusu eğilimler ve tedirginlikler erkeklerin kadınlara nispetle dine daha az yönelmelerine sebep teşkil edebilir.”. Tarhan ayrıca, “Karşılıksız sevgi” olarak bilinen “şefkat” duygusu, dinin önerdiği “merhamet” duygusuyla örtüştüğü için, kadınların dine daha yatkın olduklarını belirtmektedir.

3.2.2. Yaş

“Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması”nın amaçlarından biri de gençlerin yaş grupları arasında “dini bayram” ve genel anlamda “din” algılarında bir farklılık olup olmadığıdır. Bu amaçla ikiden fazla grubun ortalamalarını karşılaştırmak için sıklıkla tercih edilen Varyans Analizlerine başvurulmuştur. Varyans analizinin ön varsayım testleri uygulanmıştır. (Yaş değişkeni için yapılan ANOVA testinde toplam skor değişkenine göre, varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görülmektedir. (Levene Değeri: 2,135 ve Anlamlılık Düzeyi: 0,94 > 0,05))

Tablo 3.3’de, yaş değişkenine ait ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Tabloda, “toplam skorlar” hariç yalnızca anlamlı ilişkilere sahip maddeler değerlendirmiş, tüm maddelere ait istatistiklere Ek 5’de yer verilmiştir.

Tablo 3.3. Yaş Değişkenine Ait ANOVA Testi Sonuçları

Madde	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
M15	4,636	0,003*
M20	7,273	0,000*
Toplam skor	109,338	0,774

* $p \leq 0,05$ fark anlamlıdır.

Tablo 3.3’e göre, Madde 15 (Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.) ve Madde 20 Bayram isimlerinin değişmesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker Bayramı denmesi) değişkenlerinin en az iki grubu arasında, verilen skorlar açısından anlamlı farklılık vardır.

Yani Madde 5 ve Madde 20 açısından yaş grupları istatistiki olarak tesadüfi olamayacak kadar farklı görüşlere sahiptirler.

Her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine göre; yaş gruplarının katılımcıların maddelere verdiği skorlar üzerine önemli etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla yaş, anketin geneli değerlendirildiğinde dini bayram algısını etkileyen bir faktör değildir. Ancak Tablo 3.4’te açık şekilde görüldüğü gibi öğrencilerin yaşları arttıkça din ve dini bayram algıları sınırlı artış eğilimi göstermektedir. Anlamli ilişkilerin gözlemlendiği maddelere ve toplam skorlara ait tüm istatistikler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.4. Yaş Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Kategoriler	Ortalama	Standart Sapma
M15	18-20	3,7651	1,20350
	21-23	3,7623	1,20677
	24-26	4,1594	1,15839
	27 ve üzeri	4,2553	,92002
	Toplam	3,8120	1,19693
M20	18-20	3,3449	1,36006
	21-23	3,5876	1,36401
	24-26	3,9265	1,36389
	27 ve üzeri	3,9796	1,08953
	Toplam	3,5014	1,36261
Toplam Skor	18-20	102,8768	17,0336
	21-23	102,4680	17,1345
	24-26	104,2609	20,1353
	27 ve üzeri	104,5102	14,4915
	Toplam	102,8916	17,1659

Tablo 3.4’e göre Madde 15’e (Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.) verilen cevaplarda yaş aralığı ilerledikçe ortalama değeri yükselmektedir. 18-20 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 3,76; 21-23 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 3,76; 24-26 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,15 ve 27 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,25’tir. Dolayısıyla “Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.” (Madde 15) yargısına yaş grubu ilerledikçe katılma oranı artmıştır” şeklinde yorumlanır. Aynı şekilde Madde 20’de yer alan “Bayram isimlerinin değişmesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker Bayramı denmesi)” yargısına katılım oranı da yaş grubu ilerledikçe artmıştır.

Türkiye’deki çeşitli çalışmaların sonuçları, genelde yaşa bağlı olarak dindarlığın artma eğiliminde olduğunu göstermektedir. (Tablamacıoğlu, 1962; Günay, 1999; Köktaş, 1993; Karaca, 2000; Kayıklık, 2003; Akdoğan, 2004; Hülür ve Kalender, 2003; Yıldız, 2006. akt:Yapıcı, 2006).

Yapıcı’nın kendi araştırmasında (2006) ise “öğrencilerin yaşları arttıkça dinin etkisini hissetme düzeyleri azalmaktadır. Elde edilen bulgulara göre dinin etkisini en fazla hissedenler 19 yaşında olanlarken, 25 yaş ve üzerinde olanlar bu etkiyi en az düzeyde hissetmektedirler. Tek yönlü varyans analizine göre bu farklılık anlamlılık seviyesine ulaşmaktadır. Ayrıca yaş ile dinin etkisini hissetme arasında gerçekleştirilen korelasyonda da anlamlı düzeyde negatif bir ilişki tespit edilmiştir.” Araştırmacı, genel literatürle fazla uyumlu olmayan bu sonucu, Türkiye’deki seküler-pozitivist eğitimin etkisinin yaşla birlikte arttığı şeklinde yorumlamıştır.

Bizim araştırmamızda ulaşılan sonuç ise yurt içi ve dışı literatürdeki genel eğilimle uyumludur. Yapıcının açıklamasını bu sonuca göre revize edecek olursak, seküler-pozitivist eğitimin etkisi erken yaşlarda daha fazlayken, yaş ilerledikçe bu etki azalmaktadır diyebiliriz. Ayrıca bizim araştırmamızdaki yaşla birlikte artan “geleceksellik” vurgusu ve “modernite” eleştirisi dikkate alınacak olursa, yaş ilerledikçe modern hayatın yol açtığı tahribatın daha çok hissedilmeye başlandığı söylenebilir.

3.2.3. Sosyo-Ekonomik Düzey (SED)

“Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması” kapsamında sosyo-ekonomik düzeyi farklı açıdan ölçen faktörlere yer verilmiştir. Sosyo ekonomik düzeyi gösteren bazı değişkenlere göre, dini bayram algısı aşağıda yer almaktadır. Analiz sonuçlarının tamamı Ek 4’de gösterilmiştir.

Babanın çalışma durumuna göre, genel puanlarda anlamlı bir fark elde edilememiştir. Her maddeye verilen puanlar dikkate alındığında sadece Madde 5’e (*Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.*) verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0,024<0,05$). Babası çalışanların skor ortalaması 3,65, çalışmayanların ise 3,42’dir. Dolayısıyla “Madde 5 yargısına babası çalışan katılımcıların verdiği skor babası çalışmayan katılımcıların verdiği skor ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir” ya da “Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.” (Madde 5) yargısına babası çalışanlar, çalışmayanlara göre daha fazla katılmaktadır” denilebilir.

Annenin çalışma durumuna göre, Her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine göre annesi çalışan ve çalışmayan grup-

lar arasında anlamlı bir fark vardır. Annesi çalışanların toplam skor değeri 99,14; çalışmayanların toplam skor değeri ise 104,01'dir. Sonuçlara göre, annesi çalışmayanlar, çalışanlara göre anlamlı düzeyde daha fazla dındardır ve “dini bayram algısı eğilimi” göstermektedirler.

Ailenin ikamet ettiği ev (kira, mülk) değişkenine göre tüm sorular birlikte değerlendirildiğinde anlamlı bir fark görülmemektedir. Ancak kira ve kendi mülkünde ikamet eden gruplar arasında Madde 3 (*Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.*), Madde 15 (*Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.*) ve Madde 23'e (*Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.*) verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p \leq 0,05$). Buna göre; Madde 3 için değerlendirdiğimizde, kirada ikamet eden katılımcıların skor ortalaması 3,57, kendi mülkünde ikamet edenlerin ise 3,29'dur. Dolayısıyla Madde 3 yargısına kirada ikamet eden katılımcıların verdiği skor, kendi mülkünde ikamet eden katılımcıların verdiği skor ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer bir ifade ile “Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.” (Madde 3) yargısına kirada ikamet edenler, kendi mülkünde ikamet edenlere göre daha fazla katılmaktadır. Madde 3'te olduğu gibi “Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.” yargısına da kirada ikamet eden öğrenciler, kendi mülkünde ikamet eden öğrencilere göre daha fazla katılmaktadır. Benzer şekilde “Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.” ifadesine de kirada ikamet eden öğrenciler, kendi mülkünde ikamet eden öğrencilere göre daha fazla katılmaktadır ve kirada ve kendi mülkünde ikamet eden öğrencilerin görüşleri arasındaki bu farklılıklar daha önce de belirtildiği gibi istatistiki olarak tesadüfi olamayacak kadar fazladır.

Katılımcıların oda, PC ve internet bağlantısı olup olmamasına göre, dini bayram algıları değerlendirilmiş, tüm sorulara verilen cevaplar açısından anlamlı fark elde edilememiştir. Evinde kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olan ve olmayan gruplar arasında Madde 5 (*Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.*), Madde 7 (*Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.*) ve Madde 22'ye (*Bayramda dargınların barışmasını, eş dost ziyaretini, büyüklerimin hayır duasını almayı tatile tercih ederim.*) verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p \leq 0,05$).

Madde 7 için değerlendirdiğimizde, kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olanların skor ortalaması 3,89, olmayanların ise 4,28'dir. Dolayısıyla “Madde 7 kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olmayan katılımcıların verdiği skor kendisi-

ne ait oda, PC ve internet bağlantısı olan katılımcıların verdiği skor ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir” ya da “Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.” (Madde 7) yargısına kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olmayanlar, olanlara göre daha fazla katılmaktadır” şeklinde yorumlanır. “Bayramda dargınların barışmasını, eş dost ziyaretini, büyüklerimin hayır duasını almayı tatile tercih ederim.” maddesine de kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olmayanlar daha çok katılmışlardır. “Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum” ifadesinde ise durum tam tersidir. Kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olan öğrenciler ailelerini dini açıdan daha yeterli bulurken, bu imkanlara sahip olmayan öğrenciler ailelerini dini açıdan daha yetersiz bulmaktadırlar. Bu durum, anketin genel değerlendirilmesinde de değinildiği gibi, dindarlık düzeyi arttıkça kendisini ve ailesini yetersiz görme eğiliminin düşmesi ile açıklanabilir.

Sosyo-ekonomik düzeyin en önemli göstergelerinden olan gelir değişkenine göre, dini bayram algısı ise şu şekildedir:

Tablo 3.5’de, ailenin aylık gelir ortalaması değişkenine ait ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Tabloda, “toplam skorlar” hariç yalnızca anlamlı ilişkilere sahip maddeler değerlendirmiş, tüm maddelere ait istatistiklere Ek 4’de yer verilmiştir.

Tablo 3.5. Ailenin Aylık Gelir Ortalaması Değişkenine Ait ANOVA Testi Sonuçları

Madde	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
M7	3,991	0,003*
M8	2,766	0,026*
M11	2,468	0,043*
M13	3,347	0,010*
M18	3,013	0,017*
M23	2,464	0,044*
M24	2,451	0,045*
Toplam skor	1,629	0,165

* $p \leq 0,05$ fark anlamlıdır.

Tablo 3.5’e göre, Madde 7, Madde 8, Madde 11, Madde 13, Madde 18, Madde 23 ve Madde 24 değişkenlerinin en az iki grubu arasında, verilen skorlar açısından anlamlı farklılık vardır. Her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine göre; ailenin aylık gelir ortalaması gruplarının katılımcıların maddelere verdiği skorlar üzerine etkisi bulunmamaktadır. Anlamlı ilişkilerin gözlendiği maddelere ve toplam skora ait betimsel istatistikler Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 3.6. Ailenin Aylık Gelir Ortalaması Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Kategoriler	Ortalama	Standart Sapma
M7	1000'den az	4,1600	1,05676
	1000-2999	4,0436	1,15425
	3000-4999	3,9178	1,11846
	5000-6999	3,7770	1,32994
	7000 ve üzeri	3,6198	1,33701
	Toplam	3,9234	1,19627
M8	1000'den az	4,4800	,83885
	1000-2999	4,1902	1,13510
	3000-4999	4,0138	1,20544
	5000-6999	4,2482	1,06261
	7000 ve üzeri	4,0328	1,18485
	Toplam	4,1417	1,14419
M11	1000'den az	3,2857	1,41421
	1000-2999	3,4809	1,27786
	3000-4999	3,2389	1,31023
	5000-6999	3,1871	1,37033
	7000 ve üzeri	3,1789	1,33694
	Toplam	3,3220	1,31856
M13	1000'den az	4,1000	1,16496
	1000-2999	3,8772	1,23839
	3000-4999	3,9692	1,12870
	5000-6999	3,8261	1,17711
	7000 ve üzeri	3,5447	1,16120
	Toplam	3,8672	1,19097
M18	1000'den az	4,2400	,82214
	1000-2999	4,3325	,90974
	3000-4999	4,2423	,87153
	5000-6999	4,3333	,89061
	7000 ve üzeri	4,0164	1,09834
	Toplam	4,2626	,92109
M23	1000'den az	4,2292	,75059
	1000-2999	4,2934	,92874
	3000-4999	4,1322	,99633
	5000-6999	4,1898	1,05393
	7000 ve üzeri	4,0000	1,16647
	Toplam	4,1920	,99412
M24	1000'den az	3,9000	1,09265
	1000-2999	4,0744	1,05728
	3000-4999	3,9386	1,09309
	5000-6999	3,9065	1,20922
	7000 ve üzeri	3,7317	1,24843
	Toplam	3,9598	1,11978
Toplam Skor	1000'den az	104,2400	13,40204
	1000-2999	104,2341	16,73583
	3000-4999	102,2136	16,67553
	5000-6999	103,1295	17,04760
	7000 ve üzeri	100,1057	19,88319
	Toplam	102,9770	17,05483

Tablo 3.6 ayrıntılı olarak incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar elde edilmektedir.

Madde 7'ye 1000 TL'den az aylık ortalama gelire sahip katılımcıların verdiği skorların ortalaması 4,16, 1000-2999 TL gelire sahip katılımcıların verdiği skorların ortalaması 4,04, 3000-4999 TL gelire sahip katılımcıların verdiği skorların ortalaması 3,91, 5000-6999 TL gelire sahip katılımcıların 3,77 ve 7000 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların ortalamaları 3,61'dir. Dolayısıyla katılımcıların, "Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder." (Madde 7) yargısına gelir grubu ilerledikçe katılma oranı düşmüştür.

"Bayram namazları toplumsal bütünlüğümüzü kanıtlayan bir araya gelişi gösteren bir ritüeldir." (Madde 8) yargısına en yüksek katılımı, geliri 1000 TL'den az olan gençler göstermiştir. Gelir düzeyi 5000 TL'ye kadar olan öğrencilerde bu yargıya katılım ortalaması önemli bir düşüş göstermiştir.

"Bayramların tatil ve dinlenme aracı olarak görülmemesi gerekir." (Madde 11) ifadesine verilen cevapları öğrencilerin gelir grupları dikkate alınarak değerlendirdiğimizde, 1000-2999 TL aralığında en yüksek katılımın gerçekleştiğini, aylık ortalama 3000 TL ve üzerinde gelire sahip öğrencilerin bu yargıya katılım ortalamalarının giderek azaldığı görülmektedir.

"Bayramlar bana çocukluğumdaki kadar heyecan vermiyor." (Madde 13) ifadesine verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde en yüksek katılım gösteren grubun ailesinin aylık ortalama geliri 1000 TL'den az olan öğrenciler olduğu, 1000 TL'nin üzerindeki gelir gruplarında katılımın daha düşük ve birbirine yakın olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi en yüksek grupta katılım en düşük noktadadır.

"Bayramların amacı toplumsal birlik ve beraberlik ruhunu sürdürmektir." (Madde 18) ifadesine verilen cevapların ortalamaları, Madde 13 ile benzerlik göstermektedir. Burada da en düşük katılım en yüksek gelir düzeyinde görülmektedir. Diğer gelir grupları arasında önemli farklılıklar bulunmamaktadır.

"Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir." (Madde 23) yargısına en düşük katılım yine en yüksek gelir grubunda görülmektedir. Diğer gelir gruplarının katılım ortalamaları birbirine yakınlık göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, en düşük katılım ortalamasının bile 4 "katılıyorum" cevabına tekabül etmesidir.

"Çocukluğumda yaşadığım bayram günlerini özlemle anıyorum." ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde, en yüksek katılımın 2. gelir grubunda olduğu ve gelir düzeyi yükseldikçe katılımın azaldığı görülmektedir.

Yukarıdaki maddelerin tümünde gelir grupları arasında tesadüfi olamayacak ka-

dar önemli (istatistiksel olarak anlamlı) görüş farklılıkları bulunmaktadır. Anketin tamamı dikkate alındığında ise (toplam skor), gelir düzeyi yükseldikçe dindarlık ve dini bayram algısının zayıfladığı sonucuna ulaşılmaktadır. Anket genelinde bu farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı ise tablodan elde edilen diğer bir sonuçtur.

ARAŞTIRMA SONUCU: Bazı farklılıklar söz konusu olmakla birlikte sosyo-ekonomik düzey arttıkça din ve dini bayram algısı düşmektedir.

Üniversite öğrencileri arasında yapılan bir araştırmanın (Yapıcı, 2006) verilerine göre, “orta” seviyede gelir düzeyine sahip olanlar dinin etkisini en fazla hissedenlerdir. Söz konusu bu etkiyi en az hissedenlerse ekonomik açıdan “üst” düzeyde olanlardır. “Alt” gelir grubunda olanlar ise bu iki kategori arasında yer almaktadır. “Tek yönlü ANOVA sonuçları gruplar arasındaki bu farklılığın analizine göre bu durum; üst gelir düzeyiyle orta ve alt gelir düzeyi arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Alt grupla orta grup arasında ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Başka bir deyişle “orta” gelir düzeyinde olanlar “alt” gruptan farklılaşmamış olduğu halde “üst” gruptan anlamlı bir biçimde farklılaşmıştır. Sadece orta halliler değil, ekonomik durum itibarıyla kendilerini alt olarak kategorize edenler de üst düzey gelirleri olduğunu söyleyenlere nispetle dinin etkisini anlamlı derecede fazla hissetmektedirler.”

Türkiye’de yapılan başka çalışmalarda da orta ve alt tabakada olanların dinle daha fazla ilgilendikleri görülmektedir (Günay, 1999; Fırat, 1977; Köktaş, 1993; Kula, 2001; Hülür ve Kalender, 2003; Aydın, 1995; akt. Yapıcı, 2006)

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olanların din ve dini bayramlara daha kayıtsız görünmelerinin nedenleri üzerinde duranlar özellikle Türkiye toplumu, hatta diğer Müslüman doğu toplumları için de geçerli olabilecek “modernleşme” sürecini işaret etmektedirler. Yapıcı’ya göre; Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, özellikle laikleşme süreciyle birlikte, asker-aydın-bürokrat kesimler dinle aralarına mesafe koymuşlar, bu yüzden Cumhuriyet döneminde din, daha çok köylüler ve diğer gelir düzeyi düşük kesimler tarafından sahiplenilmeye ve yaşanmaya çalışılmıştır. Rasyonalist, pozitivist ve sekülerist temelleriyle genelde dine karşı bir tutum içinde olan modernizmin ve modernist eğitimin etkisine daha hızlı ve erken girmiş olan sosyo-ekonomik düzeyi yüksek kesimler dine daha ilgisiz bir tutum sergilemiş olabilirler. Yapıcı, “Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olanların, yerine ve durumuna göre, maddî değerleri daha fazla ön plana çıkararak, manevî ve dinî değerleri daha geri plana itiyor olabileceklerini” de psikolojik bir faktör olarak belirtmektedir ki bu açıklama, sadece Müslüman toplumdaki alt ve orta kesim dindarlığını değil, genel evrensel alt ve orta kesim dindarlığını da açıklamaktadır. (A.Yapıcı, “Yeni Bir Dindarlık Öl-

çeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2006, 6/1, s. 95-98)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Önceki bölümde ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, “*Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması*” nda demografik özelliklerle ilgili olarak, yaş ve cinsiyet genel kategorilerinin yanında, özellikle sosyo-ekonomik düzeyin (SED) tespitine yönelik sorulara ağırlık verilmiştir. Böylece yaş, cinsiyet ve SED değişkenlerinin din ve dini bayram algılarını etkileyip etkilemediğinin ve eğer etkiliyorsa ne yönde etkilediğinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

- 1 GENÇLERİN DİN VE DİNİ BAYRAM ALGISI BİLİŞSEL (İNANÇ OLARAK) DÜZEYDE YÜKSEK.
- 2 DAVRANIŞ (İBADET) DÜZEYİNDE DİN VE DİNİ BAYRAM ALGISI İNANÇ DÜZEYİNDEKİ KADAR YÜKSEK DEĞİL.
- 3 GENÇLER TOPLUMSAL DAYANIŞMA RUHUNU VE AİLE DEĞERLERİNİ ÖNEMSIYOR.
- 4 BAYRAMLAR HEM DİNİ RİTÜEL, HEM DE TATİL VE DİNLENME OLARAK ALGILANIYOR
- 5 GENÇLER KENDİLERİNİ VE ÖZELLİKLE AİLELERİNİ DİN KÜLTÜRÜ AÇISINDAN YETERSİZ BULUYOR.
- 6 KADINLARIN DİN VE DİNİ BAYRAM ALGISI, ERKEKLERDEN DAHA YÜKSEK.
- 7 SED YÜKSELDİKÇE GELENEKSEL BAYRAM ALGISI DÜŞÜYOR.
- 8 YAŞ ARTTIKÇA MODERN HAYAT ELEŞTİRİSİ VE GELENEKSEL BAYRAM ALGISI ARTIYOR.

Araştırmanın sonuçları Türkiye’de üniversite gençliğinin din ve dini bayramlar konusunda hayli yüksek bir algıya sahip olduğunu göstermiştir. Daha doğrusu kurallar, davranış veya ibadet konusunda gençler, inanç düzeyindeki kadar ısrarcı değildirler. Bayramların geleneksel biçimleriyle devam etmesini istemekte, ama bir yandan da bayramı “tatil ve dinlenme” aracı olarak görebilmektedirler. Mesela bayramlarda alkol alınabileceğine veya oruç tutmayanların da bayram yapabileceğine yüksek oranda katılmışlardır.

Gençler, bayramların “toplumsal bütünleşme”yi ve yoksulların hatırlanarak “toplumsal adalet”i sağlamadaki fonksiyonunu hayli önemsemektedirler. Yine ailevi

bağları, ayrıca bayramlardaki akraba, komşu, büyükler ve kabir ziyaretleri, çocukların sevindirilmesi gibi geleneksel ritüelleri de önemsemekte ve bunların devamını istemektedirler.

Bu değerleri önemseme ve katılım oranı yaşla beraber artmakta; sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe azalmaktadır. Ayrıca kız öğrencilerin katılım oranı, erkeklerden daha fazladır.

Araştırmamızın sonuçları, ülkemizde “dini bayram algısı”na ilişkin son yıllarda yapılmış çalışmalarla uyumludur. Hem bizim araştırmamız hem de başka araştırmalar, dini bayram algısının oldukça yüksek olduğunu, bayram geleneklerinin büyük ölçüde devam ettiğini göstermektedir.

Türkiye Gençliğinin çeşitliliğini yansıtan bir üniversite olarak üniversitemiz öğrencileri arasında gerçekleştirilen bu araştırma, sadece büyük kentlerin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek kesimleriyle sınırlı “eski bayramlar yok, herkes tatil yapıyor” algısını doğrulamamaktadır.

Başka araştırmalar da söz konusu algının Türkiye geneline ve her kesime teşmil edilemeyeceğini göstermektedir. Mesela Kastamonu’da yapılan bir araştırmada katılımcıların çoğu bayram geleneklerinin devam ettiğini ifade etmişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre, teknolojik gelişmeler ve köyden şehirlere verilen göçün bayram geleneklerini olumsuz etkilemesine rağmen çoğu ailenin gerek buldukları yerde gerekse göçtüğü ilçe ve köylere giderek bayramlarını geleneklerine uygun geçirdikleri, bu özel günde yakınların hediyeleştiği, akraba, komşu, mezar ziyaretlerinde bulunarak olumlu insan ilişkilerinde buldukları tespit edilmiştir. Oğuz, Kösemek, Tan ve Yıldız (2010)’ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre de Kastamonu’da dini bayram gelenekleri devam ettirilmektedir. Dini bayramları fırsat bilen gurbetçilerin memleketlerine, köyelerine gelerek sosyal yaşama zenginlik kattıkları, Kastamonu insanların çoluk çocuk bayramlarını ataköyünde geçirmeleri ve gelenekleri devam ettirdikleri ve bu geleneklerin genç kuşaklara aktarılması konusunda bilinçli olduklarına ilişkin görüşler belirtilmiştir. (Gülşah Yüksel, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 26, Eylül – Ekim 2011)

Konda “Hayat Tarzları Araştırmasına” göre de bayramlarda 10 milyonu aşkın yetişkin memleketine ziyarete gitmektedir. Deniz kıyısına ve benzeri tatil amaçlı yerlere gidenlerin oranı metropollerde yüzde 13, kentlerde yüzde 11 dir. (Bekir Ağırdır, “Bayram gezmeleri”, T24, 06.11.2011)

CONCLUSION AND EVALUATION

As it is described in detail in the previous section, in “Survey of Religion and Religious Holidays Perception in Turkey” besides age and gender in regard to demographic characteristics, questions that identify the socio-economic level (SEL) are mainly focused. Thus, it aims to identify whether gender, age and SEL variables influence the perception of religion and religious holidays; if it influences, it is aimed to determine how and in what direction it influences.

1. THE PERCEPTION OF THE RELIGION AND THE RELIGION FESTIVAL OF THE YOUNG IS COGNITIVELY (AS BELIEF) ON HIGH LEVEL
2. THE PERCEPTION OF THE RELIGION AND THE RELIGION FESTIVAL ON BEHAVIOUR (WORSHIP) IS NOT ON AS HIGH LEVEL AS ON THE LEVEL OF ONE’S BELIEF.
3. THE YOUTH CARE ABOUT FAMILY VALUES AND THE SPIRIT OF SOCIAL SOLIDARITY.
4. HOLIDAYS ARE PERCEIVED AS BOTH RELIGIOUS RITUAL DAY AND VACATION OR RELAXIATION.
5. THE YOUTH FIND THEMSELVES, ESPECIALLY THEIR FAMILIES INSUFFICIENT IN TERMS OF RELIGION.
6. WOMEN HAVE HIGHER PERCEPTION OF RELIGION AND RELIGIOUS HOLIDAYS THAN MEN.
7. AS SOCIO-ECONOMIC LEVEL INCREASES, THE PERCEPTION OF RELIGION DECREASES.
8. AS PEOPLE GET OLDER, THE PERCEPTION OF RELIGION AND THE CRITICISM OF MODERN LIFE INCREASE.

The results of survey have shown that university students have a high perception of religion and religious holidays. More precisely, the youth are no persistent in rules, behavior and worship as in religion. They want holidays to continue in a traditional way, at the same time they still see it as a way of vacation and relaxation. For instance, they agreed that people can get alcohol in feast days and people who get alcohol can have holidays too. They care about feasts because of social integration and ensuring social justice by regarding the poor people. Once again, they care about

traditional rituals such as family ties as well as visiting relatives, neighbors and old people and they have wanted these things to continue. Caring these values increases as the age gets older, but it decreases as the socio-economic level goes up. Also, the rate of female participation is higher than male participation.

The results of our research are consistent with other studies conducted in recent years regarding the perception of religion and religious holidays. Both our study and other studies have shown that the perception of religion and religious holidays are quite high and customs have been continuing.

As a university reflecting the diversity of Turkish youths, this survey conducted among our students doesn't corroborate that "there aren't old festivals any more and people go for a vacation" which is the thought of people in higher socio-economic status.

Other studies have shown that this perception may not be same in country-wide and in all level of Turkey. For example, in a survey conducted in Kastamonu, participants have stated that they have still kept their traditions in feast days. According to results of survey, even though technology and migrations from country sides to cities has negative influences on traditions, it has been seen that most families spend their holidays traditionally in their places or in their hometowns from which they emigrate to cities; in this special day, they give and receive presents to/from their relatives and they visit their neighbors, relatives and graves as an example of positive human relations. The survey results conducted by Oğuz, Kösemek, Tan and Yıldız have shown that traditions of religious holidays have been continuing in Kastamonu. It is opined that gastarbeiters who take advantage of religious holidays enrich the social life by going their villages and homelands; also, in Kastamonu people spend their holidays with their children in homelands and they are very conscious of transferring these traditions to their children. (Gülşah Yüksel, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 26, Eylül – Ekim 2011)

According to "Survey of Life Styles" more than 10 million adults go to visit their homelands. In metropolises %13, in cities %11 of people go to seaside and other places like this in holiday purpose Bekir Ağırdır, "Bayram gezmeleri", T24, 06.11.2011).

KAYNAKLAR

- Altıntaş, R. (06.01.2006). “Bayramların Anlamı ve Değerlerde Yozlaşma”, Memleket.com.tr
- Ağırdır, B. (06.11.2011), “Bayram gezmeleri”, T24
- Akbel, M. (22.08.2012), Milliyet.com.tr
- Avcı, Ö. (22 Ocak 2012), “Özlem Avcı’nın Araştırması”, Sabah
- Bayyığıt, M. (1989), Üniversite Gençliğinin Dini İnanç, Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma, Basılmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Can, B. (28 Kasım 2010), “Gurbette Bayram Sabahı”, Göçebe Yazılar
- Er, İ. Din Sosyolojisi, “Bayram” Maddesi, www.sosyoloji.com
- Fırat, E. (1977), Üniversite Öğrencilerinde Allah İncancı ve Din Duygusu, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara
- Kaya, F. (25.10.2012). www.diyadinnet.com
- Kuş, M.E. (18 Ağustos 2012), “Bayram”, balikligol.com
- Mehmedoğlu, A. U. (2006), “Gençlik, Değerler ve Din”, Y. Mehmedoğlu-A. U. Mehmedoğlu (Ed.), Küreselleşme, Ahlak ve Değerler içinde, ss. 251-319, Litera Yayıncılık, İstanbul
- Onay, A. (2001), “Dindarlık Ölçme Çalışmaları: Dindarlık Ölçümünde Üç Farklı Yaklaşım”, İslami Araştırmalar Dergisi, 14 (3-4), ss. 339-349
- Öz, İ. (19.08.2012), “Bayramın Sosyolojisi ve Değişen Bayram Algısı”, Yeni Şafak
- Öztoprak, M. (14 Ekim 2013), “Değişen Bayram Anlayışımız”, Vitrin Haber
- Şirin, Y. (04.08.2012), “Bayrama Üç Kala”, www.08haber.com
- Taplamacıoğlu, M. (1962). “Yaşlara Göre Dini Hayatın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket Denemesi”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10, ss.141-151
- Tarhan, N. (1 Eylül 2012). “Nevzat Tarhan Röportajı”, Gerçek Hayat Dergisi
- Tonguç, S.E. (23 Eylül 2013). “Bayramda Nereye Gitmeli, Ne Yapmalı”, Hürriyet Seyahat
- Uysal, V. (2006). Türkiye’de Dindarlık ve Kadın, DEM Yayınları, İstanbul
- Yapıcı, A. (2006). “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6/1, ss. 95-98
- Yapıcı, A. (2012). “Türk Toplumunda Cinsiyete Göre Dindarlık Farklılaşması: Bir Meta-Analiz Denemesi”, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17:2, ss. 1-34
- Yüksel, G. (Eylül - Ekim 2011), Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 26,

EK 1. GÜVENİLİRLİK ANALİZİ

Güvenilirlik Analizi sonuçları arasında ilk önemli bilgi her bir maddenin diğer maddelerle ilişki katsayılarının gösterildiği ve Tablo 1’de yer alan “Maddeler Arası Korelasyon Matrisi” tablosudur.

Tablo 1. Maddeler Arası Korelasyon Matrisi

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10	M11	M12	M13	M14	M15	M16	M17	M18	M19	M20	M21	M22	M23	M24	M25	M26	M27	M28
M1	1,000	,664	,399	,043	-,020	,377	,315	,546	,215	,251	,145	,428	,115	,517	,245	,402	,309	,417	,229	,292	,457	,364	,498	,361	,446	,325	,376	,466
M2	,664	1,000	,435	,030	-,033	,428	,360	,558	,227	,218	,171	,418	,064	,534	,287	,480	,322	,459	,244	,313	,481	,406	,526	,354	,461	,351	,406	,543
M3	,399	,435	1,000	,062	-,018	,235	,266	,390	,181	,166	,171	,267	,033	,380	,194	,392	,243	,258	,199	,315	,386	,313	,350	,190	,275	,233	,336	,359
M4	,043	,030	,062	1,000	,488	,019	-,003	,015	,066	,028	,056	,010	,190	,059	,100	,073	,086	,051	,049	,070	,076	,055	,045	,051	,031	,063	,102	,040
M5	-,020	-,033	-,018	,488	1,000	-,011	,005	-,005	-,017	,000	,093	-,047	,074	-,055	,027	-,017	,012	-,019	,049	,048	,013	,004	-,027	,018	,000	-,014	-,019	,008
M6	,377	,428	,235	,019	-,011	1,000	,451	,437	,312	,265	,205	,418	,076	,426	,234	,336	,325	,405	,215	,249	,418	,361	,446	,314	,345	,265	,262	,281
M7	,315	,360	,266	-,003	,005	,451	1,000	,394	,239	,219	,171	,369	,108	,419	,244	,331	,396	,354	,175	,248	,390	,398	,416	,284	,309	,199	,282	,273
M8	,546	,558	,390	,015	-,005	,437	,394	1,000	,352	,315	,179	,464	,120	,609	,320	,476	,384	,511	,336	,335	,490	,379	,577	,424	,493	,390	,380	,441
M9	,215	,227	,181	,066	-,017	,312	,239	,352	1,000	,569	,137	,369	,201	,291	,243	,217	,289	,380	,215	,165	,276	,257	,319	,326	,331	,300	,172	,212
M10	,251	,218	,166	,028	,000	,265	,219	,315	,569	1,000	,137	,310	,127	,248	,228	,171	,261	,317	,215	,120	,242	,198	,268	,286	,268	,230	,118	,237
M11	,145	,171	,171	,056	,093	,205	,171	,179	,137	,137	1,000	,182	,068	,188	,177	,199	,189	,136	,177	,229	,281	,230	,181	,198	,161	,097	,183	,198
M12	,428	,418	,267	,010	-,047	,418	,369	,464	,369	,310	,182	1,000	,158	,568	,278	,333	,319	,470	,276	,232	,390	,361	,512	,362	,459	,348	,294	,401
M13	,115	,064	,033	,190	,074	,076	,108	,120	,201	,127	,068	,158	1,000	,176	,220	,109	,065	,132	,134	,028	,049	,007	,122	,232	,146	,105	,105	,045
M14	,517	,534	,380	,059	-,055	,426	,419	,609	,291	,248	,188	,568	,176	1,000	,399	,479	,358	,493	,347	,322	,525	,430	,647	,450	,528	,389	,402	,498
M15	,245	,287	,194	,100	,027	,234	,244	,320	,243	,228	,177	,278	,220	,399	1,000	,293	,306	,375	,261	,304	,367	,272	,364	,311	,311	,273	,315	,251
M16	,402	,480	,392	,073	-,017	,336	,331	,476	,217	,171	,199	,333	,109	,479	,293	1,000	,400	,360	,239	,343	,490	,411	,465	,331	,344	,265	,372	,425
M17	,309	,322	,243	,086	,012	,325	,396	,384	,289	,261	,189	,319	,065	,358	,306	,400	1,000	,490	,280	,261	,401	,398	,439	,336	,374	,267	,274	,277
M18	,417	,459	,258	,051	-,019	,405	,354	,511	,380	,317	,136	,470	,132	,493	,375	,360	,490	1,000	,400	,312	,424	,350	,595	,430	,508	,414	,344	,439
M19	,229	,244	,199	,049	,049	,215	,175	,336	,215	,215	,177	,276	,134	,347	,261	,239	,280	,400	1,000	,283	,328	,223	,335	,288	,333	,296	,223	,267
M20	,292	,313	,315	,070	,048	,249	,248	,335	,165	,120	,229	,232	,028	,322	,304	,343	,261	,312	,283	1,000	,439	,327	,358	,277	,243	,160	,332	,311
M21	,457	,481	,386	,076	,013	,418	,390	,490	,276	,242	,281	,390	,049	,525	,367	,490	,401	,424	,328	,439	1,000	,479	,570	,387	,429	,314	,447	,466
M22	,364	,406	,313	,055	,004	,361	,398	,379	,257	,198	,230	,361	,007	,430	,272	,411	,398	,350	,223	,327	,479	1,000	,480	,372	,408	,304	,338	,391
M23	,498	,526	,350	,045	-,027	,446	,416	,577	,319	,268	,181	,512	,122	,647	,364	,465	,439	,595	,335	,358	,570	,480	1,000	,505	,555	,402	,455	,493
M24	,361	,354	,190	,051	,018	,314	,284	,424	,326	,286	,198	,362	,232	,450	,311	,331	,336	,430	,288	,277	,387	,372	,505	1,000	,438	,344	,267	,359
M25	,446	,461	,275	,031	,000	,345	,309	,493	,331	,268	,161	,459	,146	,528	,311	,344	,374	,508	,333	,243	,429	,408	,555	,438	1,000	,584	,402	,464
M26	,325	,351	,233	,063	-,014	,265	,199	,390	,300	,230	,097	,348	,105	,389	,273	,265	,267	,414	,296	,160	,314	,304	,402	,344	,584	1,000	,349	,436
M27	,376	,406	,336	,102	-,019	,262	,282	,380	,172	,118	,183	,294	,105	,402	,315	,372	,274	,344	,223	,332	,447	,338	,455	,267	,402	,349	1,000	,472
M28	,466	,543	,359	,040	,008	,281	,273	,441	,212	,237	,198	,401	,045	,498	,251	,425	,277	,439	,267	,311	,466	,391	,493	,359	,464	,436	,472	1,000

Tablo 1 incelendiğinde Madde 4 (*Din kültürü açısından kendimi yeterli buluyorum.*) ve özellikle Madde 5’in (*Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.*) diğer maddelerle korelasyonun düşük olsa da negatif değerler aldığı görülmektedir. Bu durum, ilgili soruların “aynı yönlü” olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda ölçeğin “toplabilirlik” özelliğini sağlayamama şüphesi doğurmaktadır. Bu nedenle Tablo 2’de Varyans Analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	Ortalama Kare	F	Anlamlılık Düzeyi
Maddeler Arası Farklılık	5414,627	200,542	201,876	0,000*
Toplanamazlık	256,990	256,990	261,485	0,000*

Tablo 2’ye göre; maddeler arası farklılık değeri istatistiksel olarak anlamlı-

dır ($0,000 < 0,05$). Toplanamazlık özelliği değeri de istatistiksel olarak anlamlıdır ($0,000 < 0,05$). Bu değer, ölçeğin “toplanabilirlik” özelliğini sağlamadığını ifade eder ve Tablo 1’de yer alan Madde 4 ve Madde 5’in negatif korelasyon değerleri alınmasından kaynaklanmaktadır. Ölçeğin toplanabilirlik özelliğini sağlayabilmesi için iki ayrı çözüm yolu bulunmaktadır. Birincisi, maddelerin ters kodlama ile yeniden kodlanmalarıdır. Bunun için Madde 4 ve Madde 5’in kodlanması “5: Kesinlikle Katılmıyorum, 4: Katılmıyorum 3: Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (Kararsızım) 2: Katılıyorum ve 1: Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde yeniden yapılmış ve Güvenilirlik Analizi tekrarlanmıştır. Toplanamazlık özelliği değeri, istatistiksel olarak yeniden anlamlı ($0,000 < 0,05$) çıktığından Madde 4 ve Madde 5 ölçekten çıkarılmış, toplam madde skorları ve madde ortalaması değerlerine dahil edilmemiştir. 26 maddeye Güvenilirlik Analizi yeniden uygulanmış, sonuçlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	Ortalama Kare	F	Anlamlılık Düzeyi
Maddeler Arası Farklılık	1853,064	74,123	80,342	0,000*
Toplanamazlık	1,793	1,793	1,944	0,163

Tablo 3’e göre; maddeler arası farklılık değeri istatistiksel olarak anlamlıdır ($0,000 < 0,05$) ve toplanamazlık özelliği değeri istatistiksel olarak anlamlı değildir ($0,163 > 0,05$). Diğer bir deyişle, 26 maddelik ölçek toplanabilir özelliindedir ancak ölçümler arasında farklılık vardır. Bu nedenle çalışmada toplam skor değerlerinde 26 madde dikkate alınacak olup, Madde 4 ve Madde 5 ayrı ayrı analiz edilecektir.

Güvenilirlik Analizi’nde kullanılan Cronbach Alfa (α) katsayısı ölçekteki maddelerin homojen bir yapı gösterip göstermediğini ifade eder. Bir ölçekteki k maddenin varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile elde edilir. 0 ile 1 arasında değerler alır. Cronbach Alfa katsayısına bağlı ölçeğin güvenilirliği aşağıdaki gibi yorumlanır³:

$0,00 \leq \alpha \leq 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha \leq 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür.

$0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Analize ait güvenilirlik istatistikleri Tablo 4’de yer almaktadır.

3 Kalaycı, a.g.k., s.405.

Tablo 4. Güvenilirlik İstatistikleri

Madde	Madde Silindiğinde Cronbach Alfa Katsayısı
M1	,916
M2	,916
M3	,919
M6	,917
M7	,918
M8	,915
M9	,919
M10	,920
M11	,922
M12	,916
M13	,923
M14	,915
M15	,919
M16	,916
M17	,917
M18	,916
M19	,919
M20	,919
M21	,915
M22	,917
M23	,915
M24	,917
M25	,916
M26	,918
M27	,917
M28	,916
Genel Cronbach Alfa Katsayısı: 0,92	

Tablodan da görüldüğü gibi genel güvenilirlik katsayısı olan Cronbach Alfa katsayısı **0,92**'dir. Bu değer kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir. Güvenilirlik açısından diğer önemli bilgi ise her bir maddenin ölçekten çıkarıldığında ölçeğin yeni genel Cronbach Alfa katsayısının kaç olacağını veren değerlerdir. Bu değerlerin genel Cronbach Alfa katsayısından yüksek olması, ilgili sorunun gereksiz olduğu ve ölçekten çıkarılması gerektiğini ifade eder. Tablo 4 incelendiğinde, tüm maddeler için ilgili madde çıkarıldığında elde edilen Alfa katsayılarının, genel Alfa katsayısı değerine çok yakın ya da altında olduğu görülmektedir. Bu da tüm maddelerin ölçekte olması gerektiği şeklinde yorumlanır.

EK 2. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Her bir maddeye ait betimsel istatistikler Tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 5. Madde İstatistikleri

Madde	Ortalama	Standart Sapma
M1	4,3258	1,05426
M2	4,3229	1,07487
M3	3,3694	1,51271
M4	3,3111	1,23105
M5	3,6208	1,31416
M6	4,0370	1,14045
M7	3,9176	1,20498
M8	4,1427	1,14501
M9	3,7833	1,23299
M10	3,7330	1,20138
M11	3,3073	1,32531
M12	4,1885	1,03354
M13	3,8686	1,18997
M14	4,3114	,96124
M15	3,8135	1,19660
M16	3,7220	1,40852
M17	3,8285	1,13801
M18	4,2561	,93577
M19	3,9820	1,10506
M20	3,5033	1,36218
M21	3,8883	1,13405
M22	3,8315	1,24661
M23	4,1945	,98377
M24	3,9585	1,11958
M25	4,2261	,97456
M26	4,1725	1,03406
M27	4,0712	1,17333
M28	4,1613	1,07834

Tablo 5’de, çalışmanın genel olarak değerlendirilmesini sağlayacak önemli bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Tabloda tüm katılımcıların her bir maddeye verdikleri cevapların ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Buna göre katılımcıların **Madde 1’e** (*Dini bayramlar kesinlikle din kaynaklıdır ve vazgeçilmezdir.*) verdikleri cevabın ortalaması 4,35’tir. Maddelere verilen cevaplar 5’li Likert ölçekle gösterildiğinden (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4: Katılıyorum ve 5: Kesinlikle Katılıyorum) 4,35 değeri “katılıyorum” ile “kesinlikle katılıyorum” noktaları arasında yer almakta ve bu değer katılımcıların ortalama olarak “Dini bayramlar kesinlikle din kaynaklıdır ve vazgeçilmezdir” fikrine güçlü derecede katıldıklarını göstermektedir. Benzer şekilde **Madde 2’nin** (*Oruç ruhsal ve fiziksel arınmadır.*) ortalaması da 4,35’tir. Bu değer de katılımcıların Madde 2’ye verdikleri cevapların ortalamasını vermekte ve ilgili yargıya güçlü derecede katıldıklarını göstermektedir. Oruç ibadetiyle ilgili diğer bir soru olan **Madde 3’te** (*Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.*)

ortalama 3,37'ye düşmüştür. Bu değer ise ilgili yargıya katılımcıların genel olarak ortalamanın üzerinde bir katılım gösterdikleri ancak diğer yargılar kadar güçlü bir destek vermedikleri görülür. Şüphesiz ki, tablonun en ilginç sonuçları **Madde 4** (*Din kültürü açısından kendimi yeterli buluyorum.*) ve **Madde 5**'te (*Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.*) yer alan yargıların anketin en düşük ortalamalarına sahip olmalarıdır. Madde 4'ün ortalaması 2,67 iken, Madde 5'in ortalaması 2,35'tir. Dolayısıyla katılımcılar bu yargılara ortalamanın altında bir katılım göstermekte hatta Madde 5'te "katılmıyorum" fikrine yaklaşmaktadır. Genel ortalamanın da düşmesine sebep olan bu iki madde, diğer maddelerle karşılaştırıldığında ankete katılan örneklem grubunun ortalama olarak "dini bayram algısı"nın güçlü olduğu, ancak "dini bayram algısı" güçlü olan bu grubun ortalama olarak "kendisini ve ailesini dini bakımdan yetersiz gördüğü" sonucuna varılmaktadır. Sosyolojik açıdan konunun değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

Diğer maddelere verilen cevapların ortalamaları değerlendirildiğinde; ortalaması 4'ün üzerinde olan; ortalaması 4,05 ile **Madde 6** (*Bayramlarda komşu ve akraba ziyaretlerini gerekli görüyorum.*), ortalaması 4,17 ile **Madde 8** (*Bayram namazları toplumsal bütünlüğümüzü kanıtlayan bir araya gelişi gösteren bir ritüeldir.*), ortalaması 4,21 ile **Madde 12** (*Kabir ziyaretleri bayramların ayrılmaz parçasıdır.*), ortalaması 4,31 ile **Madde 14** (*Anne babalar çocuklarına dini bayramların önemini aktarmalıdır.*) ortalaması 4,27 ile **Madde 18** (*Bayramların amacı toplumsal birlik ve beraberlik ruhunu sürdürmektir.*), ortalaması 4,02 ile **Madde 19** (*Ulaşım vasıtalarının uygun ve ucuz hizmet sağlaması insanların bayram tatilinde farklı yerleri görmesinde etken olmaktadır.*), ortalaması 4,21 ile **Madde 23** (*Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.*), ortalaması 4,24 ile **Madde 25** (*Bayramların yoksullara yardım yapmakta önemli misyonu vardır.*), ortalaması 4,16 ile **Madde 26** (*Kurban bayramının amacı yoksullara et yardımı yapmak ve onların unutulmamasını sağlamaktır.*) ortalaması 4,08 ile **Madde 27** (*Kurban bayramının hayvanlara eziyet ve işkence günleri olarak görülmesini doğru bulmuyorum.*) ve ortalaması 4,18 ile **Madde 28** (*Kurban Bayramı Hz. İbrahim'in oğlunu adamasını hatırlamak ve Allah'ın bir lütfu olarak Hz. İsmail'in yerine koç kurban edilmesi emrini kutlamaktır.*) için katılımcıların bu yargılara güçlü düzeyde katıldıkları yorumu yapılabilir.

Ortalaması 3,50'nin üzerinde olan; ortalaması 3,91 ile **Madde 7** (*Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.*), ortalaması 3,78 ile **Madde 9** (*Çocuklar için bayramlar yeni kıyafetlerin sabaha kadar yastığın altında tutulduğu günler olmalıdır.*), ortalaması 3,75 ile **Madde 10** (*Çocuklar için bayramlar komşuların kapılarının çalınıp şeker ve harçlıkların toplandığı günler olmalıdır.*) ortalaması 3,89 ile **Madde 13** (*Bayramlar bana çocukluğumdaki kadar heyecan vermiyor.*), ortalaması 3,83 ile **Madde 15** (*Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk kom-*

şuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.), ortalaması 3,73 ile **Madde 16** (*Bayramlarda kesinlikle alkol alınmaması gerekir.*), ortalaması 3,81 ile **Madde 17** (*Bayramları dargınlıklarımı sona erdirmek için iyi bir fırsat olarak değerlendiririm.*), ortalaması 3,51 ile **Madde 20** (*Bayram isimlerinin değişmesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker Bayramı denmesi gibi)*), ortalaması 3,89 ile **Madde 21** (*Dini Bayramların etki gücünün zayıflaması hayatımızda manevi yönden eksiklikler yaratır.*) ortalaması 3,83 **Madde 22** (*Bayramda dargınların barışmasını, eş dost ziyaretini, büyüklerimin hayır duasını almayı tatile tercih ederim.*) ve ortalaması 3,96 ile **Madde 24** (*Çocukluğumda yaşadığım bayram günlerini özlemle anıyorum.*) katılımcıların bu yargılara ortalamanın üzerinde katıldıkları yani genel olarak “katılıyorum” fikrine yakın oldukları şeklinde yorumlanmaktadır.

Ortalaması 3,32 olan **Madde 11** (*Bayramların tatil ve dinlenme aracı olarak görülmemesi gerekir.*) ise ortalamanın altında bir katılım ya da genel olarak kararsızlığa yakın bir tutum olarak yorumlanabilmektedir.

Tablo 5’de yer alan standart sapma değerleri de ortalama değerler kadar önem taşımaktadır. Standart sapma, değişkenliğin bir ölçüsüdür ve standart sapmanın düşük değerler alması “ortalamadan farkların azaldığı” şeklinde yorumlanmalıdır. Bu noktadan hareketle, standart sapması 1,51’le en yüksek olan **Madde 3’e** (*Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.*) verilen cevaplarda ortalamadan fazla uzaklaşıldığı ve katılımcıların ortalamadan olumlu yada olumsuz yönde farklı cevaplar verdiği anlaşılmaktadır. Madde 3’ü **Madde 16** (*Bayramlarda kesinlikle alkol alınmaması gerekir.*) izlemektedir. Sırasıyla; M20, M11, M5, M22, M4, M9, M7 ve M15 maddeleri en yüksek standart sapmaya sahip maddelerdir ve katılımcıların bu maddelere verdikleri cevapların yüksek düzeyde değişkenlik gösterdiği anlamını taşımaktadır.

Standart sapması 0,92 ile **Madde 18’e** (*Bayramların amacı toplumsal birlik ve beraberlik ruhunu sürdürmektir.*) verilen cevapların diğer maddelere göre daha az değişkenlik gösterdiği ve ortalamaya yakın değerler aldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Diğer bir deyişle bu yargıya katılımcılar birbirlerine yakın cevaplar vermişler, diğer maddelere göre daha “ortak fikre” sahiplerdir. **Madde 18’i**, **Madde 14** (*Anne babalar çocuklarına dini bayramların önemini aktarmalıdır.*), **Madde 25** (*Bayramların yoksullara yardım yapmakta önemli misyonu vardır.*) ve **Madde 23** (*Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.*) takip etmektedir.

Standart sapması en yüksek ve en düşük maddeler birlikte değerlendirildiğinde; oruç, alkol gibi dini referanslı yargılarda daha değişken tutumlar sergilendiği, ancak yardımlaşma gibi toplumsal nitelikli maddelerde daha yakın görüşlere sahip olundu-

ğu şekilde yorumlanabilir.

Tablo 6’da ise tüm maddelerin genel betimsel istatistikleri yer almaktadır. Madde genel skorları ve madde genel ortalamaları hesaplarında, Madde 4 ve Madde 5 “Güvenilirlik Analizi”nde bahsedilen gerekçelerle analiz dışında bırakılmıştır.

Tablo 6. Madde İstatistiklerinin Özeti

	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans
Madde Ortalamaları	3,975	3,327	4,354	0,081
Madde Varyansları	1,333	0,868	2,288	0,117

Tablo 6’ya göre 26 maddenin genel ortalaması 3,975’tir. Bu değer, tüm katılımcıların tüm maddelere verdiği cevapların ortalamasını göstermektedir. Ölçekte 4 “katılıyorum” cevabına çok yakın olduğundan, anketin genel değerlendirilmesi yapılmak istendiğinde; “gençlerin dini bayram algısı”nın 1-5 aralığında ölçüldüğü ankette, katılımcılarda genel olarak ortalamanın üzerinde bir algının oluştuğu söylenebilir. En düşük madde ortalaması 3,32 (Madde 11) ve en yüksek madde ortalaması ise 4,35 (Madde 1)’tir. Maddelerin genel varyansı ise 1,35’tir.

EK 3. CİNSİYET DEĞİŞKENİNE AİT SONUÇLAR

Tablo 7. Cinsiyet Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma
M1	kadın	4,3568	,97356
	erkek	4,2787	1,15859
M2	kadın	4,3842	1,00495
	erkek	4,2193	1,17157
M3	kadın	3,4029	1,48503
	erkek	3,3129	1,54750
M4	kadın	3,3210	1,23435
	erkek	3,2922	1,22383
M5	kadın	3,6305	1,28537
	erkek	3,5976	1,36352
M6	kadın	4,0501	1,10269
	erkek	4,0141	1,19345
M7	kadın	3,9111	1,19472
	erkek	3,9204	1,21926
M8	kadın	4,1896	1,09368
	erkek	4,0660	1,22054
M9	kadın	3,8650	1,18271
	erkek	3,6635	1,30211

M10	kadın	3,8010	1,16991
	erkek	3,6383	1,23693
M11	kadın	3,2700	1,29205
	erkek	3,3388	1,37464
M12	kadın	4,2400	,98872
	erkek	4,1056	1,09786
M13	kadın	3,9422	1,18262
	erkek	3,7647	1,19004
M14	kadın	4,3695	,93780
	erkek	4,2119	,99418
M15	kadın	3,8220	1,18501
	erkek	3,7920	1,22154
M16	kadın	3,7955	1,33736
	erkek	3,5953	1,50031
M17	kadın	3,8339	1,12621
	erkek	3,8118	1,16244
M18	kadın	4,3333	,84434
	erkek	4,1311	1,04887
M19	kadın	4,0583	1,07503
	erkek	3,8592	1,14332
M20	kadın	3,3788	1,39510
	erkek	3,6659	1,29854
M21	kadın	3,8969	1,10527
	erkek	3,8612	1,18043
M22	kadın	3,7888	1,25583
	erkek	3,8899	1,22936
M23	kadın	4,2492	,93220
	erkek	4,1040	1,05694
M24	kadın	3,9872	1,11022
	erkek	3,9129	1,13247
M25	kadın	4,2970	,91615
	erkek	4,1179	1,04971
M26	kadın	4,2711	,93725
	erkek	4,0236	1,15241
M27	kadın	4,0613	1,14086
	erkek	4,0755	1,22772
M28	kadın	4,2288	1,02710
	erkek	4,0612	1,13936
Toplam skor	kadın	103,7751	16,09354
	erkek	101,4426	18,60166

Tablo 8’de , Bağımsız İki Örnek T testi sonuçlarına yer verilmiştir. Tablo, yalnızca anlamlı ilişkilere sahip maddeler değerlendirmiştir.

Tablo 8. Cinsiyet Değişkenine Ait Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

Madde	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (2-kuyruk)
M2	2,434	0,015*
M9	2,597	0,010*
M10	2,156	0,031*
M12	2,068	0,039*
M13	2,380	0,018*
M14	2,593	0,010*
M16	2,267	0,024*
M18	3,447	0,001*
M19	2,855	0,004*
M20	-3,356	0,001*
M23	2,343	0,019*
M25	2,924	0,004*
M26	3,824	0,000*
M28	2,483	0,013*
Toplam skor	2,167	0,030*

EK 4. SOSYO-EKONOMİK DÜZEY DEĞİŞKENLERİNE AİT SONUÇLAR

Tablo 9. Babanın Çalışma Durumu Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma
M1	evet	4,3015	1,08290
	hayır	4,4573	,89156
M2	evet	4,3201	1,06990
	hayır	4,3788	1,03882
M3	evet	3,3542	1,50346
	hayır	3,4121	1,55409
M4	evet	3,3129	1,24411
	hayır	3,2990	1,17102
M5	evet	3,6574	1,31842
	hayır	3,4213	1,30155
M6	evet	4,0240	1,14644
	hayır	4,1414	1,06642
M7	evet	3,9065	1,21253
	hayır	4,0000	1,14592
M8	evet	4,1279	1,15911
	hayır	4,2261	1,09366
M9	evet	3,7990	1,22755
	hayır	3,7222	1,26596

M10	evet	3,7389	1,20604
	hayır	3,6919	1,21790
M11	evet	3,3111	1,32886
	hayır	3,3081	1,32183
M12	evet	4,1883	1,03762
	hayır	4,1919	,99926
M13	evet	3,8626	1,18967
	hayır	3,8838	1,18863
M14	evet	4,3058	,97411
	hayır	4,3467	,87350
M15	evet	3,7728	1,20671
	hayır	3,9538	1,14555
M16	evet	3,7199	1,40540
	hayır	3,7374	1,42911
M17	evet	3,8236	1,13624
	hayır	3,8990	1,10830
M18	evet	4,2467	,94652
	hayır	4,3015	,88166
M19	evet	3,9760	1,10371
	hayır	4,0152	1,09952
M20	evet	3,4874	1,38015
	hayır	3,5657	1,29553
M21	evet	3,8790	1,13310
	hayır	3,9543	1,10792
M22	evet	3,8260	1,24772
	hayır	3,9146	1,18822
M23	evet	4,1814	,99487
	hayır	4,2576	,93944
M24	evet	3,9533	1,11020
	hayır	3,9950	1,16123
M25	evet	4,2228	,98949
	hayır	4,2525	,87658
M26	evet	4,1551	1,04145
	hayır	4,2312	1,00847
M27	evet	4,0597	1,17745
	hayır	4,1392	1,14549
M28	evet	4,1706	1,06682
	hayır	4,1357	1,10859
Toplam skor	evet	102,7111	17,48179
	hayır	104,1106	15,37241

Tablo 10’da , Bağımsız İki Örnek T testi sonuçlarına yer verilmiştir. Tabloda, “toplam skor” hariç yalnızca anlamlı ilişkilere sahip maddeler değerlendirilmiş, tüm maddelere ait istatistiklere Ek 4’de yer verilmiştir.

Tablo 10. Babanın Çalışma Durumu Değişkenine Ait Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

Madde	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (2-kuyruk)
M5	2,264	0,024*
Toplam skor	-1,038	0,299

Tablo 9, babanın çalışma durumu değişkenine ait betimsel istatistikleri vermektedir. Babası aktif çalışan ve çalışmayan katılımcıların her bir maddeye verdikleri skorların ortalamaları gösterilmektedir. Grupların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı ise Tablo 10’da görülmektedir. Tabloya göre babası çalışan ve çalışmayan gruplar arasında Madde 5’e (*Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.*) verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0,024<0,05$). Babası çalışanların skor ortalaması 3,65, çalışmayanların ise 3,42’dir. Dolayısıyla “Madde 5 yargısına babası çalışan katılımcıların verdiği skor babası çalışmayan katılımcıların verdiği skor ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir” ya da “Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.” (Madde 5) yargısına babası çalışanlar, çalışmayanlara göre daha fazla katılmaktadır” denilebilir.

Tablo 10’daki bir diğer önemli bilgi ise, her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine ait bilgidir. Buna göre babası çalışan ve çalışmayan gruplar arasında 26 maddeden oluşan ankete verilen toplam skorlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Sonuçlara göre, babanın çalışma durumuna göre anket sonuçlarında anlamlı farklılık görülmemektedir.

Tablo 11. Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma
M1	evet	4,2087	1,12917
	hayır	4,3672	1,02292
M2	evet	4,0664	1,28928
	hayır	4,4012	,98502
M3	evet	3,0617	1,55310
	hayır	3,4587	1,48962
M4	evet	3,1930	1,33985
	hayır	3,3403	1,19758
M5	evet	3,4474	1,37371
	hayır	3,6604	1,29867
M6	evet	4,0308	1,13820
	hayır	4,0443	1,13807
M7	evet	3,7118	1,30279
	hayır	3,9791	1,16953

M8	evet	3,8489	1,37396
	hayır	4,2269	1,06008
M9	evet	3,7067	1,36054
	hayır	3,8042	1,19879
M10	evet	3,7348	1,24827
	hayır	3,7365	1,19163
M11	evet	3,2348	1,35640
	hayır	3,3272	1,31980
M12	evet	4,0870	1,16022
	hayır	4,2228	,98981
M13	evet	3,8603	1,20221
	hayır	3,8649	1,18682
M14	evet	4,2124	1,10716
	hayır	4,3449	,90555
M15	evet	3,6535	1,32017
	hayır	3,8564	1,15864
M16	evet	3,4087	1,52072
	hayır	3,8113	1,36338
M17	evet	3,7043	1,25363
	hayır	3,8578	1,09853
M18	evet	4,1391	1,08493
	hayır	4,2915	,88356
M19	evet	3,9039	1,20286
	hayır	4,0012	1,07572
M20	evet	3,2301	1,46672
	hayır	3,5835	1,32430
M21	evet	3,6009	1,29159
	hayır	3,9717	1,06925
M22	evet	3,6026	1,36182
	hayır	3,8961	1,20290
M23	evet	4,0826	1,10464
	hayır	4,2236	,94843
M24	evet	3,9258	1,11948
	hayır	3,9718	1,11740
M25	evet	4,1485	1,07392
	hayır	4,2485	,94152
M26	evet	4,0965	1,06170
	hayır	4,1956	1,02401
M27	evet	3,8502	1,32188
	hayır	4,1342	1,12058
M28	evet	4,0044	1,20488
	hayır	4,2071	1,03556
Toplam skor	evet	99,1478	19,42121
	hayır	104,0183	16,20984

Tablo 12’de , Bağımsız İki Örnek T testi sonuçlarına yer verilmiştir. Tabloda, yalnızca anlamlı ilişkilere sahip maddeler değerlendirilmiş, tüm maddelere ait istatistiklere Ek 4’de yer verilmiştir.

Tablo 12. Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Ait Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

Madde	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (2-kuyruk)
M1	-2,028	0,043*
M2	-4,209	0,000*
M3	-3,516	0,000*
M5	-2,159	0,031*
M7	-2,977	0,003*
M8	-4,418	0,000*
M15	-2,263	0,024*
M16	-3,853	0,000*
M18	-2,190	0,029*
M20	-3,455	0,001*
M21	-4,412	0,000*
M22	-3,167	0,002*
M27	-3,240	0,001*
M28	-2,522	0,012*
Toplam Skor	-3,847	0,000*

Tablo 11, annenin çalışma durumu değişkenine ait betimsel istatistikleri vermektedir. Annesi aktif çalışan ve çalışmayan katılımcıların her bir maddeye verdikleri skorların ortalamaları gösterilmektedir. Grupların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı ise Tablo 12’de gösterilmektedir. Tabloya göre annesi çalışan ve çalışmayan gruplar arasında Madde 1-2-3-5-7-8-15-16-18-20-21-22-27 ve 28’e verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p \leq 0,05$). *Örneğin* Madde 1 için değerlendirdiğimizde, annesi çalışanların skor ortalaması 4,20, çalışmayanların ise 4,36’dır. Dolayısıyla “Madde 1 yargısına annesi çalışmayan katılımcıların verdiği skor, annesi çalışan katılımcıların verdiği skor ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir” ya da “Dini bayramlar kesinlikle din kaynaklıdır ve vazgeçilmezdir.” (Madde 1) yargısına annesi çalışmayanlar, çalışanlara göre daha fazla katılmaktadır” denilebilir.

Her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine göre annesi çalışan ve çalışmayan gruplar arasında 26 maddeden oluşan ankete verilen toplam skorlar arasında anlamlı bir fark vardır. Annesi çalışanların toplam skor değeri 99,14; çalışmayanların toplam skor değeri ise 104,01’dir. Sonuçlara göre, annesi çalışmayanlar, çalışanlara göre anlamlı düzeyde fazla “dini bayram algısı eğilimi” göstermektedirler.

Tablo 13. Ailenin İkamet Ettiği Ev Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma
M1	kira	4,3562	,95945
	mülk	4,3123	1,07906
M2	kira	4,4126	,92940
	mülk	4,2800	1,12424
M3	kira	3,5753	1,48944
	mülk	3,2963	1,53751
M4	kira	3,3310	1,26412
	mülk	3,3225	1,22387
M5	kira	3,6806	1,34660
	mülk	3,6223	1,30390
M6	kira	4,1538	1,02989
	mülk	4,0100	1,15322
M7	kira	3,9028	1,14244
	mülk	3,9021	1,22082
M8	kira	4,1931	1,11366
	mülk	4,1024	1,17026
M9	kira	3,7793	1,23867
	mülk	3,7677	1,24866
M10	kira	3,8219	1,15481
	mülk	3,7036	1,22192
M11	kira	3,3379	1,24845
	mülk	3,2892	1,34160
M12	kira	4,1507	1,03286
	mülk	4,1795	1,04956
M13	kira	3,9793	1,10848
	mülk	3,8313	1,22045
M14	kira	4,4000	,89287
	mülk	4,2936	,98052
M15	kira	4,0759	1,08706
	mülk	3,7640	1,22699
M16	kira	3,8973	1,34795
	mülk	3,6856	1,41953
M17	kira	3,7603	1,15254
	mülk	3,8195	1,13324
M18	kira	4,3542	,84844
	mülk	4,2287	,96389
M19	kira	4,0690	1,08433
	mülk	3,9639	1,11550
M20	kira	3,6096	1,30449
	mülk	3,4614	1,36666
M21	kira	3,9375	1,07884
	mülk	3,8696	1,15433

M22	kira	3,9034	1,24902
	mülk	3,8012	1,25342
M23	kira	4,3310	,94322
	mülk	4,1487	1,00381
M24	kira	4,0069	1,08970
	mülk	3,9418	1,13497
M25	kira	4,2897	,89689
	mülk	4,2025	1,00620
M26	kira	4,2690	,92987
	mülk	4,1422	1,05461
M27	kira	4,2329	1,08939
	mülk	4,0586	1,16987
M28	kira	4,2397	1,04588
	mülk	4,1300	1,09712
Toplam skor	kira	105,0137	15,13297
	mülk	102,1911	17,73541

Tablo 14’de , Bağımsız İki Örnek T testi sonuçlarına yer verilmiştir. Tabloda, yalnızca anlamlı ilişkilere sahip maddeler değerlendirilmiş, tüm maddelere ait istatistiklere Ek 4’de yer verilmiştir.

Tablo 14. Ailenin İkamet Ettiği Ev Değişkenine Ait Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

Madde	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (2-kuyruk)
M3	2,027	0,043*
M15	2,863	0,004*
M23	2,032	0,042*
Toplam Skor	1,808	0,071

Tablo 13, ailenin ikamet ettiği ev (kira, mülk) değişkenine ait betimsel istatistikleri vermektedir. İkamet ettikleri ev kira ve mülk olan katılımcıların her bir maddeye verdikleri skorların ortalamaları gösterilmektedir. Grupların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı Tablo 14’de gösterilmektedir. Tabloya göre kira ve kendi mülkünde ikamet eden gruplar arasında Madde 3 (*Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.*), Madde 15 (*Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.*) ve Madde 23’e (*Bayramlar aile içinde din ve gelenek bağlarını geliştiren günlerdir.*) verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p \leq 0,05$). Örneğin Madde 3 için değerlendirdiğimizde, kirada ikamet eden katılımcıların skor ortalaması 3,57, kendi mülkünde ikamet edenlerin ise 3,29’dur. Dolayısıyla “Madde 3 yargısına kirada ikamet eden katılımcıların verdiği skor, kendi mülkünde ikamet eden katılımcıların verdiği skor ortalamasından anlamlı

düzeyde yüksektir” ya da “Oruç tutmadan Ramazan Bayramını kutlamak anlamsızdır.” (Madde 3) yargısına kirada ikamet edenler, kendi mülkünde ikamet edenlere göre daha fazla katılmaktadır” denilebilir. Madde 15 ve Madde 23 için de durum aynıdır.

Her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine göre, kirada ikamet eden ve kendi mülkünde ikamet eden gruplar arasında 26 maddeden oluşan ankete verilen toplam skorlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Sonuçlara göre, ailenin ikamet ettiği ev durumuna göre anket sonuçlarında anlamlı farklılık görülmemektedir.

Tablo 15. Oda, PC ve İnternet Varlığı Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma
M1	evet	4,3177	1,05337
	hayır	4,3906	1,04831
M2	evet	4,3113	1,07852
	hayır	4,4063	1,04985
M3	evet	3,3235	1,50720
	hayır	3,6094	1,60967
M4	evet	3,3365	1,21496
	hayır	3,0794	1,29890
M5	evet	3,6561	1,28931
	hayır	3,3125	1,45706
M6	evet	4,0210	1,13957
	hayır	4,1875	1,15298
M7	evet	3,8931	1,20470
	hayır	4,2813	1,04606
M8	evet	4,1286	1,15119
	hayır	4,2344	1,09461
M9	evet	3,7688	1,22791
	hayır	3,8095	1,28084
M10	evet	3,7165	1,19868
	hayır	3,8889	1,13750
M11	evet	3,2934	1,32021
	hayır	3,2857	1,31282
M12	evet	4,1846	1,02593
	hayır	4,0938	1,10868
M13	evet	3,8619	1,18090
	hayır	4,0781	1,15888
M14	evet	4,3053	,96813
	hayır	4,2857	,92333
M15	evet	3,7950	1,20307
	hayır	3,9841	1,19801

M16	evet	3,7031	1,40622
	hayır	4,0476	1,33717
M17	evet	3,8133	1,12737
	hayır	3,9063	1,20474
M18	evet	4,2393	,94082
	hayır	4,3750	,86373
M19	evet	3,9811	1,10807
	hayır	4,0317	1,09203
M20	evet	3,4686	1,35803
	hayır	3,6032	1,46507
M21	evet	3,8836	1,13334
	hayır	3,7656	1,17841
M22	evet	3,8002	1,25401
	hayır	4,1587	1,03497
M23	evet	4,1804	,98940
	hayır	4,2258	,93070
M24	evet	3,9415	1,11919
	hayır	4,2031	1,02632
M25	evet	4,2153	,97867
	hayır	4,2188	,93382
M26	evet	4,1563	1,03865
	hayır	4,2500	1,00791
M27	evet	4,0620	1,16438
	hayır	4,0156	1,32727
M28	evet	4,1555	1,06910
	hayır	4,1250	1,20185
Toplam skor	evet	102,5208	17,32748
	hayır	105,4688	15,39632

Tablo 16’da , Bağımsız İki Örnek T testi sonuçlarına yer verilmiştir. Tabloda, “toplam skorlar” hariç yalnızca anlamlı ilişkilere sahip maddeler değerlendirilmiş, tüm maddelere ait istatistiklere Ek 4’de yer verilmiştir.

Tablo 16. Oda, PC ve İnternet Varlığı Değişkenine Ait Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

Madde	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (2-kuyruk)
M5	2,046	0,041*
M7	-2,515	0,012*
M22	-2,220	0,027*
Toplam Skor	-1,327	0,185

Tablo 15, oda, PC ve internet varlığı değişkenine ait betimsel istatistikleri vermektedir. Kendisine ait oda, PC ve internet olup olmayan katılımcıların her bir maddeye verdikleri skorların ortalamaları gösterilmektedir. Grupların ortalamaları arasındaki

farkın anlamlı olup olmadığı ise Tablo 16’da gösterilmektedir. Tabloya göre evinde kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olan ve olmayan gruplar arasında Madde 5 (*Din kültürü açısından ailemi yeterli buluyorum.*), Madde 7 (*Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.*) ve Madde 22 (*Bayramda dargınların barışmasını, eş dost ziyaretini, büyüklerimin hayır duasını almayı tatile tercih ederim.*) verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p \leq 0,05$). Örneğin Madde 7 için değerlendirdiğimizde, kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olanların skor ortalaması 3,89, olmayanların ise 4,28’dir. Dolayısıyla “Madde 7 kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olmayan katılımcıların verdiği skor kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olan katılımcıların verdiği skor ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir” ya da “Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.” (Madde 7) yargısına kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olmayanlar, olanlara göre daha fazla katılmaktadır” denilebilir.

Her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine göre, kendisine ait oda, PC ve internet bağlantısı olan ve olmayan gruplar arasında 26 maddeden oluşan ankete verilen toplam skorlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Sonuçlara göre, katılımcıların kendilerine ait oda, PC ve internet bağlantısı olup olmama durumuna göre anket sonuçlarında anlamlı farklılık görülmemektedir.

Tablo 17’de, ailenin aylık gelir ortalaması değişkenine ait ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 17. Ailenin Aylık Gelir Ortalaması Değişkenine Ait ANOVA Testi Sonuçları

Madde	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
M7	3,991	0,003*
M8	2,766	0,026*
M11	2,468	0,043*
M13	3,347	0,010*
M18	3,013	0,017*
M23	2,464	0,044*
M24	2,451	0,045*
Toplam skor	1,629	0,165

* $p \leq 0,05$ fark anlamlıdır.

Tablo 17’ye göre, Madde 7-8-11-13-18-23 ve 24 değişkenlerinin en az iki grubu arasında, verilen skorlar açısından anlamlı farklılık vardır. Her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine göre; ailenin aylık gelir ortalaması gruplarının katılımcıların maddelere verdiği skorlar üzerine etkisi bulunmamaktadır. Anlamlı ilişkilerin gözlendiği maddelere ve toplam skorlara ait betimsel istatistikler Tablo 18’de yer almaktadır. Gruplar arasındaki farkın hangi

gruptan kaynaklandığını bulmak için Post Hoc testlerinden Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 19’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Ailenin Aylık Gelir Ortalaması Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Kategoriler	Ortalama	Standart Sapma
M7	1000'den az	4,1600	1,05676
	1000-2999	4,0436	1,15425
	3000-4999	3,9178	1,11846
	5000-6999	3,7770	1,32994
	7000 ve üzeri	3,6198	1,33701
	Toplam	3,9234	1,19627
M8	1000'den az	4,4800	,83885
	1000-2999	4,1902	1,13510
	3000-4999	4,0138	1,20544
	5000-6999	4,2482	1,06261
	7000 ve üzeri	4,0328	1,18485
	Toplam	4,1417	1,14419
M11	1000'den az	3,2857	1,41421
	1000-2999	3,4809	1,27786
	3000-4999	3,2389	1,31023
	5000-6999	3,1871	1,37033
	7000 ve üzeri	3,1789	1,33694
	Toplam	3,3220	1,31856
M13	1000'den az	4,1000	1,16496
	1000-2999	3,8772	1,23839
	3000-4999	3,9692	1,12870
	5000-6999	3,8261	1,17711
	7000 ve üzeri	3,5447	1,16120
	Toplam	3,8672	1,19097
M18	1000'den az	4,2400	,82214
	1000-2999	4,3325	,90974
	3000-4999	4,2423	,87153
	5000-6999	4,3333	,89061
	7000 ve üzeri	4,0164	1,09834
	Toplam	4,2626	,92109
M23	1000'den az	4,2292	,75059
	1000-2999	4,2934	,92874
	3000-4999	4,1322	,99633
	5000-6999	4,1898	1,05393
	7000 ve üzeri	4,0000	1,16647
	Toplam	4,1920	,99412
M24	1000'den az	3,9000	1,09265
	1000-2999	4,0744	1,05728
	3000-4999	3,9386	1,09309
	5000-6999	3,9065	1,20922
	7000 ve üzeri	3,7317	1,24843
	Toplam	3,9598	1,11978
Toplam Skor	1000'den az	104,2400	13,40204
	1000-2999	104,2341	16,73583
	3000-4999	102,2136	16,67553
	5000-6999	103,1295	17,04760
	7000 ve üzeri	100,1057	19,88319
	Toplam	102,9770	17,05483

Tablo 18'e göre Örneğin Madde 7'ye 1000 TL'den az aylık ortalama gelire sahip katılımcıların verdiği skorların ortalaması 4,16, 1000-2999 TL gelire sahip katılımcıların verdiği skorların ortalaması 4,04, 3000-4999 TL gelire sahip katılımcıların verdiği skorların ortalaması 3,91, 5000-6999 TL gelire sahip katılımcıların 3,77 ve 7000 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların ortalamaları 3,61'dir. Dolayısıyla katılımcıların, “ Bayramı ailemle geçirmek beni tatile gitmekten daha fazla mutlu eder.” (Madde 7) yargısına gelir grubu ilerledikçe katılma oranı artmıştır. Diğer maddelere ait ortalamalar tabloda yer almaktadır.

Elde edilen değerler Tek Yönlü Varyans Analizinin parametrik olmayan alternatif testi Kruskal- Wallis testi sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve -Madde 23 ve 24 değerleri küçük farklılıklar göstermekle birlikte- aynı sonuçların elde edildiği görülmüştür.

Tablo 19. Ailenin Aylık Gelir Ortalaması Değişkenine Ait Post Hoc Testi Sonuçları

	I (Gelir kategorisi)	J (Gelir kategorisi)	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	Anlamlılık Düzeyi
Madde 7	1000'den az	1000-2999	,11641	,966
		3000-4999	,24219	,672
		5000-6999	,38302	,290
		7000 ve üzeri	,54017	,054
	1000-2999	1000-2999	-,11641	,966
		3000-4999	,12578	,649
		5000-6999	,26661	,156
		7000 ve üzeri	,42376*	,006
	3000-4999	1000-2999	-,24219	,672
		3000-4999	-,12578	,649
		5000-6999	,14083	,780
		7000 ve üzeri	,29797	,140
	5000-6999	1000-2999	-,38302	,290
		3000-4999	-,26661	,156
		5000-6999	-,14083	,780
		7000 ve üzeri	,15714	,825
	7000 ve üzeri	1000-2999	-,54017	,054
		3000-4999	-,42376*	,006
		5000-6999	-,29797	,140
		7000 ve üzeri	-,15714	,825

Madde 8	1000'den az	1000-2999	,28977	,440
		3000-4999	,46621	,059
		5000-6999	,23182	,733
		7000 ve üzeri	,44721	,134
	1000-2999	1000-2999	-,28977	,440
		3000-4999	,17644	,269
		5000-6999	-,05794	,986
		7000 ve üzeri	,15744	,672
	3000-4999	1000-2999	-,46621	,059
		3000-4999	-,17644	,269
		5000-6999	-,23438	,275
		7000 ve üzeri	-,01899	1,000
	5000-6999	1000-2999	-,23182	,733
		3000-4999	,05794	,986
		5000-6999	,23438	,275
		7000 ve üzeri	,21539	,551
7000 ve üzeri	1000-2999	-,44721	,134	
	3000-4999	-,15744	,672	
	5000-6999	,01899	1,000	
	7000 ve üzeri	-,21539	,551	
Madde 11	1000'den az	1000-2999	-,19520	,864
		3000-4999	,04681	,999
		5000-6999	,09866	,991
		7000 ve üzeri	,10685	,989
	1000-2999	1000-2999	,19520	,864
		3000-4999	,24201	,120
		5000-6999	,29387	,157
		7000 ve üzeri	,30205	,172
	3000-4999	1000-2999	-,04681	,999
		3000-4999	-,24201	,120
		5000-6999	,05186	,995
		7000 ve üzeri	,06005	,993
	5000-6999	1000-2999	-,09866	,991
		3000-4999	-,29387	,157
		5000-6999	-,05186	,995
		7000 ve üzeri	,00819	1,000
7000 ve üzeri	1000-2999	-,10685	,989	
	3000-4999	-,30205	,172	
	5000-6999	-,06005	,993	
	7000 ve üzeri	-,00819	1,000	

Madde 13	1000'den az	1000-2999	,22276	,721
		3000-4999	,13082	,952
		5000-6999	,27391	,628
		7000 ve üzeri	,55528*	,042
	1000-2999	1000-2999	-,22276	,721
		3000-4999	-,09194	,854
		5000-6999	,05115	,993
		7000 ve üzeri	,33252	,053
	3000-4999	1000-2999	-,13082	,952
		3000-4999	,09194	,854
		5000-6999	,14309	,769
		7000 ve üzeri	,42446*	,008
	5000-6999	1000-2999	-,27391	,628
		3000-4999	-,05115	,993
		5000-6999	-,14309	,769
		7000 ve üzeri	,28137	,310
7000 ve üzeri	1000-2999	-,55528*	,042	
	3000-4999	-,33252	,053	
	5000-6999	-,42446*	,008	
	7000 ve üzeri	-,28137	,310	
Madde 18	1000'den az	1000-2999	-,09248	,963
		3000-4999	-,00232	1,000
		5000-6999	-,09333	,973
		7000 ve üzeri	,22361	,594
	1000-2999	1000-2999	,09248	,963
		3000-4999	,09016	,709
		5000-6999	-,00085	1,000
		7000 ve üzeri	,31609*	,008
	3000-4999	1000-2999	,00232	1,000
		3000-4999	-,09016	,709
		5000-6999	-,09101	,873
		7000 ve üzeri	,22593	,150
	5000-6999	1000-2999	,09333	,973
		3000-4999	,00085	1,000
		5000-6999	,09101	,873
		7000 ve üzeri	,31694*	,044
7000 ve üzeri	1000-2999	-,22361	,594	
	3000-4999	-,31609*	,008	
	5000-6999	-,22593	,150	
	7000 ve üzeri	-,31694*	,044	

Madde 23	1000'den az	1000-2999	-,06420	,993
		3000-4999	,09696	,970
		5000-6999	,03939	,999
		7000 ve üzeri	,22917	,654
	1000-2999	1000-2999	,06420	,993
		3000-4999	,16116	,217
		5000-6999	,10359	,830
		7000 ve üzeri	,29337*	,035
	3000-4999	1000-2999	-,09696	,970
		3000-4999	-,16116	,217
		5000-6999	-,05758	,980
		7000 ve üzeri	,13220	,726
	5000-6999	1000-2999	-,03939	,999
		3000-4999	-,10359	,830
		5000-6999	,05758	,980
		7000 ve üzeri	,18978	,536
7000 ve üzeri	1000-2999	-,22917	,654	
	3000-4999	-,29337*	,035	
	5000-6999	-,13220	,726	
	7000 ve üzeri	-,18978	,536	
Madde 24	1000'den az	1000-2999	-,17436	,837
		3000-4999	-,03857	,999
		5000-6999	-,00647	1,000
		7000 ve üzeri	,16829	,897
	1000-2999	1000-2999	,17436	,837
		3000-4999	,13579	,515
		5000-6999	,16788	,548
		7000 ve üzeri	,34265*	,026
	3000-4999	1000-2999	,03857	,999
		3000-4999	-,13579	,515
		5000-6999	,03209	,999
		7000 ve üzeri	,20686	,419
	5000-6999	1000-2999	,00647	1,000
		3000-4999	-,16788	,548
		5000-6999	-,03209	,999
		7000 ve üzeri	,17477	,713
7000 ve üzeri	1000-2999	-,16829	,897	
	3000-4999	-,34265*	,026	
	5000-6999	-,20686	,419	
	7000 ve üzeri	-,17477	,713	

Toplam Skor	1000'den az	1000-2999	,00590	1,000
		3000-4999	2,02644	,937
		5000-6999	1,11050	,995
		7000 ve üzeri	4,13431	,597
	1000-2999	1000-2999	-,00590	1,000
		3000-4999	2,02054	,537
		5000-6999	1,10460	,965
		7000 ve üzeri	4,12841	,131
	3000-4999	1000-2999	-2,02644	,937
		3000-4999	-2,02054	,537
		5000-6999	-,91594	,985
		7000 ve üzeri	2,10787	,778
	5000-6999	1000-2999	-1,11050	,995
		3000-4999	-1,10460	,965
		5000-6999	,91594	,985
		7000 ve üzeri	3,02381	,606
	7000 ve üzeri	1000-2999	-4,13431	,597
		3000-4999	-4,12841	,131
		5000-6999	-2,10787	,778
		7000 ve üzeri	-3,02381	,606

* $p \leq 0,05$ fark anlamlıdır.

Tablo 19'da örneğin Madde 7'ye göre, (1000-2999) ve (7000 ve üzeri) grupları arasında anlamlı fark bulunmakta, farklılık (7000 ve üzeri) gelir grubunun ortalamasının daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Madde 17'ye göre; (18-20) yaş grubu ile diğer tüm yaş grupları ortalaması arasında anlamlı fark vardır. Fark, diğer grupların ortalamasının daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer gruplar arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

EK 5. YAŞ DEĞİŞKENİNE AİT SONUÇLAR

Yaş değişkeni için yapılan ANOVA testinde toplam skor değişkenine göre, varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görülmektedir. (Levene Değeri: 2,135 ve Anlamlılık Düzeyi: $0,94 > 0,05$)

Tablo 20'de, yaş değişkenine ait ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 20. Yaş Değişkenine Ait ANOVA Testi Sonuçları

Madde	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
M15	4,636	0,003*
M20	7,273	0,000*
Toplam skor	109,338	0,774

* $p < 0,05$ fark anlamlıdır.

Tablo 20'ye göre, Madde 5 ve Madde 20 değişkenlerinin en az iki grubu arasında, verilen skorlar açısından anlamlı farklılık vardır. Her bireyin 26 soruya verdiği skorların toplamlarından oluşan “toplam skor” değişkenine göre; yaş gruplarının katılımcıların maddelere verdiği skorlar üzerine etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla yaş, dini bayram algısını anlamlı düzeyde etkileyen bir faktör değildir. Anlamlı ilişkilerin gözlendiği maddelere ve toplam skorlara ait betimsel istatistikler Tablo 21’de yer almaktadır. Gruplar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını bulmak için Post Hoc testlerinden Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Yaş Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Madde	Kategoriler	Ortalama	Standart Sapma
M15	18-20	3,7651	1,20350
	21-23	3,7623	1,20677
	24-26	4,1594	1,15839
	27 ve üzeri	4,2553	,92002
	Toplam	3,8120	1,19693
M20	18-20	3,3449	1,36006
	21-23	3,5876	1,36401
	24-26	3,9265	1,36389
	27 ve üzeri	3,9796	1,08953
	Toplam	3,5014	1,36261
Toplam Skor	18-20	17,03363	,72500
	21-23	17,13456	,86653
	24-26	20,13532	2,42401
	27 ve üzeri	14,49155	2,07022
	Toplam	17,16591	,52700

Tablo 21’e göre Madde 15’e verilen skorlarda yaş aralığı ilerledikçe skor değeri yükselmektedir. 18-20 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 3,76; 21-23 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 3,76; 24-26 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,15 ve 27 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,25’tir. Dolayısıyla “Kentleşme çok katlı yapılaşma ve kopuk komşuluk ilişkileri bencilliği güçlendirmekte ve mahallelilik kültürünü zayıflatmakta ve bayramların ruhuna zarar vermektedir.” (Madde 15) yargısına yaş grubu ilerledikçe katılma oranı artmıştır” şeklinde yorumlanır. Aynı şekilde Madde 20’de yer alan “Bayram isimlerinin de-ğiş-

mesini doğru bulmuyorum. (Ramazan bayramına Şeker Bayramı denmesi)’’ yargısına katılım oranı da yaş grubu ilerledikçe artmıştır. Farklılığın hangi grup/ gruplardan kaynaklandığı Tablo 22’da gösterilmektedir. Ortaya çıkan tablonun “gelenekselcilik” ile açıklanıp açıklanmayacağı araştırılmalıdır.

Elde edilen değerler Tek Yönlü Varyans Analizinin parametrik olmayan alternatif testi Kruskal- Wallis testi sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve aynı sonuçların elde edildiği görülmüştür.

Tablo 22. Yaş Değişkenine Ait Post Hoc Testi Sonuçları

	I (Yaş kategorisi)	J (Yaş kategorisi)	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	Anlamlılık Düzeyi
Madde 15	18-20	21-23	,00286	1,000
		24-26	-,39428*	,048
		27 ve üzeri	-,49018*	,035
	21-23	18-20	-,00286	1,000
		24-26	-,39715	,053
		27 ve üzeri	-,49305*	,037
	24-26	18-20	,39428*	,048
		21-23	,39715	,053
		27 ve üzeri	-,09590	,974
	27 ve üzeri	18-20	,49018*	,035
		21-23	,49305*	,037
		24-26	,09590	,974
Madde 20	18-20	21-23	-,24274*	,035
		24-26	-,58158*	,005
		27 ve üzeri	-,63470*	,009
	21-23	18-20	,24274*	,035
		24-26	-,33884	,225
		27 ve üzeri	-,39196	,223
	24-26	18-20	,58158*	,005
		21-23	,33884	,225
		27 ve üzeri	-,05312	,997
	27 ve üzeri	18-20	,63470*	,009
		21-23	,39196	,223
		24-26	,05312	,997

* $p \leq 0,05$ fark anlamlıdır.

Tablo 22’de Madde 15’e göre, (18-20) ve (24-26) ile (27 ve üzeri) grupları arasında anlamlı fark bulunmakta, farklılık (18-20) yaş grubunun ortalamasının daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. (18-20) ve (21-23) grupları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. (21-23) yaş grubu ile (27 ve üzeri) yaş grubu arasında anlamlı fark bulunmakta ve farklılık (27 ve üzeri) yaş grubunun ortalamasının daha yüksek

olmasından kaynaklanmaktadır.

Madde 20'ye göre; (18-20) yaş grubu ile diğer tüm yaş grupları ortalaması arasında anlamlı fark vardır. Fark, diğer grupların ortalamasının daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de Gençlerin Dini Bayram Algısı Araştırması

ISBN 978-6054303410

9 786054 303410

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi

Bu yapının tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzeme izin almadan
tümüyle veya kısmen yayımlanamaz.